

THE
Mohini Rukmangada Natakam

A TELUGU DRAMA IN FIVE ACTS.

COMPOSED BY

The Late D. KRISHNAMACHARI, U.

"ANDHRA NATAKA PITHAMAH"

First Class Lecturer, Bellary.

First Edition.

PRINTED BY

D. K. KRISHNAMACHARI AND SONS

Printers.

Ganga Vidya Press, Bellary.

1920

(All Rights Reserved for Publishing, Translating & Staging)

PRICE.—RUPEE ONE.

శ్రీ

మోహినీరుక్మాంగదనాటకము.

—:0:—

ఇది

బళ్ళారిలోనున్న డిప్యూటీకోర్టు పకీలు

“అంధనాటక వితామహా” యను బిరుదువహించిన

ధర్మవరము - రామకృష్ణమాచార్యులచేత

రచింపబడి

డి. కె. కృష్ణమాచార్యు, వారిసహోదరులవలన ప్రకటింపబడియె.

మొదటి కూర్పు.

బళ్ళారి

రమావిలాస ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడియె.

1920

(All Rights Reserved for Publishing, Translating & Staging)

[క్రయము రూ. 1-0-0.]

All Rights Reserved.

This book is registered under the Copyright Act 1912. Copyright by D. K. Krishnamacharlu & Bros., Bellary. This book is fully protected by an Indian and foreign Copyright. No one will be permitted to reproduce this book in whole or in part or translate it into any other language or stage it without permission or offer it for sale. A substantial copy of words ideas contained herein constitutes an infringement of a Copyright and notice is hereby given that a suit will be filed in every case of infringement.

ఈపుస్తకము 1912వ సం॥ కాఫీరైటు ఆక్టుప్రకారం రిజిస్టరు చేయబడనది. బళ్ళారి ధ॥ కె. కృష్ణనాచార్యులవారి తమ్ములు కాఫీరైటు హక్కుదార్లు. ఈపుస్తకము ఇండియా కాఫీరైటు చేతను పరకీయమైన కాఫీరైటుచేతను సురిక్షితమైనది. ఎవరుగాని యీపుస్తకము సంపూర్ణముగాగాని యిందొక భాగముగాని తాము వేఱుప్రకటించుటకును, మఱియు యొక భాష యందు భాషాంతరీకరించి క్రయమునకిచ్చుటకును, తాము పుత్ర పుత్రులకే ప్రదర్శించుటకును, హక్కుయివ్వబడుదు. ఇందుగల పదములు గాని భాగములుగాని, ఏమాత్రమైన కాఫీ చేసినయడల అది కాఫీరైటు నుల్లంఘించినట్లుగు అట్టివారు దావాకు పాత్రులగుదురు.

ధ॥ కె. కృష్ణనాచార్యులు,

కాఫీరైటు హక్కుదారుడు.

వీ రీ క .

ఇదిగఱకు లోకులెరిగిన రుక్మాంగద చరిత్రమునందలి సంవిధానమునకును దీనికిని కాలక్రమము గలదు. సంవిధానమున నీవ్యత్యాసము గల్పించినందులకు గ్రంథకర్త గారే కారణముల నుడివియున్నారు. ప్రప్రథమమున నీనాటకము ప్రదర్శింపఁ బడి నప్పు డీక్రింది విధమున నాచార్యులవారే కరపత్రములయందుఁ బ్రకటించియుండిరి.

సాధారణముగ రుక్మాంగద నాటకమునాడని నాటక సంఘములే లేవు. కథయు జనులకంతయు దెలిసినదే. అయిన నందలి సంవిధానము మాత్రము కొంచెము చింతనీయము. రుక్మాంగదు నేకాదశీ వ్రతప్రభావమున జీవాత్మలంతయు వైకుంఠము నకు పోవను పార్వతిని యమలోకమున నరకములు శూన్యములుకాగా యముడు నారదునితో కన్నులకు నీళ్లుపెట్టుకొని యేడ్చినది చాలక బ్రహ్మతో మొరబెట్టుకొని తన యమాధికారమునకు 'రాజీనామా' యిచ్చెదనని గోడు చెప్పవోగా బ్రహ్మ మిక్కిలి వ్యసనపడి ఈ వ్రతము భంగము చేయుటకు మోహినియను కన్యకను పుట్టించి వ్రతము చెఱుచెనని కథ. ఇదియే పలువిధములుగా నాటకకర్తలమోదించియున్నారు. నాటక కర్తలకు కథలోని బీజము మాత్రము వదలక స్వాగస్యము కొరకు సంవిధానము కొరకు కథకు మనసునకు వచ్చినంత మార్పుటకు స్వాతంత్ర్యముకలదు. ఈ కథలో తననగకము లకు జీవులు రాకపోయినంతనే కన్నీరుమున్నీరుగా నేడ్వవలసినంత యముని తాత లార్జించినంత గంటేమిపోయెనో? యముడు మొత్తుకొన్నంతనే నిన్నిక్షపాతి సృష్టి కర్తయగు బ్రహ్మకు రుక్మాంగదు సద్యతము చెఱువ వలసినంత కార్మణ్యము పుట్టుటకు కారణమేమో—అంగకు ఒక స్త్రీపుట్టి రుక్మాంగదునియెడల మోహము లేక మోహించి మోసగించి కూర్మకృత్యముల చేయింప నుద్యమించిన యా నాగీతిలక ప్రభావమెట్టిది యో యుక్తి శాలురందరును నూహింపవచ్చును. ఈనాటకమునగల సంవిధానము మార్పున కీక్రిందిపద ము మాత్రమే చాలును బ్రహ్మ యమునితో ముచ్చటించును "శీకేష్టైః కొద వగా నున్నదియా" యని యడుగగా—

సీ, “సతతంబుసంగీతసాహిత్యవిద్యల గారవించుటకన శాశ్వమజ్ఞే
నతీతయంబుగమిత్రతతులతోడ వినోద గోష్ఠీనందుటకనుకూలమయ్యె
నెమ్మదిగఁడుభక్తినిండాఠమిముఁబోలు పెద్దలదర్శింప వేళగలిగె
నరుదారురీతిగా హరినామకీర్తనన్ దమిడిల సేతుంగసమయమొదవె

నరసిమాడంగరుక్మాంగదావనీశు
సలలితై కాదశీవ్రతసత్ఫలంబు
నాకుమోదంబునకుఁగారణంబుగాక
వారిజాసన! కొదవకుఁగారణంబె ॥

వల్లనామాత్యకృత రుక్మాంగద చరిత్రమునందలి మనోహర పద్యములు నెక్కు లందుఁ గైకొనఁబడియున్నవి.

మోహినీరుక్మాంగదనాటకము.

—:కథాసంగ్రహము:—

ప్రథమాంకము.

- రం. 1. అబామిథుని చిత్రము నారదునివలన విని రుక్మాంగదుడు ఏకాదశీ వ్రాము పట్టుట.
- తల. 2. ఏకాదశీ వ్రాతమును గురించిన ముఖ్యప్రకటన.
- గం. 3. పిచ్చిల వలకాకులను నిరువురు సుత్రధర్మకర్తలు. పంచాపకేళ శాస్త్రీయను మధుక వైపుననుండి వచ్చిన యధికారిచే బలవంతిపు ఏకాదశి చేయించుట.

ద్వితీయాంకము.

- రం. 1. యముకు విగామముగా వైద్యనాథుడను గంధర్వనితో చదరంగమాడుట. వారంగంభోమణము.
- రం. 2. వందనవనములో రంభాదులయిన యప్పరసల సంగీత వినోదము. అసందర్భము వ్రేసిన విన్నములు.
- రం. 3. యమ బ్రహ్మల సంవాదము. విష్ణు సేనానియును విష్వస్సేనుడు వచ్చి వైకుంఠమును వృద్ధిచేయుచుని చెప్పట. అప్పరసల మొఱి.

తృతీయాంకము.

- రం. 1. రుక్మాంగదునిభాగ్య సంధ్యానీ గర్భయతోనుండుట. ఇష్టకామేశ ప్రభావమున నాయును బాధ్యము నివర్తించియుండినందున కవస్తుతి.
- రం. 2. అప్పరసల నిర్ధారణము.
- రం. 3. రుక్మాంగదు హరికథా కాలక్షేపము. మోహిని యత్యత్రిమ మోహము. (మనోహరరంగము)

చతుర్థాంకము.

- రం. 1. వింగ్యపర్వతియులో నిచ్చకామేశాలయము. మోహిని గానము. రుక్మాంగదు మోహము (శృంగార రసప్రధానమైన రంగము). శివలింగము నుభయలు స్తుతించుట.
- రం. 2. రుక్మాంగదు భార్యల యాలోచన. వారి నిర్ధారణము. మోహినీ సంధ్యావసుల సేనాము (పానివ్రత్యమును ప్రకటించు ధీరరంగము).

పంచమాంకము.

- రం. 1. రంభాదుల యాగ్రహము. మోహిని పశ్చాత్తాపము.
- రం. 2. రుక్మాంగదు సేనాదళి నియమువలని దుఃఖము. మోహినీ కూరికృత్యము. రుక్మాంగదుని మరూదార్థము. శ్రీవిష్ణు నాగమనము. స్తవము.

—:మంగళం ఉత్తరరంగము:—

శ్రీ

మోహినీ రుక్మాంగవనాటకము.

—:0:—

ప్రథమః స్కంధము-ప్రసంగము.

—( )—

[ప్ర: రుక్మాంగవనాడు. మంత్రి బలదేవుడు. పండితులు.]

(పండితులు శాస్త్రప్రసంగము చెప్పుదురు.)

రుక్మా—పండితోత్తములారా! మీశాస్త్రప్రసంగము మమ్మెల్లగ నానందముగ్నులగఁ గావించె ఇప్పటికే గడుంగకు సంతోషముయ్య. ఇంక విరహితుఁడు. సేవకా! ఈపల్లక కోశ్యాక్షినియొద్దకుఁ గొనిపోయి యీపండితోత్తములకు బహుమతు లిప్పింపుము.

(పైన వృందంగధావనము. సంగీతగీతము. భీమినివ్వనము వినిపించును.)

రుక్మా—అహా! ఏమి యీ మనోహరగీతము! కిన్నరగానమున్నట్లులున్నదే! ఎన్నఁడు వినియుంటిగదా.

[ప్ర: నారంగవనం.]

రుక్మా—(నాగములకు వరుసకొనిచి యుచితాసనమైన గూర్చుండి జేయును).

నార—రుక్మాంగవ గాజేంద్రా! కుతు సుఖముగలుగుఁగాక?

రుక్మా—మునిశ్రేష్ఠులారా! మీగాక నన్నెంతయు భక్త్యుగావించె. కృతాధుడ వైతిని. యనిందా)! ఇప్పటికే గొంత నేపటికియందు నాకాశమృగమున నెన్నఁడు వినని మనోహరగానము వినిపించె. ఆగాన మెంతయువర్ణింపవచ్చును. అదియేమి గంధర్వగానమా? కిన్నరగీతమా? నాకానలీయ వేడువాడ.

నార—ధరణీశా! అయ్యద నే వచ్చియుండి నినుదర్శించుకొని పోవు కుతూహలమున నేనిక్కడను నే నేతెంచితిని. అదియొక చిత్రకథ. కన్యాపృష్ఠపురిలోనున్న యీ ముఖండను బ్రాశ్నానిని నీవు వినియున్నావుగదా?

రుక్మా—అహా! వినియున్నాను. అతఁడు కులముచేడెననియుఁ దోవలనోచి గుఱు
 తింపఁబడి శిక్షితుఁడైనచ్చి, మఱల దొంగలలోఁ జేరుకొని చార్యముఁగావించి యధిక
 హింస యొనర్చుచు నారాజ్యమునకే వచ్చియున్నాడని మా యారక్షకుల యెఱుకకు
 వచ్చియున్నందున, నేను నందునకుఁ దగినభంగి రక్షణములొనర్ప నియమించి
 యున్నాను. అదిప్పుడేల ?

నార—అయ్యో! అదియొక పెద్దకథ. అయ్యబామిళునిఁ బోలిన పుణ్యవంతుఁడేకలుగఁడు.
 అతఁడు మరణముఁజెందినవేళ యమలోకమునకుఁ గొనిపోవలయునని యముఁడును
 దూరలును, విష్ణువును, సమకట్టినచ్చి యెట్టికేలకు భార్యతో నతని విష్ణులోకమునకే
 గొనిపోయిరి. ఆకాలమున సంభవించిన కిన్నరగీతము, గంధర్వగానము, నన్నకో
 నాట్యమును, దేవదుండుభిధ్వనమును అవియే నీవువినవి.

రుక్మా—అహా! ఏమిచిత్రము ? ఎంతయో పాపాత్ముఁడని యెంచఁబడు నయ్యబా
 మిళునకు విష్ణుగాకపాగ్నియ ? ఇదియెట్లు సంఘటిల్లు ? అతఁడొనర్చిన మహా
 పుణ్యమదియేమి ?

నార—ధరారమణా! అతనిపూర్వజన్మపాపఫలమువలన నతనికి మహాపాపుఁడని
 దుష్కిర్తిగలిగెగాక, యతనిఁబోలిన నిర్మలమానిగుఱు లభించుటరది. అదిగాక
 యెట్టిపాపము లెన్ని యొనర్చియుండినను, దనయంత్యకాలమందొనర్చిన పుణ్యమువలన
 సర్వపాపములు కొట్టవడిపోయె.

రుక్మా—మునీంద్రా! అదియేమి పుణ్యము ?

నార—ఎనలేని పుణ్యకార్యము మరణపువేళఁ బూర్ణవ్రతంబుగ, నేకాదశీవ్రతము సలిపి
 పాణోత్క్రమణసమయమున, నారాయణస్మరణ యొనర్చినాఁడు.

రుక్మా—మునికులలిలకా! నీమాటలవలన నిన్ను మఱల మఱల నడుగవలయునని యెం
 తయో కుతూహలంబు గలిగెను. మేమందఱుము నేకాదశీనాఁ డుపవాసము చేయు
 చున్నారమేకదా ? అయ్యబామిళుఁడొనర్చిన వ్రతవిశేషమేమి ? అనుగ్రహించి
 యానతిమ్ము.

నార—రాజేంద్రా! ఆయేకాదశీవ్రత మహాత్మ్యమింతని వర్ణింపసాగ్యమా ?

సీ. పుణ్యమూర్తులలోనఁ బురుషోత్తముఁడుపైలె

గ్రహములలో దివాకరుఁడువోలె

సంభోనిధులలోన నమృతార్ణవముపైలె

నగములలోమేరునగముపైలె

మో హి నీ రు క్కాం గ ద నా ట క ము.

కె

నాశ్రమంబులలో గృహస్థాశ్రమములైన

దరువులలోఁ గల్పతరువు లైన

సథికదానములలో నన్నదానములైన

మణులలోఁ గౌస్తుభమణియుఁ బోలె

తే. గీ. స్వర్గమున భూమియందు రసాతలమునఁ

బ్రతియొనర్పఁగరానిసద్వృత్తము నకల

మంగళాస్పద మఖిలసంపత్కరంబు

క్షీతితలేశ్వర! యేకాదశీవ్రతంబు.

అట్టి యేకాదశీవ్రతాచరణమున విధానములు వేఱువేఱుగా నున్నవి. ఏమనగా.

నీ దశమినాఁ జేక భుక్తముచేసి మరునాఁ డ

హోమాశ్రములు భక్తి నుపవసించి

హరిమందిరమున జాగరి మొప్పఁ గావించి

వేగినద్యాదిశీవేశయందు

విస్మృతములకు షడ్విధరహాపేతంబు

గాభజింపఁగఁబెట్టి కనకనిష్క

తతులుదక్షిణలిచ్చి తదనంతరము సుహృ

జనులతోనామిషక్షౌద్రశాక

గీ. విరహితంబుగఁబారణవేడ్కఁజేసి

నిద్రదివమెల్లవర్జించి నియమపరత

మాపుభుక్త్యంగనాసంగమములుమాని

యంచితగతి నుండుటదియొత్త మోత్తమంబు

ఇది సంపూర్ణమగు నేకాదశీవ్రతము. దీనివలన సర్వపాపములునశించు. మహాక్షేత్ర దర్శనపుణ్యము లెన్నియొలభించు.

రుక్మా—మునీంద్రా! ఈదినమె సుదినము. నీవలన నీపుణ్యకథ నానింపఁగలిగె. అబ్బా మిగులఁ జేకాదశీవ్రతము సలిపెనంటి? నీ యన్ని సలహానములు లేదవృత్తవిధానము జరుపుచుండె? చోరులతోఁగలసిన బాతినీరు లుజ్జగించుమున్నవని కీక్రమశాస్త్ర పట్ట పడియే? ఇదియంతయు నుల్లాసముగ విను కుతూహలము నాకుఁ బొడమెను.

నార—రాజేంద్రా! అయ్యోమిశుఁడు నియములు గా ప్రళయము నుపాసించినవాఁడు కాఁడు. ప్రతోద్దేశమున నతనికి నుండలేదు. ఆయన శలముమాత్రము కలకాలము ప్రళయము ననుసంధించి జరుపువారికంటె నెక్కువగా లభించినది

రుక్మా—ఆహా! ఇదేమాశ్చర్యము. నిరుద్దేశముగ నతఁడు ప్రాప్తియైనది నె? శల మెట్లుగలిగె? నింపలిరహస్యము నానితండు.

నార—రాజేంద్రా! ఇప్పుడు నీరాజ్యము చుట్టుపట్టుననున్న రాజ్యముల బాధించుచు మీరును భయముపట్టజేయు నాఖిలమరిగొద్ద్య మిదినికి సోకినందున దశమి నాఁడు రాత్రియు నేకాదశినాఁడెవఁడో గాత్రములును, నతికి భోజనములేదయ్యె. ద్వాదశినాఁడు దుదయముననుండు నె? నామస్యము యెవచ్చును ననువు బాసె. ఇదియే యతిశయింపఁజేయు

రుక్మా—మునిందా! ఏమి చిత్రచరిత్ర మీ నచిరిత్రమి. జాత్యుచలన మొక గుహవాస మున్నంత నే, ప్రతాపరహస్యము లభించు నను బచ్చువులుగా! ఏది రహస్యమెట్లు సమస్తముగ వివరంగరక

నార—ధర్మగీతగా! ఇందు రహస్యమేమున్నది. ఆప్రత్యక్షధానమేయిట్లు.

సీ. పతి కాన్యభౌరిసంభ్రమసంభయచక్షేప

నాగి లిలేకైన ననుచిన్దెనె

భౌరిసవిరహానగ్రప్రాప్తి నగ్రహటకైన

నగ్రనగల్గుకొన్న ననుచిన్దెనె

మృగినినినెనెనె సినిగ్నింబునగ్రహటకైన

నగ్రనగల్గుకొన్న ననుచిన్దెనె

హామోబ్యురీషీడ తిగిలియుగిటనెనె

గియ్యంబుకొట్టకైన గిట్టనెనె

గీ. సంనుహరివాసరమునాఁడహర్నిశంబు

చాలశోభోపవాసంబు సంభవించె

నేని యాపుణ్యనకుగల్గు నిధమైతె

నర్పు శ్రీహరివై కుంఠనగరసుఖము.

రుక్మా—ఆహా! యతీంద్రా! నీయనుగ్రహమువలన నాకెంతయు జానోదయముగలిగె.

నాకును నావ్రతము సమ్రాదయక్తముగ నాగరిందు కుతూహలముపొడవై.

ఆయజుమిషుని పరిత్ర మింకను సవిస్తరముగా నాకన్గిందు నుత్సాహమును జనించె.

నా—కాశీంగారి! ఆయనామిళ చక్రవర్తియే నీవు సవిద్యుము నింకొక పాద చదివెడిది.
ఇప్పుడిది వేళమైనది నీకు మరలయు కానియ్యి సేనపోయినట్లును

గుక్కా—ఉం. ధన్యుడవైతి మీకృపకుండానలమైతి సమాస్త రాజరా
జన్యులలోన ధర్మగుణభాస్వతికీర్తుల నెల్ల వారికి
మాన్యుడవైతి మీరుబహుమానముతో నిలుపుదురే సా
మాన్యులకిట్టి భాగ్యమహిమలే సమకూరునె మానిచు ద్రుమా.

కి . కారణశాంధప్రలితరు ల

కారణబాధలైన మూగు గాన నచట ప్రి

నారాయణపు స్మిత

చారాయణుల కృప మమలారా.

(నవస్కంధ మును).

నాన—సశ్వశ్రువు. (నిష్క్రమించును).

గుక్కా—చంద్రవంశమునా! నింకినే యానాథన మహావిదూషిన గుక్కాచక్ర
వర్తులశక్తియు! వికతాకష్టమై వెలసినవనట్టి క్రూర గుం
డి నీవు, నిష్కలమానసముల గూరికితో నిది గుంపలేకయున్నాము కేంద్ర గోళల్ల
నొక సేమననుపామ్రమును నా గొప్పమునకున్న, నగోగ్రాసు జనపములకెల్ల
బంపి యూరూరి నీ నేమి కావలెనని పరిపరలయుననియెప్పు చొక్క పం బయ్యెను.
ఈక్రతాపరణమున బ్రక్తిబలమేమైన నప్రధానమైన వారికి శిష్యులుననియె
కెప్పుడు. బలవంతమునవైన సన్యాసాచారము కలుగజేయుట విహితము కావున
వైకుంఠనగలలాయన నా యాదిబిడ్డపదిపంకి జములయొక్క ముగిసాస్వాద్యము
కన్పించి నేమి తద్రవతాపరణము బలవంతమునవైన నెలకొల్పకలయు ఎల్లవారిని
మొదట నొక్కింతి కష్టముగానుండినను, నభ్యుదయమున నీమాగ్గు సంతోషమున
నవలంబింతురు.

చంద్ర—భాగ్యము. రా! రాజా! ఇప్పుడే యన్ని యాశ్లషను భవన్ని మోగముల బంపెద.
(నిష్క్రమించును)

వీ థి.

[ప్ర: రాజసేవకుడు (బండిపై నగారవాయించుచు నొకభటునితో)
కాగితముచేపట్టి.]

సేవక—ఇదిగో! జనులారా! రుక్మాంగద మహారాజుసభకు ననుగ్రహించి విచ్చేసియున్న
మహామత్తులగు నారద ఋషివర్యులు వ్రతములలో నెల్లఁ బ్రతిదేనిదై యేకాదశీవ్రతము
రాజబుననియు నాదివిష్ణులోకనిశ్రేణి యనియు మోక్షసౌఖ్యపేటిక యనియు భవ
సన్నిపాతప్రవృత్తు మనియుఁ బెక్కువిధముల క్లాఘించినందున రాజుగారు
యోచించి సర్వజనులకు తేమమును నాముష్మిక సత్ఫలమును నొదవుటకై తా
మొక్కరేకాక తమరాష్ట్రమునఁజేరిన యెల్లజనులు తద్వ్రత సంపూర్ణాచరణము
పాటింపవలయునని యాజ్ఞయిచ్చియున్నారు. ఎల్లవారును చాతుర్భుక్తవర్జితముగా
నేకాదశీవ్రతము సల్పవలయు. దశమి నాఁ డభ్యంగనముచేసికొని రాత్రిబోజనము
మాని యేకాదశికుద్దోపవాసము చేసి రాత్రియంతయు శ్రీహరినిలయమున జాగర
మొనర్చి ద్వాదశి నాఁడుదయమునకే పారణమొనర్చి యారాత్రి మఱల భోజనమును
శ్రీపురుషసంగమునుమాని వ్రతాచరణ మొనర్పవలయునట్లును నిందులకుఁదప్పింపవారు
శిక్షార్హులగునట్లును, రాజుగారు గట్టికట్టడ మొనర్చియున్నారు. తమరాష్ట్రజనులు
విధేయులై పరమరాజ భక్తిపరులై యున్న కారణమున శిక్షవలని యేధయములేకయే
మనఃపూర్తిగ భక్తిమై తమయాజ్ఞ నెఱవేర్తురని రాజుగారు మిక్కిలి విశ్వసించి
యున్నను విధికోరకై యాశిక్షమాట వచింపఁబడియున్నది.

సీ. అభ్యంజనస్నానమాచరించి దశమి

నిలనొక్కప్రొద్దుండవలయునుండి

హరివాసరము నిరాహారులై జాగర

మెలమిమైనిశిఁజేయవలయునుండి

ద్వాదశి విప్రసంతర్పణం బొనరించి

యెలమిపారణ సేయవలయునుండి

తద్గివంబెల్లనిద్రయు రాత్రియన్నంబు

వరించి యుండఁగావలయునుండి

గీ. అందటి కిదేవిధంబురాజుజనుండి
నవ్యకై వల్యులసాధనంబునుండి
తప్పగారాదు తప్పిన దప్ప నుండి
ఆదినారాయణునకుపీయంబునుండి.

(నగారవాంఛించుచు నిష్క్రమించును),

(యవనికదిగజాను).

—:0:—

ప్రథమాంకము-తృతీయరంగము.

—:0:—

సత్రము. (సత్రము కావలివారిరువురుందురు).

[ప్ర: పిచ్చిలుడు, వలాహకుడు.]

పిచ్చిల—వలాహకా! ఈరాత్రి కేశవాలయమున గంగావతరణ కథ కాలక్షేపమటలే
వినలేదా? శోభనాచార్యులను భాగవతుడు మాళవమునుండి వచ్చియున్నాడట,
మిక్కిలి గొప్పవాడట?

వలాహ—పిచ్చిలా! నేనటు వినలేదే మురభంజ నొపాఖ్యానము కాలక్షేపము చేయు
దురని వింటినే.

పిచ్చిలా—అదియెక్కడ?

వలాహ—కేశవాలయమునందో లేక పద్మనాభదేవాలయమున నొ చక్కగాఁదెలియదు.

[ప్ర: పథశ్రాంతియైన పంచాపకేశుడను నధికారి-చంటిబిడ్డతో,
నలసిభార్య తుముదాంబ-జలంధరుఁ డను సేవకుడు.]

అందఱు—(సత్రమున వాయాసమున వచ్చి కూరుచుండుదురు).

పిచ్చిల—అయ్యా! మీరెవరు?

పంచా—ఇదిసత్రమేకదా?

పిచ్చిల—ఆహా! ధర్మసత్రమే. మీరెక్కడనుండి వచ్చినారు? ఎక్కడకుఁ బోవు
చున్నారు?

పంచా—అయ్యో! మాది బహుమారదేశము. దక్షిణ మధ్య వైపున నుండు వారము. ౩౦శీ

యాత్రకై వచ్చియున్నారము.

పిచ్చిల—సంతోషము. ఆప్రక్కన చెందుగదులున్నవి అక్కడమివస్తువులుండుకొనుండు
(బిడ్డయేడ్చును.)

పంచా—అయ్యో! ఇక్కడ బిడ్డకు బాలెక్కడనైన జిక్కునా?

పిచ్చిల—అయ్యో! ఈనాఁ డామాటాడకుము

పంచా—అదియేమి! ఈయగారపాలు దొరకవా?

పిచ్చిల—త్రుణజలమప్పుని గలిగి యమృతముగోధనముచే రాజిలుచున్న యీరాజ్యమునఁ
బాలకేమి శక్కున? ఈశ్రమననే బొటసారుల యుపయోగముకొలుపు నిలువది
పిగురుటావులుగలవు.

పంచా—అట్లయిన పాలులేవంటివేల?

పిచ్చిల—పాలులేవని యెవరు చెప్పిరి? ఈనాఁడు పాలీబడవనియింటిని.

పంచా—అదియేమి?

పిచ్చిల—ఈనాఁ డేకాదశియనుట తెలియదా?

పంచా—ఏకాదశియైన?

పిచ్చిల—అట్లడిగదవేమి? చిన్న బిడ్డలు మొదలుకొని యేకాదశినిరాహుగ మేచే మనలయు

పంచా—ఇదియేమి యసాధ్యమే? ప్రణతార్తికారా! యీసప్తపులన్నియు నాగదిలో
నుంచి యూరిలోనికిఁబోయి యెందైన నిన్నిపాలు తీసుకొనిరమ్ము.

(ప్రణత—చిత్తము. (అని పిచ్చిలునితో) అయ్యో! మీ మధురలో న్యాగూఢికారి.
పంచావకేత శాస్త్రయనిపేరు. గొప్పయింటితనము. భార్యతో బిడ్డతో వచ్చియు
న్నారు నెలకు రెండువేల నిక్కుములు వేతనము. ఎక్కడవైన నిన్నిపాలు తెప్పించి
యిమ్ము రొక్కముకావలసియున్న నిచ్చెరను.

పిచ్చి—నీకేమి పిచ్చిపట్టెను. సర్వజనులు నేకాదశి చేయవలయునని గాజునాజు
యున్నది రాజునాజు యట్లుండఁగా దైవము నాజుయు మాకట్టియేయగు. నీవు
రొక్కమిచ్చినను నేమిచ్చినను పాలేకాదు వంటకుం బదాగములైనను నేను
చిక్కవు.
(బాలుఁడేడ్చును.)

పంచా—ఏద వరునాయనా! యేడువకు నెప్తబుష్! సప్తబుష్ (అనియూహింపును)
(పిచ్చిలునితో) ఇదియేమి న్యాయమయ్యో! యీయూరిలో బిడ్డకు బాలివ్వరన్న
బిడ్డలు వచ్చిపోవరా?

పిచ్చిల—అయ్యో! కాస్త్రీగాయా! ఇంతేనా మీ శక్తశ్రవణము. ఒకనాటి మాడు
లేమికేమృతిజెందఁగలరా! మృతిజెందఁబో యేకాదశిమరణము, అదిలంఘింపటకు రెండు
పుణ్యముండవలయు.

పంచా—ఓ! యేమిమాటాడెనవు ఆమాటనకును ప్రణతార్తిహారా! తెమ్ము పోయి రమ్ము. కావలసిన పదార్థములన్నియుఁ దీసుకొనిరమ్ము వంటచేసికొందము.

పిచ్చిల—నీకుచెప్పవాడేమి బుద్ధిలేనివాడా? ఒక్కపదార్థమును నీయూరిలో నీనాడు దొరకదు. కొంచెము నాలుగుగడియలు పాణిము బిగబట్టుకొనుడు. తెల్లవాళియు వాఱకముందే యమాల్యధక్ష్యములతో వంటకొగలదు. మీరునల దన్నను విషవతి పలుచుకొనిపోయి యారగింపఁ బెట్టెనరు. ఒక్కనాటికి పాణిము పోవునా?

పంచా—అయ్యా! ఈయువదేశము నిన్నేమియు ననుగలేదు. పోవరా! ప్రణతార్తి హారా! (ప్రణతార్తిహారుఁడు నిష్క్రమింపఁడు)

పంచా—అయ్యా! ఆమూల వంటచేసుకొనవచ్చునా?

పిచ్చిల—నీగదులలో నే వంటకొగలను. పంచుకొనుడు. రాత్రి కేశవాలయమున నద్భుతరీతిగా వారికథ జరుగఁగలదు. నువ్వందమున బాగరమొనర్పవచ్చును. తెల్ల వాఱకముందే మీరు వంటచేసుకొన నెంచిన సర్వపదార్థముల నిచ్చెదము. సంతర్పణకువచ్చితగా యింకనుమేలే?

పంచా—అయ్యా! ఇంకజాలును మాకు మీయే కావశ్యమేవలదు. మీపదార్థములును వలదు మీ పుణ్యమును వలదు. మీయువనారమును వలదు.

పిచ్చిల—అయిన మీయిష్టము.

[పునః ప్రవేశము ప్రణతార్తిహారుఁడు]

ప్రణ—అయ్యా! ఇహలోకము. అంగళ్లలోఁ గావలసిన పదార్థములన్నవి. ఈ నాఁ డేకాదశమిని క్రి.మునున కీమురు గొల్లవాండ్ల సొంపు వుండలకు నింపియున్నారు. రొక్కమునకైన, నానకొమ్మనకైన తెల్లవాలుటవలకు నివ్వరు. వీరలనేమి పుణ్యాత్ములనవలయునో, సామాన్యులనవలయునో, తెలియదు.

పంచా—అయ్యా! మీముగ్ధులవలదు బహుపుణ్యాత్ములుగా నున్నట్టన్నారో? మీరాజెవఁడు?

పిచ్చిల—మాముగరు విశివాగాజ్యమునకుఁ జేరియున్నది. అధిక ధర్మాత్ముడై సముదించితి వైవధిక్తివహుడై యలఘులల నేకాదశవ్రతము పాలింపుచు మహేష్వరగ గృతార్థుల జేయుచున్న రుక్మాంగుఁడు మాకధీశుఁడు.

పంచా—(స్వ) సరియే మించియధికుడే! (ప్ర) ప్రణతార్తిహారా! అక్కడ సర మున్నట్టున్నది. పోయి స్నానమునర్పి తూకడవతో నీరుగొనిరమ్ము.

(ప్రణతార్తిహర నిష్క్రమించును).

కుముదా! యీవాలుని నెత్తికొనిపోయి గూడింపుము. మనయొద్దమునున్న పాపపాడివైన నీలకాంచి పాలుగానొనర్చుము.

[పునః ప్రవేశము ప్రణతార్తిహారుడు.]

ప్రణ—ఏమన్యాయముకొంప! ఆసరస్సునొద్ద నొకకాశలిహాడున్నాడు. కడన మంచి తేనియడు. కావలసినన్ని నీళ్లు తీసుకొని గట్టున స్నానము మాత్రముచేసి వినియోగముచేసి పోవలయుగాని కడవలో నీరుముందుకొని పోనివ్వనని నిశ్చయపెట్టుచున్నాడు.

పంచా—(పిచ్చిలునితో) ఇదేమన్యాయమయ్యా! మీయూరిలో నీరు తీసుకొననివ్వరట?

పిచ్చిల—ఎన్నిమాటులు చెప్పవలయునయ్యా! ఒక్కటే కథగదా? ఏకాదశనాడు పగటివేళ నీరు నీరెందులకయ్యా? తెల్లవాటిఁ జేయవలసినవటకు రాత్రిజాము పొద్దుమీసిన పిదపఁ గావలసిన నన్ని నీళ్లు తెచ్చుకొనవచ్చును. అభ్యంతరముండదు. కావలసియున్న శాచనమునకని చిన్న పంచపాత్రతో నీరు తెచ్చుకొనవచ్చును.

పంచా—అచ్చిన్న పంచపాత్రనైన నీరుతేరా! ప్రణతార్తిహారా! కొంచెము కాచుకొందము.

పిచ్చిల—ఎట్లు కాచుకొందురు?

పంచా—ఏల? కాచు కొనుటకుఁ గట్టెలైనఁ బిక్కివా?

పిచ్చిల—ఈనాఁ డధరాత్రియైన పిదప నే యంగళ్లులోఁ గట్టెలైనఁ బిక్కిట.

పంచా—ఏమయ్యా! యీసత్రిములో కొండవేసినట్లు వేసియున్నారే వంటచెయ్యవలె.

అవి రెండివ్వరాదా?

పిచ్చిల—అధరాత్రిము విజులుటచుటకు వాని నిచ్చుటకు మాకాధారేదు.

తుముద—నాథా! బాలుని గేబు నిలుపుటకు సాధ్యమేలేదు ఈపాడుకొంపలో నేల? ఎంతశ్రమయైనఁగాని బండిగట్టుకొని ముంగూడైనను బోవునము

పిచ్చిల—కావచ్చును. అయిన నీనిష్పంగములు తప్పవలయునన్నఁ గూర్పు మిప్పటి గూమడలు, పన్నీగుమున మిప్పరియూమడలు, ఉత్తిమున నిరుగదియూమడలు మాత్రము పోవలసియుండును. అంతవఱకు విదిశానాథుని రక్షామే.

పంచా—హా! దైవమా! జేవీ! ఇంకేమి చేయవలయు. బలనన్యాయస్నానము లని వినియఱుగుదుముగదా! అట్లు నే యిదియు బలనంతపు మీకాదశీ క్రమముకొందము.

(లోపల భేదీధ్వని)-

పిచ్చిల—అయ్యా! తప్పదు లేదు. స్నానభేర మోయియున్నది. ఏటికేబోయి స్నానముచేసి వత్తిము.

(నిష్క్రమింతురు).

—: ప్రథమాంకము సమాప్తము. :—

శ్రీ

మోహనీరుక్కాంగదనాటకము.

—:0:—

ద్వితీయోజ్జము-ప్రథమరంగము.

—0—

సంయమన్వరి.

ప్ర: యముడు వైద్యనాథుడనుగంధర్వుడును. (చదరంగమాడుచు)

వైద్య—ఓడితినికంటాను. ఛగ్గరాగా! ఇప్పుడిప్పుడుకదా కొన్ని సంవత్సరముల నుండి నీకనకాశముదొంగుట ఇంతకు బూగ్విమోచనములకై యొక్కింతైన పీఠములనుండే? ఇట్లుండియు నింత స్వల్పకాలమున నెట్టిశక్తి యార్జించితివి!

య:—వైద్యనాథా! ఇంగులకింత ప్రశంసలయువా! నీపాండిత్యమునెరుట నా ప్రతినిధులతో? చూచితివా! ఇన్నిదినములు నాకు బ్రాస్తానాలదేయని యేకముచుంటి ఇప్పుడు ప్రాస్తానాదేయని వేసరుచున్నాను.

వైద్య—ఏమి! ఒక్కరైన నీటికి రా రా యిప్పుడు?

య:—ఎప్పుడో యొకప్పుడు వచ్చుచుందురాగాని, నాకనకాశముగలుగుటయే మెండు.

వైద్య—అయిన నాకింక సెలవా? మఱల నెప్పుడు రావలయు.

య:—ప్రాస్తానాదేయ నీ వింటేయున్న సంతసించును.

వైద్య—ఛగ్గరాగా! అశక్త మాడవచ్చును కాని, నాకింగక పనియందుటంగీది విధితేకయున్నది.

య:—చాలదినములయ్యె నీమిత్రుడగు చిత్రకేశుని పొటవినక. అరనినింత పంపగలవా?

వైద్య—చెప్పగలను కాని వచ్చినను నచ్చక్కము మాత్రము నాకుగలుగదు. దినమును, రుక్మింగదు నేకాదశీ ప్రభావమున, భూమిని నిలిచిన ప్రాణులు వైకుంఠలోకమున కరుగునప్పుడు గంధర్వులు-కిన్నరులు-కింపురుషులు పాడుచు, నప్పర స్త్రీ లాడుచు, దేవదుండుభి ధ్వాన మెసర్పవలయునని తప్పని పద్ధతిగానున్నది. కావున నిందలు గంధర్వులుండియు నొక్కరిచైన రెండు గడియలైన నవరాశ ముదవకున్నది. ఎంతవఱియి వేడుకగాఁ గాలము గడవవలయునని కూర్చుండిరి ఇంటి నే నేవములు పిలువవచ్చురు.

యను—అట్లనా! ఇదియే మసాస్య ప్రక్రియ గానున్నది. పోనీ! దేవేంద్రుఁడప్పుడప్పుడు నడపుచుండిన యప్పురోపసూచుణుల నాట్యములకు నన్నుఁ బిలిపించుచుండె. నాకనకాశ మేమాత్రమును జాలక యొక్క నాఁడైన బోవఁజాలకుంటి. ఇప్పుడెంతయో యనకాశము గలదుగదా? పోవలయునన్న, నాట్యములే లేకుండ నయ్యె. ఒక్కమాట నీవెట్లయినఁజేసి దేవనాథునికిఁ జెప్పి రెండుగడియ లెవ్వరినైన నచ్చరుల బంపనఁగలవా? కావలసియున్న లేఖనా! సియిస్తును.

వైద్య—ఎట్లయిన విశ్వప్రత్న మొనరించి యెరిగినైన గంధర్వుని బంపఁగలను గాని, యచ్చరుల మాట విడిచివెట్టుము. గంధర్వులసంఖ్య మిక్కిలియగుటచే నది యెట్లయిన సాధ్యముగు. అచ్చరులన్న నొ యల్పసంఖ్యాకులు తుణతుణమును వారికిఁ బిలుపుదగిలి యొక్కరికిన నవకాశములేమిచే నెంతయుఁ బరితపించుచున్నారు. వారిలోనే వానొక్కరికొక్కరు మాటలాడవలయునన్న, శాశ్వతవైయంత్ర ప్రయాణోత్సవకాలమునఁ గాకి, వేణుకాలమున వారి యునికెప్పలు నవకాశ మేలేదు. లెమ్ము ననిమేములుగా నిద్రలేపింపఁ బ్రహ్మ సృష్టించినంతకు వాని సహసంకిట మింతయని చెప్పఁజాలను. మఱిచితి నిన్న బ్రహ్మలోకముననుఁ బోయిదనని చెప్పి యుంటివే? అందలి విశేషము లేమియుఁ జెప్పవైతివి.

యను—నే బోవలయునని వెడలి యొక్కంత దూరముపోవఁగా దేవగురుఁడగు బృహస్పతి దగ్ధము నాకులభించె. అతనితో గర్భశాస్త్ర విచారమునకుఁ బూనుకొని సంభాషించుచుండఁ బ్రాస్తుపోయినందున విరించి చిరస్థముకాలేదు. తేపు ముఱల పోవలయునని యున్నాను.

వైద్య—శమనా! నిరంతరము జీవించారమున నున్ననీకు నిపుడిందుకైన పనిలేకుండుట జీవారమునకుఁ గారణముగా నున్నదా లేక సంతసమునకుఁ గారణముగానున్నదా?

సీ. లసిపత్రవనములయందుఁ దోయఁగలేదె

విలపింపఁ గన్యకావిక్రయులను

దారుయంత్రములనంతటఁ ద్రిప్పఁగాలేదె

దారుణక్రియ గురుతల్పగులను

కూటశాల్మలులందుఁ గుదియఁగొట్టఁగాలేదె

పాడిదప్పినధరాపాలకులను

గాలనూత్రములందు గడియనొంపఁగాలేదె

ఘనశక్తి విశ్వాసఘాతకులను

తే. గీ. షష్ఠ్యంకుండములంబునై నలేదె

తెల్లడం బుదఁగా గృహదాహకులను.

బెబ్బులులచేతనడిఁగఱపింతులేదె

గరళమన్నములోనిడుకష్టమతుల.

యమ—గంధర్వోత్తమా ! నీతో నిదివఱకే చెప్పియుండలేదా? మొదట కొన్నిదినములుమాత్ర మింపలిలేయునికి మహావిచారమునకుఁ గారణమయ్యె. ఎందఱు జీవులనో, యెన్ని నరకములనో, చెప్పరానిబాధల వారి పాపానుగుణముగాఁ బెట్టుచుండినాకు నేమియుఁబనిలేక యూరక నీఁగఁగఁదోలు కొనుచు గూర్చుండి యుండవలయునన్నఁ బెన్నిధానము పోయినట్లు చింతకుఁ గారణముగానుండె. తర్వాతఁ గొన్నిదినములకు నాకార్యహీనత యెనలేని సంతోష మొదవించునట్లయ్యె. నే నదివఱకొన్నచుండిన హింసాకార్యముల నేవగించుట కాస్పదమయ్యె. అభ్యాసవశమున నేదియు నిచ్చేగదా?

వైద్య—సందేహమేమి?

యమ—అదిగాక యిన్నిదినములు బ్రహ్మదగ్ధనముగాని, దిక్పాలమిత్ర దగ్ధనముగాని, నాకులంపవలయునన్నఁ గష్టసాధ్యముగానుండె. ఇప్పుడెన్నిమాయలు దగ్ధనము, చెసికొనవలయునన్నను నెంతికాలము సంభాషణచేఁ గడపవలయునన్నను, నభ్యంతరములేదు. ఇది మిక్కిలి మోదకారిగదా?

అనుబంధము 1.

వైద్య—ఓం.

యమ—కానిమ్ము. పొచ్చు, శేషు మఱలఁ గలియుదుము.

(నిష్క్ర-9.)

ద్విపితాయాము-ద్విపితాయరంగము.

— 0. —

ఇంద్రపుంగో

[ప్ర. రంభ-మేనక-తింగోత్తమ-నాగిని-మోహిని-ఊర్వశి
హేమ-నరూపిని.]

రంభ—ఊర్వశీ! నిన్న సురగురుడు రచించి ప్రకటించియున్న గీతమిదివలకు మేము
విన్నదానికంటె మిక్కిలి మనోహరముగా నుండలేగా? అది నేర్చుకొనుటకే మిక్కిలి
కష్టముగా నున్నదే. నాకింకను బట్టవడలేదు. నీ కేమైన గ్రహించితివా?

ఊర్వశి—ఏమో యొకవిధముగ గ్రహించియున్నాను గాని యింకను నాహాగము బుజు
మార్గముగా నుండనట్లు కనపడలేదు.

రంభ—ఏదీ! ఇంతాలకింతము

ఊర్వశి—(ప్రయత్నించుచేసి) లేదే! ఇంకనుగ్రహముగా కాలేదు. శీఘ్రశీఘ్ర
వచ్చును.

హేమ—అక్కలా! నన మోహిని యప్పుడే గుఱుతించివచ్చున్నది. నేడుదయము
ననే మనోహరముగ బాడుమనచ్చె

రంభ—అట్లనా! అట్లయిన నీమోహిని సమగ్రుగాలే. ఏదీ మోహిని! నీకా సురగురు
గీతము పట్టువడియున్న నింత విందము.

మోహి—నాకు నింకను జక్కంగఁ బట్టవడలేదు.

హేమ—నేడుదయమున నన్నట్లుకానిట్లు కాలును.

మోహి— అనుబంధము 2.

అందఱు—(కరతాళధ్వనులు చేయుదురు).

ఊర్వశి—సెబాసు. మోహిని! నీవు గాన విద్యావిశారద మయ్యెదవు. ఇన్ని దినముల
నుండి విద్యావిశారదలని భ్రాతృగణ ము కెవ్వరికిఁగాని రానిమాదిరి నీ సచితకాలము
ననే గ్రహించితివి. ఏదీ! ఇంకొకసారి పాడుము.

మోహి—(పాడును).

హేమ—ఊర్వశీ! ఇదియే యెంతో యందముగా నున్నదిగా? నిన్న రాత్రి గమఁడు
రచించిన గీతము దీనికంటె శ్లాఘ్యమని నాకుఁ గోఁచుచున్నది.

ఊర్వశి—ఏదీ! విసలేదే.

మోహి—మోహిని! దానినింత విరదము చెప్పము.

ఊర్వ—నిన్నరాత్రి యుతిండు గచించియు రచింపకనుండే యీమోహిని గ్రహించెనా? అట్లయిన నిక్కం నొన్ని నాళ్లలో రంభనుగాని, మేనకనుగాని, నన్నుగాని, తిలొత్త నునుగాని పొడించువారే లేకపోవుదురుగా? (అని చీలునవ్వుచూపును)

మోహి—అక్కా! నువ్వు ద్రములమొగుట గాలువలన్నట్లు సమంచిత ఖయ్యతన మేతలగు మీయెదుట నేనొక పదాశ్రమా?

ఊర్వ—మోహిని! నేను వేడుకకుఁ బ్రశంసాపూర్వకముగ మాటలాడితిఁగాక, యనూయచే నన్నదాననుగాను ఏదీ! కియగీత మింత వినిపింపుము.

[ప్ర: శీఘ్రగమనమున దేవసేవకుఁడు]

దేవసేవ—రంభాదులాగా! విారందతీండు జేరియున్నాగా? ఇదియేయన్యాయము.

అదె వైకుంఠలోకమునకుఁ బోవు జీవాత్ములు నిలిచియున్నారు. వెడలిరండు.

రంభ—ప్రారంభమాయెనా! హరిశీ! నీవుపొమ్ము, ఒక్కంతసేపు.

హరిశీ—(స్వ) గానము వినుటకులేదే ఈపాడు జీవాత్ములెక్కడనుండి వచ్చిరి.

దేవసేవ—వెడలివచ్చెదరా—దేవేంద్రనితోఁ జెప్పలయునా?

హరిశీ—అయ్యో! వచ్చితిని కోపగింపవలను. (దేవసేవకునితో నిష్క్ర.)

ఊర్వ—ఏమి! మోహిని. కియగీతము.

మోహి— అనుబంధము 3 (అన్నిగియోగము పాడును).

[ప్ర: 2వ సేవకుఁడు]

2వ దేవసేవ—ఇంకలెండు ఇక్కడనేల కూర్చుండితిరి. దక్షిణవైపుననుండి జీవాత్ముల యుత్సవము వెడలివది. వైకుంఠము వలకు విడిచి రండు. లెండు. లెండు.

రంభ—సరూధనీ! నీవుపొమ్ము.

వరూ—అక్కలారా! ఎన్నాళ్లీ యీగ్రహచారము మనకు.

(2వ సేవకునితో నిష్క్ర.)మించును).

ఊర్వ—మోహిని! ఈకయగీతము బహుశు సూహరముగానున్నది. ముగింపుము.

మోహి— అనుబంధము 3 (ఒక చరణముపాడును.)

[పునః ప్రవేశము 3వ సేవకుఁడు.]

3వ సేవ—లెండు. పడచుట వైపువారు కచ్చుచున్నారు. ఇక్కడఁ గూర్చిండిన బతుగకు.

మోహి—నేను పోయివస్తును. (దేవసేవకునితో నిష్క్ర.)

మోహి—ఇంక మనము వెడలవలయు.

రంభ—దినదినము నిద్రగోడయ్యనే మనకు ఇదివఱకప్పుగనలన్న వారినాట్యముతో నెన్నఁడో యొక నాఁడు పనిపడుట. ఇప్పుడు తెల్లవాటనది మొదలు విరామము లేకుండ పనియున్నదే? ఎన్ని దినము లిట్లుండఁగలను.

ఉర్వ—ఈ యేకాదశీవ్రతము భోజమున జరిగినన్నాళ్లు నిద్రగతియే యుండఁగలదు.

తిలో—నాకాజూడ రుక్మాంగదుఁడు చచ్చుఁజకు మనకీ గ్రహచారముండవచ్చు ననియే తోచుచున్నది. అతని జీవమును వైకుంఠమునకుఁ జేర్చినపిదప మనయాప్పుగల నాట్యముతో నంతపనియుండదు.

రంభ—ఇదేటిమాట! రుక్మాంగదుడు పోయినంతనే యతఁడిన్ని దినములు బహుప్రయా సమున స్థాపించిన యేకాదశీవ్రత మెట్లండఁగు. ఇంక మనకు కొనవఱకునింతే.

[ప్ర: 4వ దేవ సేవకుఁడు]

4వ దేవసే—వెడలిరండు. ఉత్తరమువైపు వారువచ్చుచున్నారు.

రంభ—ఆహా! యేమివిధి.

మోహిని—నేఁబోయెద.

మేనక—మోహినీ! వలగు. అగోతము ముగించి పోవుదము.

తిలో—బౌను మోహినీ! శాడుము

4వ దేవసేవ—మంచిమాటాయ మీసాటలు-మీకేగుచ్చు-మీకానోదగులు మీరు లేవన్న నక్కడ పనులెట్లు జరుగవలయు అందును నిరీక్షించుచున్నారే?

తిలో—పడియుండని యొక్కడియిది

4వ దేవసేవ—అగడియలో ఇంకెందఁగో మీ—రాఁగలలో లేండు. లేండు.

తిలో—రంభాదులారా! అగోతము నేను పిదప వినఁగలను. నేఁబోయిన మరువిరుఁడు.

[ప్ర: 2వ దేవసేవకుఁడు]

2వ దేవసేవ—ఎమిరా! ఇక్కడవచ్చి వీరితో సరసములాడుచున్నావే అక్కడ నుత్తరవైపున గంధర్వాదులెల్ల నిరీక్షించి—

4వ దేవసేవ—అదియే వీరితోఁ జెప్పవచ్చును. వీరలు తెలివిలేక పాటలు పాడుకొను చున్నారు. తిలోగ్రహ! రమ్మ.

(తిలోగ్రహ 2వ దేవసేవకునితో నిష్క్రమించును).

రంభ—ఇంకనొక శూణములో మనవంతు రాఁగలడు. మోహినీ! కానిమ్ము.

మోహిని— అనిబంధము 3 పాడును.

4వ దేవసేవ—బబ్బి! బబ్బి! (అని మెచ్చును).

(మోహిని పాట ముగించియు ముగింపకమునుపే)

[పునః ప్ర: శీఘ్రమున తిర దేవదేవుడు.]

3వ దేవదేవ—(నాల్గవ దేవదేవునితో) ఓహో! వారిపాటలు విని తలయూచి మెచ్చు కొనుటకా నీవిందు వచ్చినది? అచ్చగలరా! లేచిండు. మీఁజాలస్వము చేసితిరి. అక్కడ జీవాత్మల సమ్మర్దము గలిగియున్నది. ఈన్న దేవదేవము లన్నియుఁ జాలకయున్నవి.

ఛోవ—విమానములు చాలకపోయిన మేము మోసికొని రావలయునా?

4వ దేవదేవ—మోసుకొని రావలసివచ్చిన రా సేవలయు.

రంభ—ఇదేమిబాధ మనకు యేడ్లకొలది జరుగఁబోవచ్చునే? ఛోవకి! ఇందులకేమి చేయవలయు.

5వ దేవదేవ—వైకుంఠమునకు బోవు జీవుల మహోత్సవమునకు నప్పుకో నాట్యముండ వలయునని విధించిన బ్రహ్మలో మొఱఁబెట్టుకొనుఁడు ఎవ్వరెడగిన నేమిప్రయోజనము?

మేనక—రంభా! ఛోవకి! ఈ దేవదేవుల దేదో ముగించిన నాడినమాట మన కుపదేశ ప్రాయముగానే యున్నది. మనమందఱము గుమిగూడ లేవు బ్రహ్మ యొద్దకే పోవుదము. ఈ బాధల దప్పంపుమని యాహ్వానము చేడికొందము. 3వ దేవదేవ—మారు మాటలతోనే జాగునముదురే? అదో మీదొడు మతియొక నేనగుఁ దావైపుండి పరుగెత్తి వచ్చుచున్నాఁడు మిమ్ములను చిలుచుటకు. అండు, అండు

అందఱు రంభమున నిష్క్రమింతురు.

— (3) —

ద్వితీయాంశము-తృతీయరంగము.

—0—

బ్రహ్మ స భ.

[ప్ర: బ్రహ్మ-సరస్వతి-ఋషులు-సనకుడు-సనందుడు-
యముడు-నారదుడు.]

ఆనుబంధము 5.

బ్రహ్మ—ధర్మరాజా! మఱిమి వచ్చియుంటివి? నావలనఁ గాఁదగిన కార్య మేమైన నున్నదియా?

యమ—ధాతా! నిను దర్శించుకొనుటకంటె నాకుఁగార్యమేమి? విరామములేక పగలును రాత్రియు జీవవిచారమువలన నున్న కాలమున నిన్ను దర్శింపవలయునన్నఁ దీటిక యొదవుటయే దుర్లభముగానుండె. ఇప్పుడన్న నూ యెడలేని విరామము నాకు లభించియుండుట మొన్న నే విన్నవించితిగదా?

చ. ఒదవినకార్యభారమున నుజ్వలజీవవిచార మెప్పుడుకొ
వదలక చేసి బాధ లనివార్యముగా నిడుచున్న వానికికొ
ఇదెయవకాశమిప్పుడురహించె భవాదృశులైనవారిస
త్పదములగొల్పవచ్చుటకు భాగ్యముగాదెసరోజసంభవా.

నినుబోలు గొప్పవారి సందర్శనమునకుఁ బుణ్య సంవాదనమునకు నాకిప్పుడింత యా స్పదము కలిగియున్నది.

బ్రహ్మ—సంతోషము. ధర్మరాజా! నీకిప్పుడు పనియేలేకున్నదిగదా?

యమ—బొత్తిగా లేకున్నదని చెప్పటకులేదు. ఇన్నాళ్లుండిన పనిలో శతాంశమైనలేదు.

బ్రహ్మ—ఇదియంతయు రుక్మాంగదు హరివాసర వ్రతాచరణ మహాత్మ్యమేగదా?

యమ—అన్నిటికిని నీవేకదా కర్తవు? నీవువ్రాయక వ్రతాచరణమున జీవులకెల్ల వైకుంఠగమనము లభించియుండునా?

బ్రహ్మ—విసశమనా! ఈ కార్యలోపమువలన నీకేమైన మనసునకుఁ గొదవగానున్నదా?

యమ—అయ్యో! కమలాసనా! అట్లెన్నటికైన నుండునా? కార్యమువలన పేసట గొనక చేయుచునే యుంటి. కార్యము లేకున్న మఱియు మేలయ్యె. భగవత్ప్రేమ

కర్మమునకుఁ దన్నాను స్మరణకు నినుబోలు విజ్ఞుల సందర్శించుకొనుటకు నపూర్వ
గీతిగా నాకు విరామ మొదలినందులకు మనసున సంతోషము వొడముఁగాక
కొదవ జనించుటకుఁ గారణమేమి?

సీ. సతతంబుసంగీత సాహిత్యవిద్యల
గారవించుటకవకాశమబ్బె
నతిశయంబుగ మిత్రతతులతోడ వినోద
గోష్ఠి నేయుటకనుకూలమయ్యె
నెవ్వరిఁగఁగుభక్తి విండామిముఁబోటి
పెద్దలద్వారా నేతఁగలిగె
నగు దాగునీతిగా హాసనానుకీర్తనన్
తమిడియ నేయంగ సమయ మొద వె

పే గీ. నరసిమాడంగగుక్మాంగదావనిసె
సలలిత కాదశీ వ్రతసత్పులగలు
నాకుమోదగలునకుఁగారణంబుగాక
వారిజాసన కొదవకుఁగారణంబె.

బ్రహ్మ—మిక్కిలి సంతసించితిని.

యను—నేనొకటి విన్నవించెద. నీరునకునకుఁ గొదవగలిగెనాయని నన్నడిగితివే
యందునకుఁ గారణము మేమియని యడుగవచ్చునా?

బ్రహ్మ—చుకేమియులేదు. జీవనిచారములేక నరకములన్నియుఁ బాపపడియుండినది
చూచి నీరు సంతాపము కలిగినదని నే వినుటచే నామాట యడిగితి.

యను—ఎట్టివారికైన జీవహింస చేయుటకు లేకపోయెనే—నరకములనారి బాధించుటకు
లేకపోయెనే యని సంతాపము వొడముటకాస్పదమగునా? ఈ మాట నీ కన్వయ
చెప్పిరి?

బ్రహ్మ—ఎవరో ప్రస్తావనమున వశించిరి.

నారద—కృతాంతా! నేనే చెప్పితిని. కొన్ని నాళ్లకుముందు నేను నీలోకమునకు వచ్చి
వినోద సంభాషణము జరుపుకాలమున నేకాదశీ వ్రత ప్రభావము ముచ్చటించుచు
జీవులు పాపమొనరించినను దత్ప్రభావమున నా లోకమునకు రాకున్నారే యని
విచారము జనించెనునని నీ వనియుండలేదా? అదియే వచించితి.

యమ—అమాటయా? నేనన్న వృత్తాంతమేమి నీవు చెప్పిన వృత్తాంతమేమి! చనురా ననా! నేనన్నమాట యిది. జీవులు పాప మొనరించినను, నా పాపమునకు దగిన శాంతివడయుక యేకాంశీ శ్రుత ప్రభావమున నాపాపముమాత్రీ పుణ్యముగలిగి వైకుంఠ మునకు బోవునుంటుటశోచనీయ విషయమనియు, గుర్రాల్లులగువానికి నాస్రతమును మాత్రము నమ్మి గుర్రవిషయముల బాప మొనరించినను బాధకము లేదనియు నెక్కడ తోచునో నుని భీతికాస్పదముగా నున్నదనియు నేనాడితి గాని నగుసంధించి నీవుశ్రుండగు నీ నాగదుండు జీవవిచారము చేయుమికి నేనెమో గుఱియగుటలు వచించియున్నాఁడు అతని స్వభామేకదా?

నానద—నాస్వభావమేమియు కాదు. నీదురాపమే? నీమనసున నేమనుకొంటి నో కాని వెలికిమాత్రము జీవులకు నరకబాధలు పాపగుటకు లేదయ్యెనేయని నీవు దుఃఖించినట్ట నాకుదోచెను. ఉన్నమాటయే చెప్పితిని.

[ప్ర: ఒక ఋషి.]

ఋషి—కమలాసనా! విష్ణుభావమునుండి నేనానియుగు విష్వక్సేనుఁడు వచ్చియున్నాఁడు.

బ్రహ్మ—(లేచి) మనమందఱము హాయి పిలుచుకొని వత్తము (ఋషులతో గోరు విష్వక్సేనుని బిలుచుకొనివచ్చి సీతమువై గూర్చుండఁబెట్టును)

విష్వ—ధాతా! మీకెల్లగతుంగుశలమా?

బ్రహ్మ—నేనానాయకా! అందఱికిని గుశలమే నీవిండు విచ్చేయుట గూచుకోఁజ్ఞు. వేయచుగ్రహించి నట్టులయ్యె. ఏనో ఘనకార్యముడవలయుం గాక లేకున్న మహామహుడవగు నీవు వచ్చియుండువా? ఆనతిచ్చి నట్టిప్రకాశమైనను శిరి సావహించి చెనెద.

విష్వ—కమలాసనా! ఘనకార్య మేమియులేదు. ఒకానొక పనికై నీతో నాలోచించి రమ్మరి కమలానాగుండంపియుండ వచ్చియున్నాఁడు. గుక్కాంగదు నేకాదశీ శ్రుత మాహాత్మ్యమున జీవులల్ల వైకుంఠమునకే వచ్చుచుంటు నీ వెఱుంగుదువుగదా? ఆ వైకుంఠము వైశాల్యమున లెక్కంప నలవిగాని విరివిగలిగియుండియు నిండుచు వచ్చియున్నది. మిద్రెలు మేడలెల్ల గ్రక్కిటిసియున్నవి. ఇంకఁ గొన్ని నాల్గు మాత్ర మారీతిగనే జీవాత్మాగ్రహము జరుగుచుండెనా? చోటులేకుండెడు. కావున ముందునకు ముందే తిగిన ప్రయత్నమును జేసి యాపట్టణము నింకింత పెంచుటయో లేదా మఱియొక వైకుంఠమును గల్పించుటయో యీవిషయమున నిన్నడుగవచ్చితి.

బ్రహ్మ—నూత్రవతీనాధా! సంకల్ప మాత్రమున మాదృశుల గోట్లకొలది సృజింపఁగల యా వైకుంఠనాథునకు నిదియొక్క యోచనయ్యా? నన్నంత పెద్దచేయు తలంపతనికిఁ గలిగెఁగాక.

అనుబంధము 3.

ఇగులకు యోచన యుకించుచుండెన నేచెప్పగలనా? ఆమహామహుడెట్లొనర్చును
యాజ్ఞయిడిన నట్లొనర్చుటకు సిద్ధముగా నున్నాడను.

విష్వ—ధాతా! అందునకుఁగాదు. ఆమహాత్మునకు నెంత సామర్థ్య ముండినను
సృష్టిక్రమమంతయు నీవలనే జరుగవలయునుగదా? కావున నీతో నాలోచించుటకు
నన్నుఁపియున్నాడు. విశ్వకర్మ యెన్నియోగ్యములు సౌఖములు నానైకుంత
మునఁ గట్టియున్నాడు. ఎన్నికట్టినను జాలకున్నది. ఇప్పటికేమో చాలినంత
ప్రదేశమున్నది నిక్కువమే? ఇంకఁకొన్నియేండ్లు మాత్రముసోయినఁ జోటుచిక్కదు.
నూతనగృహనిర్మాణమునకు నెడముచాలదు.

బ్రహ్మ—వేత్రధరా! ఆయ్యాదివిష్ణు వేమొనరింప నాజ్ఞయిడిన నాకార్యమొనర్చుటకు
సిద్ధులుగానున్నాను

విష్వ—ఇప్పటికి మాత్రము విశ్వకర్మవంటివాని మఱియొకని సృజింపుమనియు నికఁకొన్ని
యేండ్లకే వైకుంఠమున నిర్మాణ మనశ్యముగా నుండుననియు శ్రీధరుఁడు వచింపు
మనినాఁడు.

బ్రహ్మ—భాగ్యము మదినుఁగునొనెడ.

యమ—అబ్బబ్బ! ఇది చిత్రముగదా! నాలోకి మెల్ల నివసించువారులేక పాడు
పాటుటకు గారణమయ్యె అంగో మఱియొక్క గోకము నిర్మింపవలసినదె.

[ప్రవేశము: ఋషి.]

విధాతా! దేశలోకముననున్న యప్పుర శ్రీలందఱు వచ్చియున్నారు.

బ్రహ్మ—మిక్కిలి వేలవ్య. మంచినయము. రాక రాక శ్రీధరప్రతినిధియగు నీ
సేవాని వచ్చియున్నాడు. యముఁడును గాగ్యంతరమలేక యాసీనుడైయున్నాడు.
రిమృతము వారి నాట్యమో గానమో జరిపింతుము.

(ఋషి నిష్క్రమించును.)

[ప్ర: రంభ-హర్వతి-మేనక-తిలొత్తమ-మొదలగువారు

[బ్రహ్మకు నమస్కరించి]

అనుబంధము 7.

బ్రహ్మ—అచ్చరలారా! రండు. మీతోకొకరు వచ్చుటకే కష్టముగనుండునే. ఉన్న
యచ్చరులెల్ల నొక్కసారియే వచ్చియుండుట వింతయగుగదా?

మేనక—దేవా! ఒకవిన్నపమొనర్ప వచ్చియున్నారము. అనతిచ్చిన విన్నవించుము.

బ్రహ్మ—ఏమది?

మేనక—స్వామీ! భూలోకమునుండి వైకుంఠమునకుఁ బేరులుగట్టి పోవు జీవాత్ముల పెంట నప్పగింప నాట్యముండవలయునని నీవే విధించితివో యింకెవ్వరు విధించిరో తెలియదు కాని నావిధమును మేమిప్పుడు కంటగించుచున్నాము. పగలును రాత్రియు విరామము లేక మాకెల్ల నాట్యకార్యమే యేర్పడినది. మేము మితసంఖ్యవారమే కదా యుండుట? ఆసంఖ్య యెంతమాత్రమును జాలకయున్నది. కావున మావిన్నప మింతయే. వారిపెంట నుత్సవమునకుఁ బోవుటకు మాయవశ్యకత తప్పించితివా బ్రతుకు కొందుము. ఒండేని యింకను నెక్కువ సంఖ్య యప్పరలనైనను సృజించి పుణ్యముఁ గట్టుకొనుము. ఈ చెండింటిలో నొక్కటి యెరుగ్గుకుంటివా మాకు బ్రతుకులేదు. మేము నిర్జ్వలమే యమగలమే నిక్కము. ఐన నింత యలవిలేని వ్యాఘ్రమును మాకుఁ గలిగియున్న మునిగ్జగత్ప్రయును, మాయమరత్ప్రయును, మాకు లేకుండిన మేలని యగిపించుచున్నవి. అంగ్రహించి మము గోక్షింపుము.

బ్రహ్మ—అచ్చలారా! కూర్చుండు.

రంధ్ర—అమ్మా! విధాతా! మేమెక్కడ కూర్చుండఁగలము.

అనుబంధము 8.

ఈ యింక నేపటికే మేములేనందున నీవైకుంఠ (నాతో) స్వయం నల్లల కల్లలమై యుండును. ఎందఱు దేవదేవతలలో మాకొకట వెదకుమిగులు మేము నితరాప్పు కనులవేడికొని కొంతకాలము మాత్ర ముంకాశము వడసి వచ్చితిమి. మాకోమి యాజ్ఞ యొసంగెదవు.

బ్రహ్మ—చనితాచులులారా! మీకు మిక్కిలి శ్రమగలుగుట నేనొప్పుకొందును. ఐన నిందున నాయత్న మేమియు లేకయున్నది. వైకుంఠమునకుఁ బోవువారికి మీ నాట్యము తప్పక యుండవలయుననుట నేరచించిన విధానముకాదు. అదిగుండి వేదములతోఁగూడ నుచ్ఛవించిన విధానముగానున్నది. అది మార్పుటకు నెప్పటికిని సాధ్యముకాదు.

అనుబంధము 9.

ఇంక నూతనాత్మగో నిర్మాణమునకా! అది నాకు సాధ్యమా? మీ జననమన్న నెట్టి యసాధ్య కార్యమువలన లభించినది. దేవాసురుల యుద్ధ సేవంబున నెల్ల దేవతలు నెల్లరాక్షసులుఁజేరి యేకమై మంధరమును మోసితెచ్చి విశ్వప్రభుత్వ మొనరించుచు శ్రీహరికిఁ గూర్మానతారము కలుగునట్లుచేసి యసాధ్య ప్రక్రియగా శ్రీరసాగర మధనముఁ గావించి యింత ప్రయత్న మొనరించినదా మీ జననము గలిగె? ఇప్పుడింకెట్లు చేయవలయు. ఈ చెందును నాచేతఁగాని పనులే.

ఉర్వశి—అయిన మాభాగ్య మింతయేకదా? సంకల్ప మాత్రమున జగత్సృష్టి మొనర్పర
గలిగి నీవే మా కష్టములకుఁ బ్రతికేయి కావింపఁజాలకన్న మా దురదృష్ట విశేషమే
కదా? ఇంకెవ్వరిని బేడఁకొనఁగలము.

బ్రహ్మ—తరుణీమణులారా? విధి విధానమున నన్ని కార్యములు జరుగనే వలయుఁ
గదా? దాని కవరోపి చేయఁగలరు. మీకష్టము నిరంతము నుండఁగలదా? కాలము
నిరీక్షించి యుండుఁడు. మీకష్టముల కంత్యము కాదేనలయు. ఏవిధానముగాని
యెల్ల కాలము నోచరీతిగా నుండదు. పోనిండు. యోచింపకుఁడు. నాపై నాగ్ర
హమున నిదే విష్ణు సేనాని యీనాఁడు విచ్చేసియున్నాఁడు. శమనఁడను గార్యం
తర ప్రసక్తి లేమి ననుజూడ నరుదెంచి యున్నాఁడు. మీరును యాచింపకయే
వచ్చియున్నారు. ఏదీ మా వీనులకు విందు నాట్యముతోఁగూడ గానము నింత
వినిపింపుఁడు.

ఉర్వశి—దేవా! మా కెల్లరకు నిరంతర గానమున రాసుకొంటును, నిరంతర నాట్యమునఁ
జచ్చుకొల్లును లభించియున్నవి. ఐనను మహాత్ముడవగు నీ వాజ్ఞుడైన వలదనఁ
జాలుదుమా? శిరసావహించెదము.

అనుబంధము 10.

—: ద్వితీయాంశము సంపూర్ణము :—

శ్రీ

మోహినీ రుక్మాంగద నాటకము.

—:0:—

తృతీయాంకము-ప్రథమరంగము.

—:0:—

రుక్మాంగదు నగరు.

[ప్ర: గర్భవతియగు రుక్మాంగదురాణి సంధ్యావళి పడకపై
పండియుండ రుక్మాంగదుడు ప్రక్కనఁ గూర్చుండియుండును.]

రుక్మా—ఇప్పటికి నేనధ్యుడ. ఈతన్ని యింత నిద్రించియున్నది. ఏమసాయము
కలుగునోయని భీతిల్లియుంటిని. అపదబాంధవుడగు వాసుదేవుని నమ్మి తడనుగ్ర
హమే యల్లనేకలఁ గోరు భక్తులకు నేకీడుఁగలుగునే? అదిగో మెదలుచున్నది.

సంధ్యా—(మెల్లఁగలేది కూర్చుండి) నాథా! ఎంతసేపైనది నీవువచ్చి?

రుక్మా—దేవీ! కొంతసేపైనది. ఇప్పుడు కొంచెము లఘువుగా నున్నదిగా?

సంధ్యా—ఇప్పుడేమియు నున్నట్టలేదు. ఈ నిద్రవలన బాధయంతయుఁ దీసిపోయి
నట్లున్నది.

రుక్మా—తరుణీ! భగవద్భక్తులచుగు మనకు నెన్నటికిని జేటుఁగలుగును. నేను మిక్కిలి
జెగడుపడియుంటి. పూర్ణ గర్భభారము భరించియున్న నీ వనశ్య కరణీయచుగు
చతుర్భుక్తి వర్జకాదశీ వ్రతము నాచరించియుండుటచే నించుక యారూఢమునకుఁ
గారణమయ్యె. వైద్యుని ప్రభావమున మొన్నటినుండి క్రమక్రమముగా నీకాగోగ్య
స్థితికున్తులుమయ్యె. నేడు నిద్రయవచ్చె. ఇంకేమియు భీతియులేదు. తగుచి!
మొన్న నీవు మాటలాడిన మాటలు తిలచుకొన్న నిప్పటికిని నాకన్నులకు నీరు
వచ్చుచున్నది.

సంధ్యా—నాథా! నేను బ్రతుకుదునని నిక్కముగా నమ్మియుండలేదుకదా? కావున
నాతీరున మాటలాడితి.

రుక్మా—రమణీ! సంతానములేక యన్ని దేవతలఁ గొలిచి తత్సాన్నిధన ఫలముగ నీవాపన్న
సత్వవై యుండినందున నీడులేని సంతోషము వహించి నాకన్నెడు కుమారుడు
కలుగునని మితివీడిన కాంత నెదురు చూచుచున్న నాకు నీయారూఢముగాంచిన

లోకమే మునిగిస్ట్లయిందే ఇప్పుడింత దైవానుగ్రహము గలిగినందున నూటకు
 గాఢముయ్యె. మనోహరిశి! వింధ్యాద్రిలోనున్న మనయలువేల్పున చంద్రచాళీ
 శ్వరునకు నయ్యుత వంభాభిషేక మొనర్చెదనని మొక్కుకొంటిని. ఆమహాత్ము
 ప్రభావమువలన నే నీకునిరామయ్యత కలుగఁగలదు. ఎక్కువగ మాటలాడిన నీకార్యాస
 మవును. నేనుపోయివున్న మనకింత సమృద్ధము గల్గించిన యీశ్వరు నుపాసితము.

సీ. కదలిపాఱనితేరు వదలిపాఱనిపేరు

జరుపఁగామెఱుపఁగా నెఱుఁగఁగి

సాన వెట్టనియమ్మ మేనఁబుట్టినసొమ్మ

పల్లఁగాఁ బెట్లఁగాఁబుట్ల నేని

కంఠుగందపుఁబూఁత వింతచందపుమేఁత

పూయఁగా మేయఁగా డాయఁగేని

మిర్జాబుల్గీస ధార్ ముర్జాగుట్టనిచీర

శనియందు ఖేలయ్యదు(దాల్చి)లేనీ

గ. ముఖ్యపుష్పము విశాఖ నక్షత్రపుదిను

అయిన నూటికొక్క- శివు నాకగముల తి

మొక్క - పటుపంటి దెనసమూహములను

అభివృద్ధిని గుర్తుకొమ్మలించ.

(నిష్క్రమించును).

తృతీయాంకము-ద్వితీయరంగము.

— 0 —

అమరావతిలో మేనకయిల్లు.

[ప్ర: రంభ-మేనక-ఊర్వశి-తిలోత్తమ-నారిణి-హేమ-
నరూఢిని-మోహిని.]

ఊర్వశి—బ్రహ్మపైఠె బెట్టుకొనిన యాశనిల్వయు నిన్న నే తీతిగదా? ఇంకేమి చేయుదము.

రంభ—ఏము చేయుటకు నేమియుఁ దోచకున్నది. ఆరుక్కొంగడుఁడు చచ్చువఱకు వన బాధయిల్లె యుండఁగలదని నే నెంచుచున్నాను.

ఊర్వశి—చచ్చినపిదపమాత్ర మతఁడు విత్తిన యీ వ్రతిబీజము పెరిగి వృక్షముగాక నిలుచునా? ఎప్పటికి నున కిదేగతియని యెంచవలయును.

మేనక—అట్లేలగును. రుక్కొంగడుని యాజ్ఞకు భయపడి జనులు విధిలేక యీ వ్రతాచరణ మొనర్చుచున్నార గాని, అతనిపిదప నెట్టి యాచరణముండఁజాలదని నే ననైద.

తిలో—నాకు నట్లే తోచుచున్నది నిన్న బ్రహ్మకు సందర్శించినపుడు రుక్కొంగడుఁ డింకను నెన్నిదినములు మనియుండఁగలఁడో యదియైన విచారింపక పోయితిమి. అదిగో! అప్పుడే జీవయాత్ర మొదలుపెట్టినది. దేవ సేవకుఁడు పిలువనచ్చుచున్నాఁడు హరిణీ! నీవుపొమ్మి.

(హరిణి-నిష్క్రమించును).

[ప్రవేశము: హరిభజన మొనర్చుచు] నారదుఁడు.

(అందఱు నమస్కరించి పితమిత్తరు.)

మేనక—నారదా! నీయాగమనము మన్యు ధన్యులఁగాఁ జేసి. ఎక్కడకుఁ బోవుచు వచ్చితిరి? మాయడ వికారంత యనుగ్రహము!

నారద—అప్పురోమణులారా! విమా నారూఢుడనై యట్టె పోవుచుంటిని. మీరెల్ల నీ మేడపైఠె జేరియుండ నాకచ్చెరువు జనించి వచ్చితి.

మేనక—అచ్చెరువేల?

నారద—మీరొకరికొకరికొక్క-క్క భాగమును స్వాధీనమునం దుంచుకొనుటకు సమర్థులు. తపోనాశన మొనరింప వలయునన్న, నాకార్యమున మీ యహంభూతిక యత్యధ్యక్షతము మీ రొకరితో నొకరు కలియువారుగారు. ఇట్లు కలసియుండటచ్చెరువే గదా?

మేనక—అమాటకా! మాకేమియు నొకరియొడ నొకరికి స్పర్ధలేదు. అసూయయులేదు.

నారదముషీంద్రా! బ్రహ్మసభలో పేము మొఱపెట్టుకొన్న కాలమున, నీవునుంటివే. ఈ రుక్మాంగదుఁడు మాకెక్కడ దాపురమాయెనో? అతని యేకాదశీవ్రతిము మాకు మారణ మంత్రముగానున్నది. బ్రహ్మయు మా బాధలఁ దీర్చుచినచేఁగా దని యొప్పుఁజెప్పె. ఋషిచంద్రమా! నీవును మాఱట బ్రహ్మయేయగుదువు. దీనికేమైనఁ బ్రతిక్రియదోచియున్న దయచేసి చెప్పరాదా?

నార—వనితామణులారా! మీకు నేనేమి చెప్పఁగలను? నాసంగతియు సమీపమునకు వచ్చునట్లున్నది. ఈభావల విష్ణుదూతలు జీవములనూరేగించుకొని పోవునపుడు గొప్పవారి శీవాస్త్రలకు గంధర్వులు చాలక నన్నును దుంబురుని బిలువ సమకట్టి యున్నారు ఎట్లో యీనాటకుఁ దప్పించుకొని యున్నాము.

మేనక—అట్లునున వనితామణులారా! మననూప ప్రభావమున నా రుక్మాంగుని జ్ఞించి యీ కాదశీవ్రతియు చున్నిపవలయు. ఇదిచెప్ప నుపాయాంతర మేలేను. నేనే పోయెదను.

ఉష్విశి—మేనకా! నీకేటికింతశ్రమ? నేఁబోయెదను.

తా—విశ్వామిత్రుడు మొదలగువారిఁబోలి గొప్పవారైన మినునఁటివారికి శ్రమ యున్నవలయు. ఈ రుక్మాంగదునంతి వానికి మీరెట్టి మేమెవ్వరైనఁ బోయెదము.

మోహిని—అక్కలారా! నావిన్నప మొక్కటికలను. మీరెల్ల జగత్ప్రసిద్ధిగాంచిన వారిలు. నూపమున నేమి, ప్రభావమున నేమి, మిక్తుఁ బ్రశంసించనివారే కలుగు. నేనన్ననో పేరుమాత్రము మోహినియని యున్నదిగాక, నా సమ్యక్సన ప్రభావ మెవ్వరు వినియుండలేదు. ఈరుక్మాంగదునకు నేనచాలుదు. నన్నంపుడు నేఁబోయి మీ కెల్లరికు ఖ్యాతిఁ దెచ్చెద.

మేనక—మోహిని! నీవంతకుఁ జాలుగువనుటకు సందేహమేమి. ఏదీ! నీచాతుర్య మైనఁ దిలకింలము. నీవేమి చెయుదువు? ఎట్టికార్యము సాధింతువు? వచింపుము.

మోహిని—వచింప వలసినదేమున్నది? నా మోహవాగురలలో రుక్మాంగదుఁ జిక్కించుకొని నే నాడించు నాట్లాడఁజేసి యీ వ్రతము మాన్పఁ బ్రయత్నించెద.

మేనక—చూడు మదికార్యము. ఇంకెక్కువగా నేమిచెప్పవలయు?

రంభి—సఖీ! మోహిని! ఇదివఱకు దేవేంద్రుఁడు తపస్సులయెడకు మమ్ము బంపుచుండుఁగదా? అతని కార్యముకొలకు పేము ప్రయత్నించి యతులనెల్ల మాట

కొలిపి దేవేంద్రునిచే మెప్పులు పడయుచుంటిమి ఇప్పటిపనియన్న నట్లుకాదు.
స్వంతకార్యము. రుక్మాంగదు జయించితిమా మన శ్రమకొల్లఁ బరిహారములగు. ఎంత
తనేర్పరిగాఁ గాగ్యము సాధించెదవోసుమా?

మోహినీ—అక్కా! అప్పుగలలోబుట్టి యింతకార్యము సాధింపలేక మీకందఱికి నప
కీర్తి తెచ్చెదనా? మీరేమియు యోచింపకుండు ఆరుక్మాంగదుడెన్న నెంతివాడు.
వాని ధూపార్తి విటుఁగాఁ జేయఁజాలకున్న నేనొక యచ్చనా?

నాగద—రంభా! ఈ మోహినీ తానన్నంతివట్టునఁ జేయఁగదియే మిక్కిలి చాక
చక్రమునుగలది, మోహినీ! ఎట్లయినఁజేసి నీ వీకార్యము సాధింపనేవలయు. నీవు
మాకును నుపకారము చేసినదానవుగుదువు

మోహినీ—నారదా! నీ యాశీర్వాదమున్న నాకిది యెంతకార్యము?

మేనక—అదిగో పలువురు దేవసేవకులప్పుడే పలుమైత్తులు వచ్చుచున్నారు. ఈ జీవా
త్ముల యబ్బగంటంతయు మాయొద్దఁ బూడిచిపెట్టివట్టు మమ్ము బాధించుచున్నారు.
ఇంక మేము పోవలసియేయున్నది. మోహినీ! ఇక్కడికార్యములు ఘే మైత్తునఁ
జూచికొంగుము గుక్మాంగదు ముఖ్యకార్య భారమంతయు నీ పైననే మోపుము
న్నాము. తండు-చలులారా! పొవుదము

(మోహినీ తప్పు నందఱు నిష్క్రమింతురు)

మోహినీ—నేనును బ్రహ్మ్యతిఁడెందుట కిదిగదా సమయము! మొదట నతినియూరికి
వేమంతురమునఁబోయి యతని వృత్తాంతమంతయు నగునెద.

తే. గీ. రంభకును మేనకకును నుర్యకికి ధరణి

నందు నెనలేని ప్రఖ్యాతి యొసంగెఁగాఁక

యూర రుక్మాంగదునివ్రతం బడగఁజేసె

మోహినీ యటన్నవిఖ్యాతి యొనయుదాన.

ఫిదప నందులకుఁదగిన విధాన మాలోచించెద.

(నిష్క్రమించును).

తృప్తీయాజ్ఞము-తృప్తీయరంగము,

— o. —

విష్ణుదేవాలయము,

[ప్ర : మోహిని (పురుష వేషమున).]

మోహిని—ఏమి జనులు కలసియున్నారు? పదివేపు రుండువచ్చును. ఈదిన మేకాదశి యగుట జాగరమునకు రుక్మాంగదుడే వచ్చునట్లున్నది విష్ణుదేవాలయమునకు. కావున నింత జనసమ్మగ్ధము కలిగియున్నది ఆహా! రుక్మాంగదుడే మీ వేషమున వచ్చుచున్నాడు? జాగరము నాడిట్లనేకాబోలు. అదియేమి హరికథా కాలక్షేపమునకు వ్యయించినట్లున్నది. ఔరా! తెలిసె. ఈ రాజేంద్రుడు జాగరమునాడు తానే హరికథాచెప్పటయొక గలదని తోచెడు. ఇది యాశ్చర్యకరమైన విషయమే? చూచెదగాక యెట్టివేషక జరుగఁగలదో? (ప్రక్కనఁ గూర్చుండును).

(వేషక యవనికి నెత్తఁగా- మృగంగాది వాద్యములవెంట రుక్మాంగదుడు హరికథోద్దేశమున గాన మొనర్చుచుండును జనములునుందురు. రుక్మాంగదుడు హరికథా కాలక్షేప విధానము గా నుపన్యసించును. పిదప ముందటి యవనికపడును).

మోహిని—(ముందటికివచ్చి) ఆహా! ఏమి యీ రాజేంద్రుని విష్ణుభక్తియు గానవైశద్యమును, నదృశ్యముగా నున్నవియో! తానే యిట్లువన్యసిండును జనులకెల్ల ముక్తి మార్గము గఱపుచుండ జనుల యాత్మలు వైకుంఠమున కరుగుటయరుదా? ఈ రాజేంద్రవరేణ్యుఁడ నేను పైవేసికొనియున్న కుహక మోహమంతయుఁదీసి నిక్కంపు మోహ ముష్పతిల్లుచున్నది. అయినను జూచెద. ఈరాజు నెట్లు మరులుకొలుపవలయునో యావిధానమే తోచుచున్నది. అతనియింటికి నేనేపోయి కనిపించుకొంటినా, పలుచందనమునకుఁ గారణమగు. ఇంకెట్లు చేయవలయు? ఆరాజు ననుజూచు విధానమైన నెయ్యది? ఇతనికి గానమునందు మిక్కిలి ప్రీతియొటచే గానములముననే యితనిమనసు గరగింపవలయు. దైవభక్తి మెండగుటచే నేనును నెక్కుడుగా దైవభక్తి గలిగియున్నట్లు నటించి మదికెక్కవలయు.

[ప్ర : (మాటలాడుకొనుచు) నిరువురు పౌరులు.]

1. పౌర—ఓరీ రాజుగారు మాత్రమే వెడలుదురంట అమ్మగారు పోవరంట. వినలేదా?

మోహిని—(స్వగతము) రాజుగారిక్కడకుఁ బోవుదురు. అమ్మగారేలపోరు?

2. పోర—అమ్మ గారను బోయియుండిన మాకేకాక మనయాడువాండ్రకు సహితము వాయనములు లభించుచుండెను.

1. పోర—ఒక్కొక్క ఘటమున కొక్కమాడనంశున దక్షిణలిచ్చెదరు వినలేదా ?

2. పోర—తెలియునులేమ్మ సేడు క్రొత్తగఁ జూచెదమా ? ఎప్పుటికి నిట్లేకదా ?

(మోహిని ముందటకేవచ్చి).

మోహిని—బ్రాహ్మణోత్తములారా ! రాజుగారక్కడకుఁ బోయెదరు ? ఎప్పుడు పోయెదరు ?

1. పోర—నీది యేయూరు ?

మోహిని—నేను వరస్థలమునుండి వచ్చియున్నవాడను.

1. పోర—ఎంత వరస్థలమైనను మాఘమాసములో శివరాత్రి వచ్చుచుండఁగా, మారాజుగారు వింధ్యాచల ప్రాంతమునఁ జంద్రమాశీశ్వరుని కయితి ఘటాభిషేకము చేయించుమాట తెలియదన్న నేమనవలయు.

మోహిని—దొనయ్యా ! నేను దూరదేశమునకుఁ బోయియుంటిని గాన వినలేదు శివరాత్రి మూడుదినములుమాత్రమున్నరే, ఇంకెప్పుడు వెడలెదరు.

1. పోర—మార్బ్బములోనుండి యీ వృత్తాంతము తెలియదన్న నీ వెవఁది ? నీతో మాకేమిమాటలు పోయ్యు.

(పోరులు నిష్క్రమింతురు).

మోహిని—ఇంతమాత్రము తెలియవచ్చెదగా ? నేను మున్నగుగా నక్కడకు పోవుదును.

(నిష్క్రమించును).

—: [తృతీయాంశము సమాప్తము.] :—

శ్రీ

మోహినీ రుక్మాంగద నాటకము.

—:0:—

చతుర్థాఙ్కము-ప్రథమరంగము.

—0—

విధ్యపర్వతములోని యిచ్చకామేశ్వరాలయము.

[ప్ర: మోహని.]

మోహిని—మొన్న నే చతుర్థి. అయితే కుంభాభిషేక మీ స్వామికి జరిగినది. పూజా విధానములన్నియు ముగిసినవట. ఈనాటివఱకు నాకారాశేంద్రుని జూచుటకాస్త దము కాలేదు. నేడీ స్వామియొద్దకు నా మహిళుఁ డేకాంత నేవకు వచ్చునట. ఇప్పుడు లేచిన నింక సంవత్సరమువఱకు సమయ మొదవదు. సంగీతకళానిధియు, భాగ్యతి శిఖాచుణ్ణియు, ధర్మమాగ్ధ ప్రవృత్తినాపారీణుఁడునునైన యీ రుక్మాంగ దుపై నాకీల యంతి భక్తిపూర్వకమైన మోహము సంభవించినది! కపటమోహము పూని నాలుగుదినములు కార్యము చూచుకొని ప్రతిభంగ మొనర్చిపావ నుద్దేశించి యున్న నాకు నిటు నిక్కింపుమోహమున్న నే నేమి కార్యము చేయుఁగలను?

(లోపల రుక్మాంగదునిధ్యని “మీరక్కడనే యుండుడు.”)

మోహిని—అరిగో! వచ్చుచున్నాఁడు. ఇంక నా కార్యమునకుఁ బ్రారంభింతును.
(అని పీఠపెట్టుకొని).

సీ. అంభోజభవ సుకీం ద్వాన్విశచరణాయ
మరణదూరాయ నమశ్శివాయ
పద్మాస్తకోటిప్రభా దివ్యదేహాయ
మఘసంహరాయ నమశ్శివాయ
డమరుత్రిశూల ఖడ్గ కసాలహస్తాయ
మగ్ధితదోషాయ నమశ్శివాయ
గగనకల్లోలిసేకలి తోత్రమాంగాయ
మోళిచంద్రియ నమశ్శివాయ

తే. గీ. మానిసం సేవితాయ నమశ్శివాయ
మదనదర్పహారాయ నమశ్శివాయ
మధువిరోధిశరాయ నమశ్శివాయ
మంత్రరూపాత్మాకాయ నమశ్శివాయ.

ప్ర॥ రుక్మాంగదుఁడు (దూరమున).

రుక్మాంగ—(గానము నాలకించి) ఏ మీ గానచాతుర్యము! ఇట్టికాలమున, నెవ్వరీ
యుమేళపూజకు వచ్చియున్నారు? ప్రత్యక్షముగాఁ గోకిలయే గానము నేర్చి
పాడుచున్నట్లున్నదే! ఇంకింతి విందును.

మోహిని—

కం॥ శూలిక్ గపాలమస్తక
మూలిక్ నయశాలిఁ జంద్రమాళిక్ గ్రతుని
రూలిక్ సుగుణాలిక్ శుభ
శీలక్ సారంగచర్మచేలిక్ గొలుతుక్.

రుక్మా—అహ! వీనులవిందు యీ గాన మింతావంద మొనగూర్చు నే! ఇంకింతి బోలు
యెవరో తిలకింతునా? పూజాభంగ మొనర్చితివని యీ నాకక గోపము గలుగునో?

మోహి—నీ నీట దేలుశరంబు పాటసోలురసంబు
ధరియింపభరియింపఁ దలఁపఁడేని
ఉచ్చిసాఁత్రడియూలు బెబ్బులిబలుంజులు
జడలించునొడలించు బడయఁడేని
యుగముగాల్చినచేదు జగముగాల్చినబోదు
గడి నేయఁబొడిసేయఁ గలుగఁడేని
అలివేడినలిచంగు నెలలేనినలియంగు
నుండఁగాఁబండఁగా నోపఁడేని

గీ. ఈమవత్తురె మీసాటి కితరమూర్తు
లననిమండలి దేవవేశ్యాభుజంగ
త్రిపురసంత్రాస జాహ్నువీరీరవాస
క్షేత్రభవభంగ యిష్టకామేశలింగ.

రుక్మాంగ—అహ! ఏమి యీస్వరవైభవ! ఎందెందును నేను వినియుండలేదుగదా పూజార్థంగమైననుమానె. ఇంకేమైననుమానె. పోయి చూచుకొన్నాను. (మెల్లంగా లోనికిబోయి మోహినీనిజూచి, దిగ్భ్రమము నభినయించి యొక్కింత సేపుండి వెలుపలికివచ్చి). అహ! ఎవ్వరీతిరుణీలలామ! శచియో! రతియో! ఎవ్వరో యెఱుంగగదా? ఇది యేరాకన్నియయో యవ్వరసయో యుండవలయు. కాకున్న నేను చూచినవెంటనే నాకీతరుణిపై నింతవ్యామోహము పుట్టునా? ఇక్కడ నేయుండి యీలలన పూజావిధానమైన పిరప నిక్కడకువచ్చెనా యిట్లు యనజేసి మాటలాడించి చూచెద.

సీ. కంచుచెందనిసుధాకరపూర్ణబింబంబు

మోహినిపాతకయున్న మెలుపుండేగె

పంకంబునందు గీడ్పడనిమృగాశేషుల

కవవిచ్చిచననిజక్కనయుగంబు

వికసించిమొగడనివిమలాంబుజాతము

కర్కశంబులుగానికరికరములు

చిలుకముక్కంటనివలఁటిబింబఫలంబు

తితకాంతిఁబొయనిదర్పణములు

గీ. అనఁగ నాననంబు నంగంబు హస్తముల్

చన్నదోయి వాలుగన్న మూడు

లలఁటిమోవి చెక్కులలగు నియ్యరివింద

గంధి యెచటనుండు కాంతయగునొ.

అతరుణి యవ్వరవేలఁదియైయున్న బూజావిధానమైన పిరప నట్లే యంత గానముఁ జెందిన గతియేమి? లోనికిబోయి యిప్పుడే మాటలాడించెద యేల భయపడవలయు? (లోనికిబోవ నుద్యమించి) వలదు. చలదు. అది దుశుకుతనమగు. దేవాలయమున దైనధ్యాన మొనర్చుచున్న యాతరుణిమణి యెవ్వరైనది యెఱుంగక పార్థనార్థంగ మొనర్చి మాటలాడించుట పాడిగాదు. ఈ యడనేయుండి తిలకించుచుండెద. పార్థన నిలిపెనా పోయి ప్రశ్న మొనర్చెద. ఇంట్లో నంతగ్ధానమయ్యెనా దినదినము నిండేయుండి యెన్ని యెండ్లయినను మానక యాతరుణి మఱిల సందర్శన మిచ్చుకలకు మానకుండెద.

మోహి—నీ. గంగానదీనూట కైరవాప్తకిరీట
 శమనకవాట పశ్యల్లలాట
 వ్యాఘ్రాసురాభేట వనజాసనకరోట
 విబుధవర్వతకూట వేదఘోట
 మృత్యువక్త్రచపేట మహిరపాదాశాట
 జితకాలకూట యానతవిరాట
 దూరీకృతారాట త్రుటితకుంభినిశాట
 వరభక్తసంఘాట వజ్రభేట

గీ. వాఙ్మీరాఘాట దురితపావకకృషీట
 ఘనభుజాస్ఫోట భూమిపంకజవరాట
 తాపసస్తోత్రవాచాట దక్షణాట
 భీమశివలింగ హాటకస్తోమపోట.

(కొంచుమూరకుండి) అహా! ఆ ధరణీశవరుడు నన్ను దిలకించి యట్టే వెలికిబోయే.
 మరల రాడయ్యె. ఏమికారణమో? నేనేపోయి దర్శించుకొందు. (వెలుపలికి
 రారబ్రయత్నింప)

రుక్మా—(స్వగతము) అహా! గానము నిలిపినట్లయ్యె. ఇంకబోయి విచారించును.
 (లోపలికివచ్చును).

మోహి.—ఎవరుమీరు?

రుక్మా—తరుణీ! నేను రుక్మాంగదుఁ డను పేరబరంగు ధరావిభుఁడ. ఎండిన చెట్టు
 నైనను జిగిరించి యెలర్చురీతి మనోహరగానమున నీయుమానాఘ స్తుతింపుచు
 దిక్కులనెల్ల మిఱుమెట్లు నించులేజమున విలసిల్లు నీవెవ్వరవు? (స్వగతము)
 హృదయమా! సంభ్రమింపకును. ఆయ్యో! ఈ తరుణీమణి తానెవ్వరని చెప్పుచు
 నున్నదా?

మోహి—రాజేంద్రా! నేనెవ్వరైనదియు నెఱిగి కార్యమేమి? జనసంచారములేని
 యీ శైలభూమి భాసిల్లు నీయిష్టకామేశుపూజకేతెంచియున్నదాన నిక్కడను
 జనసంచారముండు భంగి యెఱిగితి. రాజేంద్రా! నీ విక్కడకేలవచ్చితివి?

రుక్మా—కామినీ! నేను నేడు క్రొత్తగా వచ్చినవాడనుగాను. ఇప్పుడు బహుదిన
 ములనుండి ప్రతి యయిదు సంవత్సరముల కొకసారి శివరాత్రినాఁ డీదేవునకు నయిత

ఘటాభిషేకమును జేయుచుండుటచే మొన్న శివరాత్రి యభిషేకమునకు శివదర్శనమున కేతెంచితి భామామణీ! నీవు దేవవనిత చేయగుదువు కాని యితరముకాదు. ఈ యెడకు దేవత లెవ్వరును వచ్చినవారి సందర్శించి యెఱుంగ. అనుగ్రహించి చెప్పమా నీవెవ్వరవు? ఏల యిక్కడకు వచ్చితివి?

మోహి—రాజవందా! నేను మోహిని యను పేరబరగు నప్పరసను. నేనును దేవ దర్శనమునకై—

రుక్మా—అహ! కాంతామణీ! నీవప్పరసవు కాకుండిన నొరులకు నిట్టి రూపవైభవముండు నేని నీసందర్శనము లభించుటకు నెన్ని యజ్ఞముల యొనర్చవలయుఁగదా? నేనెంత ధన్యుఁడనైతిని. రమణీ! మనసున శున్నమాట నిక్కముగా వచింతునా? నిన్ను జూచినప్పటినుండియు నెనలేని వ్యామోహము నాకుఁగలిగె. నీవనుగ్రహింపకున్న నాజన్మమే నాకువలదని నిస్సృహ జనింపఁగలదు. అనుగ్రహించి నీ యాశ్రేయ శుభము నాకు నొసంగుదువా?

మోహి—(స్వగతము) ఒక్కంత వేడుక యొనర్చెద. (ప్రకాశము) రాజేంద్రా! ఇదియపురుషులమాట? ఎన్నఁడును జూడక యాకస్మికముగఁ జూచినంత నే మోహించుచు, మోహించుటయే కాక మోహించితినిని కొంతులేక వచించుచుఁ దారతమ్యము గణింపక యీతీయన సరసపు మాటలాడుట రాజగృహమా?

రుక్మా—రమణీ! నీయాన నిక్కమువచించెద. నిన్ను మోహింపకుండుటకు నిన్ను దర్శించిన పురుషుల కెవ్వరికైన సాధ్యులుగునా? నిన్నుఁ జూచినప్పుడే నాకు దిగ్భ్రమముగలిగి పరవశతప్రాప్తియైతి.

సీ. చక్రనాకులమించు సనతురాదనిమించు

వలిగుబ్బచనుదోయి చెలువుచూచి

నించుచందురు కాంతి నిరసించునల్లంత

మొలకనవ్వలముద్దుమోముచూచి

యింద్రసీలపురంగు నెరపునేయఁగడంగు

కుటిలకుంతలములకొమరుచూచి

మరుబాణములయేపు నెరపునేయఁగనోపు

నిడువాలుగన్నుల కడిమిచూచి

గీ. పొలపుమీఁకిననెలవంకబొమలఁజూచి

రమణదళుకొత్తుబింబాధరంగుచూచి

తలిగలనుబోలుమ్మదుహస్తములనుజూచి

నలనకుండంగ నెంతటివాడనబల.

నీవెవ్వరి వనితనో! యెవ్వరి గృహిణివగుదువో యను సంతకము వొడమినందునఁ బాప భయమున మేనునఁ దొక్కిలుపాటుగలిగె. నీసప్తరత్నై యుండఁగూడదా యని మిక్కిలి కోరితి. నీవప్పరవేయై యుండుట నాభాగ్యమేకదా! పాండరీకాది యజ్ఞములొనర్చినవారికిని ఘోరయుద్ధమున మరణము జెందినవారికిని గాక వినుబోలు నప్పరల సహవర్తనము లభింపదనుట నేని నెఱుంగుదును. అయినను మదనువాడి బాణములదాడి కోర్వఁజాలక యీప్రాధన మొనరించెద. రమ్మ. నన్ను ధన్యుఁ జేయుము. నాకుగల యైశ్వర్యమునెల్ల నీస్వత్వముగా నే భావించి నా కీరిక సానివి గమ్ము. రమణీ! నీవు తడవిన వేనోన్వ

చ. మొగిపిసాత్తుమ్మెదలయుఁకకు గందపుగాలిరానకుఁ

మరిగినతొంకుఁకను మూమిడిమొంకకుఁ జద్రుకాకకుఁ

నినములమిడికుఁ సగులఁ బేర్చిన యుమనియుచ్చునీకకుఁ

జకతిమ్మిగాక్షి మూర్వ నింజలఁగృహమితి నాదరింపుమా.

కుసుమ కోరికఁ గను మననీకు. ఏదీ! నీమనఁబా లింపఁజుమ్మ.

మోహి—రావేంద్రా! బట్టానర్పుటవలన నీగౌరవమునకు హానికలుగదా? కన్న వార్షిక పీచి పిలిచినంతనే కలియఁగల కామిని యందు నన్నెంచితివా? దీక్షరతుం డుము. నాకుఁ గోపముగలుగు. నాగారిని బోనిమ్ము.

రుక్మా—మరనారాచిములఁదూలి కిడగానని యాపదఁ బ్రాణములఁ ద్యజింపనున్న నన్ను నీయధరామ్మల పానమునఁజేసి రక్షింపుటకంటె నీకింకొక దారిగలదా? కామినీ! నన్నుఁ దెగడకుము. అరగంటఁ జూడకుము. నిన్నే నమ్మియున్నాను. నీకంటె నితర మెఱుంగను. నాకుఁ గలవన్నియు నీకే యర్పించెద.

మోహి—ధరణీధవా! నన్నిట్లు బాధపెట్టసాగితివి. దేవలోకమున విచ్చలవిడిగాఁ దిరు గాడుదు దేవేంద్రు నుగ్రహమునకుఁ బూత్రులమైయున్న నన్ను బోలిన యచ్చరలు భూమికిదిగి నీవెంత రాజవైనను నిన్ను బోలిన యొక్కరి పశమున మెలఁగుట దగునా? ఏల నెఱవేఱని కోరికలు? నన్ను విడువుము. నీకు శుభమగును. పోయివచ్చెద.

దుక్త—తరుణీ జనవతంసమా! నీకెట్టి నిగ్దయయ్యుండువో? నీవనుగ్రహింపకున్నఁ బ్రాణములు వాయుగునుని చెప్పమాట యతిశయోక్తిగాదు. జౌపవారికముగాదు. నాయాన నిక్కము. ఏల నన్ను నిరాదరణ మొనర్చి పోవనెంచెదవు.

అనుబంధము 11.

నిన్ను నమ్మిన యొకప్రాణిని బ్రాహ్మపాయమువలనఁ దప్పించుటకు నింత యుపేక్షయా? నీ చరణములంటి కేడెదను. నినుమానను.

మోహి—ఆహా! రాజన్యా! ఇదియేమి నీయపేక్ష. దేవనీతనైన నేను నీతో నెల్లు మెలఁగనేర్తు. అంతఃపురమున నెందఱో నీకుఁ దరుణులున్నవారే వారి కనుచర భావమున నేనెల్లుండనేర్తు. ఇది కానిపని. నీకుఁ దెలియదా? ఊరక దేవదర్శన మొనర్చి నీవారిఁబొమ్ము.

దుక్త—రమణీమణీ! నీవె నన్నింత కటాక్షించితివా! నాయుత్తులఁ బుత్రుని నా సర్వస్వమును నీయాధీన మొనర్చువాడ. నీమాట జవదాటక మెలఁగువాడ.

మోహి—రాజేంద్రా! మోహమునఁ గన్నుగానక కార్యసాధనమునకై యేమేమో వచియింపవచ్చుఁగాని యవియన్నియు జరుపుటకగునా? నీవపేక్షించినది తుణిక్ సౌఖ్యము. అది లభించినవెంట నే యభిలాషలన్నియుఁ గడముట్టఁబోవు. తరువాత నొకవిధమగు మోహముండఁగలదా? ఏల తెలియనిభంగి మాటలాడెదవు. అన్న మాటంతయు నీకు జరుపుటకు సాధ్యమగునా?

దుక్త—కామినీ! నానదుద్దేశము సంశయించిన మాటలాడి నీవు నాకెంతయుఁ దప్పునర్పితివి. అదే! అంను యిట్టకామేశు పాదసద్భములాన వచించెద. నీమాట నేజనగాలువాడఁగాను. ఏల నన్నింత పరీక్షించెదవు? నను నీకృపకుఁ బొత్తునిగాఁ జేయుమా?

మోహి—ధరణీవరా! నీకెందఱో తరుణులుండురే? పుత్రుఁడును నున్నవాడని నీవాడిన మాటవలనఁ దెలిసె నీవారలతోఁగల యుసభోగము చాలగా? చూచిన వారి నెల్లను రూపులైన మాత్రముననే యేమి? ఇటు కలయఁగోరుట ధర్మమా? ఈ యాచరణము నీధార్మ్యము సమ్మతమగునా? నీకునుభవా? నాకునుభవా? వదలుము నీతోరిక.

దుక్త—మోహినీ! నాభార్యలెల్ల నేఁగోరినవెంటనే నీకుఁ జరణదాసులుగా నుండుటకు నామోదింపఁ గలరు. నాపుత్రుఁడు నీపుత్రుఁడేయగుఁగదా? ఇంకేల నీవిషమ పరీక్ష? ఎట్లును నను గృతాఞ్జేయక నీకుఁ దప్పదు. ఆపర మేళునాన వచించెదను. నిన్నుమానిన వనితాంతరప్రసక్త నే నిచ్చయింపను.

మోహి—పరమేశా! ఇట్టకామేశా! నినుదర్శించి పూజయొనరింప వచ్చియున్న నాకు నెట్టి లెగులము ఘటించితివి?

రుక్మా—వనితామణీ! ఇంకఁ దామపింపకుము. నన్నుగ్రహింపుము. పూర్ణాభిలాష వశమున వాంఛించిన నీకఁగిలి దయచేయుము.

మోహి—అయిన నీవు నన్ను విడువవు?

రుక్మా—నిన్ను విడుచుటకా యింతసేపునుండి నేనిట్లు పార్థింపుట?

మోహి—రాజవందా! అప్పగనలగు మాకు మానవఁదావాసము నాతనయు కాదు. అయిన నన్ను నీవు గారవించినన్ని నాళ్లును వనితాంతర ప్రసక్తి నీవు మానెదవనియు నాయాజ్ఞ నీవుండఁగలవాడనియు నీవు నమ్మకమగు ప్రమాణ మొసంగితివా నేను నీమాటకు సమ్మతించును.

రుక్మా—(మోహిని చేతులుబట్టుకొని) రమణీ! నన్ను గృతార్థఁజేసితివి. నను గృహ్యఁ జేసితివి. నీ కేరీతిఁ బ్రమాణముచేయుమన్న ను జేయుదును. నాపుత్రునాన వచించెదను అదే! ఆలయముననున్న యిష్టకామేశునాన తాసఁజేయువాడ. నీవు నన్నుగ్రహించినన్ని నాళ్లు వెఱవనితలఁ గాంక్షింప నీవేమిమాటచెప్పినను నించుకంటైన జవదాటక జరుపువాడ. ఇంకనైనను నన్నునమ్మితివా? నీయాలింగనము నేయార్జిం చితివని యెంచవచ్చునా? (ఆలింగనము చేసికొనఁబోవ).

మోహి—(తిప్పించుకొని దూరముపోయి) నిలు మింత త్వరఁజేల. నీవు ప్రమాణ వాక్యము నాయుట్టికామేశునొద్దనే వదియింపుము. పిదప నూరికెఁబోయి నీవచనముల కన్నిటికి నామోదించితిని నీపట్టచుపొమ్మి యెచ్చగో యామోఁగిడను నీపుత్రవతియగు నీకాంతఁగోడను బలికింపుము. పిదప నీయిష్టానువర్తనమున నేనుండుదాన.

రుక్మా—రమణీ! సుమధిక వ్యామోహమునఁ దల్లడిల్లుదున్న నీ కేమి పరీక్ష చేసినను నెట్టి ప్రమాణము గోరనను సమ్మతించువాడనే. అయిన మఱల నూరికెఁబోయి పుత్రవతి యగు నాయుగ్రముహషి గోడను సమ్మతించినమాట పలికించునట నీయాలింగన మునకు నంత రాయము కల్పించితివే యిదెట్లు సహించును.

అనుబంధము 12.

మోహి—నీవు నన్ను జూచి చూడకముందే యింత మోహపుమాటఁబడితిని. నీ మోహము శుభాభంగురమగు నేమో యనుభూతిచే నీకిం తవకాకమిచ్చితి. అదిగాక తత్కాలమున నుద్భవించిన యంధ మోహమున నీవు నను జేపట్టుట నీమహిషి కయిష్టమైన నప్పుడు మానడుమ నీకెట్టి దుస్థితియు నెట్టి గుఱుమును గలుగఁగలలో నీవెఱుంగ నేరవా? అది నీకు లేకుండఁజేయుటకును నీసమయము నభిలషించితి.

రుక్మా—కానియ్య. నీయిచ్చచొప్పున నెఱవేర్చెద. ఎట్లును నీయిష్టానువార్తనమున మెలఁగనెంచియున్న నన్ను నీవెట్లేలుకొన్నను విహితమేకదా? పోదమురమ్ము స్వామి దర్శనమునకు. (లోనికిఁబోయి) మోహిని? ఈపరమేశు నెదుటఁ బ్రమాణము చేయుమన్న నీయపేక్ష నిర్వహించెదను.

మోహి—నాథా! నాకేమియుఁ బ్రమాణమువలదు. నీమాటకంటె నిదియొక యెక్కువయ్యా! ఊరక నీచునసరయఁగోరి యడిగితిఁగాక. నీవు మాటయిచ్చి యుండినదేచాలు. రుక్మా—మనోహరిణీ! నీవెట్టి యుదార దయాగుణభూషణువు. నిన్ను జేపట్టట నాకెంత ధన్యత. నీవు వలదన్న మానితిఁగాక నే నాడిన మాటకంటె నీయెడ నొనర్చు ప్రమాణము నాకెక్కువ యనుపించదు. చెప్పినది చెప్పియేయున్నాను. మనకింత సమ్మదమావహించఁ జేసిన యాయమామనోహరు నిష్టకామేశు నుతింతుము.

సీ. దంభోలిధరసతీ తాంబూలపేటీషు
దహనవింబాధరీస్తసభరేషు
శమనశుద్ధాంతయోమాఘాలభాగేషు
నిబుతిసాధ్వముఖనీరజేషు
కంఠినాయకబాలికాకర్ణప్రతేషు
గంధవహంగనాకచభరేషు
రాజరాజాంతఃపురస్త్రీకరాగ్రేషు
కరకంఠభామినీకటితపేషు

గీ. చంద్రశకలంతి హారంతిచందనంతి
విశదహాసంతి హీరంతివిచికిలంతి
దర్పణంతి దుకూలంతి తవయశాంసి
క్లేశభవభంగ యిష్టకామేశలింగ.

సీ. కోటిమన్మథరూప హాటకాచలచాప
చటులఁబాహాటోప శరణుశరణు
శ్రుతిచుతుష్టయఘోట శుభ్రగంగాజూట
జలజాసనకరోట శరణుశరణు
వ్యాఘ్రాసురధ్వంస వణితమీమాంస
చంద్రఖండవతంస శరణుశరణు
భుజగేంద్రకేయూర భువనత్రయాధార
సద్భక్తమందార శరణుశరణు

గీ. సతతకరుణాఘనాపాంగ శరణు శరణు

సామజాసురమదభంగ శరణు శరణు

శైలకన్యామనస్సంగ శరణు శరణు

శరణువిశ్వేశశివలింగ శరణు శరణు.

మోహిని—(మందటికివచ్చి స్వగతము) ఆహా ! ఈరాజవధుపై నాకెంత మోహము జనించినది. ఈయనకుఁగల దైవభక్తియు సోత్రివైపుణ్యమును జూడఁ నవకాశము కలిగినంత నే నాయడ మోహమెక్కడ తిరుగుకో యను భీతి నాకు జనించుచున్నది. అట్లతఁడు ప్రీతి మగలించిన నే నెట్లోర్వఁగలదానను. ఏమిచేయుదును. (ప్రకాశము) రాజేంద్రా ! ఏమేమో దీక్షాలోచన చేయుఁటన్నావు.

రుక్మా—ఏమియులేదు. నాపీనులకు చల్లఁగ నాథా ! యని సంభోదించితివి కాని నీకాఁగిలి యైన నొక ముద్దయిన నాకీక మసలఁ జేసితివేయని చింతించుచుఁ దీరిని యభిలాష వశమున నిన్నుడుగుదునా వలదాయని యోచించుకొను చుంటిని.

మోహి—కాఁగిలికి ముద్దనకు మాత్రము నాథా ! నన్నింత యాచింపవలయునా ! నీ వపేక్షించిన కార్యమెల్ల నేనును నొనర్పవలసిన దాననేకదా ?

రుక్మా—అట్లయిన నే భవ్యుడ. కడుభవ్యుడ. (అని యాలింగనముచేసి ముద్దిడును.)

(యవనికపడును.)

చతుర్థాఙ్కము-ద్వితీయరంగము.

—(0)—

రుక్మాంగదునంతఃపురము.

[ప్ర: కోమల-చంద్రకాంత (రుక్మాంగదుని భార్యలు).]

చంద్ర—కోమలా! ఇంక మనమెట్లు సహింపకలము? ఎ-గ నేడికొన్నను రాజవ్యూహం లిరుగువాడా? ఆ కాలము చురులుగొని భోగప్రసాదము ముచ్చయున్నాడు దీనికేమి చేయదము?

కోమల—చంద్రకాంతా! దీని నూరక యిట్లే పోవనిచ్చి ప్రతీకినన్నాడు సునకు దుఃఖము గలదే! రాజునకు భోగములెందఁగో యుండును గాక యున్నతెల్లెడు నితరుల గలియఁగూడదని ప్రమాణము చేయించుకొనునే? దేవులభావని వెలఁగూలగు నా కామిని కిట్టి సాహస మొనవఁగాక.

చంద్ర—కోమలా! మనమిప్పుడు మనోదాఙ్గమున నాపకన్న మనకాఙ్గములయందు జేడిపోవు. మనమెల్ల విచ్చింభించిన మమ్ము మాత్రము నిశాచలపాదాదా యీ రాశిని ద్రుండు? మనకామాహినియే భీతిఁజెంది కళవలించి పరువైన్దెట్లు చేయఁగలమా?

కోమల—చంద్రకాంతా! మనమెల్ల నీరాజేంద్రులైననుపిన్నియగు సంభార్యునిని మున్నిడు కొని ప్రయత్ని మొనర్చితము కాద్యసాధనము కాదు గను. అనియి యేమిచెప్పవో యుగయుగము, అదే యీ యురపుమున నయ్యువనే గాని యిది నుసించుచున్నది. పోయి విచారించుము. (అని యిరువురరు రంగము ముందరికి పురము).

[ప్ర: సంభార్యుని.]

చంద్ర } కోమల ! సేవించదము (చతుష్కరింతురు)

సంభార్య—(గారినిరపురం నానింగనము చేసికొని) చెల్లెలులా! కుళమున్నారా?

కోమల—అయ్యో! ఎట్లు కుళము బనింపఁగలదు?

సంభార్య—ఏల యిట్లాడదను?

చంద్ర—అక్కా! ఏమియు వివరేకా? మననాగుడు నీకమ్మ కిందురాతేదా?

పుడ్రాంత మేమియు వివరేకా?

సంభార్య—ఏమి? ఏమి? నాభుని కేమిని నావనిగిగినా? కుళముగ నున్నాడని గొల్లెదములకు వివరేకే!

చంద్ర—అక్కా! అట్లయిన నీవేలుగవు. సవిస్తరముగా వివరించెద. మననాగుడ డిప్ట కామేశు సేవకుఁబోయియున్న కాలమున మోహినియను నవ్వరను దిలకించెనట. మోహించెనట. అతఁగ తన్నుమానిన వనితాంతర ప్రసంగము విభునకుఁ గలుగ రా దనియు, దనమాట నెన్నఁడును జవగాఁటరాదనియు, విభునితోఁ బ్రమాణ మొరిం పించి, తన పాశ్చిగహణమునకు నీవు ముఖ్యము సమ్మతంప వలయుననియు, నీసమ్మతి వడసిన పిదపనే పాశ్చిగహణము గావించఁలయుననియు నింతనర్థము జరిపియున్నది. మా ప్రమాణములు మా భాగ్యచుంతయు నిష్పాడు నీచేసన్నది. నీవు మాత్రము సమ్మతింపకపోతివా యీ మోహిని చప్పరియిలుమున వచ్చినదారి వట్టుకొని యూరేగిపోవఁగలదు. దృఢమానసమున నీవీ కార్య మొనర్పవలయునని నీచరణములపైఁ బడి వేడువారము. (ఇరువురు ననుస్మరింతురు).

సంధ్యా—ఎవ్వరుచెప్పిరి మీకింత వృత్తాంతము ?

చంద్ర—ఒకరిని చెప్పదునా? ఊరంతయు నీగదిని నిండినది. నా దానివలన నీ వృత్తాంతమంతయు నేనెఱిగితి.

సంధ్యా—నిక్కమే యుండునట్లు. మననాగుఁడొక చింతింపబ్బి గండుదనములు కావచ్చును, దన శుభమునను నామోహము నున్నందున మోహిని గొల్లంగు మాత్ర ముంతయుండునని తిలకించుకొని యుండె. అందులకు నా చునకాల్తోఁ జెప్పఁ గూడని దిక్క పినయిగల యింక కొంత వచ్చి ముగించియు నామోహ మొక బినతినిగని చెప్పినదియు నాతోఁబోయె. నామోహము నంతయు తోడనే రాకున్నాడని యిప్పుడు తోఁచుచున్నది.

చంద్ర—అక్కా! చెప్పితి నీ అంగము నీమీదవచ్చి. నేడోకొంత నామోహము నీసమ్మతి యుండు గొల్లంగు నీవుమాత్రమొనర్తును.

సంధ్యా—చెబులాగా! మీచేయజ్ఞాన మిట్టిమాటలాడెనునని నాగుడ దశేషించిన కొంత జరుపుటకంటె సతీకింకొక్క పనిగదా? అందుకొనిన భంగి బంగన మన్న నది పాతీత్రత్యమునకే భంగము గలిగిండుగదా? యోచింపుఁడు మీరు చెప్పినట్లనర్థుట కానివని. అవశ్యము నా సమ్మతి యొసఁగెద.

కొమల—అయ్యో! సోదరీ! ఎవతెచ్చే కాని తాను విభునకు మెచ్చులాడ్డియైన గావలసిన సామ్రాట, వేణులీలాపములన్నియుఁ గలిగించుకొన వచ్చుఁగాని విభుని శరీరమునకుఁదన కంటె మెచ్చగు స్వాతంత్ర్యము గల యెవని భార్యల యొద్దకుఁ బోవరాదని ప్రమాణము చేయించుకొను నే, అదియొక్కసరియీ? దానియడఁ గృపజూపవచ్చునా?

పతివ్రతయగు భామిని ఇట్టి భూరి ప్రమాణముల గోరునేని కన్నవారిగలయు వేశ్య యగుట చేగదా! అనింత సాహసమున కుద్యమించినది.

సంగీతము—చులూరా! మీరెల్ల దప్పక పారవడితిరి. మన నాథుని మోహము నా కర్షించిననునది యాకాంత యుడగలిగిన యాస్వత్థచే నిట్లాడెవరుగాక యొక్కిండుక యుద్ధిగముక్తుములఁ బరిశీలించితిరా మీకుఁ బశ్చాత్తాపముగి కలుగకపోదు. ఆతన్వి ప్రమాణము భోరియెట్లుండినను మననాథుఁడు ప్రమాణము నిచ్చినదిగదా ముఖ్యము నాసమృతి యిప్పించెదనని విధుఁ దెలియకెంతో నిచ్చినమాట తప్పవేయ నగునా? నాపై వెలల స్రుతియె నాయడ వెల విశ్వాసము యుండెను నాథుఁ డామాటఁ దెప్పియుండునా? ఆవిశ్వాసమునకు నేనై భంగము ఉచ్చు కొందునా? అది యుండువలెను. ఏవేళయంగుఁగాని యెట్టికార్యము పట్లఁగాని నాథుఁ డేమిలిపించినను నామాట నడపుట సతివ్రతయగు మానినికె డిలరానిపని. అందునకుఁ దప్పి పాతివ్రత్యమునకు భంగముఁ దెచ్చుకొందునా? నాచేతఁ గాదు. నా పరిహాసమునకు నే నవశ్యము సమృతించెద. మీరింకొండాడవలెను.

సంగీతము—అయ్యో! నీకెమో మాటలాడెదనుగాని, విశ్వాస భంగము గాని పాతివ్రత్య భంగముగాని నీకు నెట్లున్నది? మనకు నీసమృతి బాగున్నట్లుగనునీ నుకుండుటకును స్వాగత్యము గను లేకా? అట్టికో నేను సమృతింపనని చెప్పిన నేమా ట్రమును గోషము గలుగదు. నానియట గరుపలేకపోయిన కోషము సిద్ధియైనది నీవాడ వెంచితివా? కానియెట్లు ఆకోషము నీవు సమృతింపదులన గాఢల క్షయంతోఁ దలచుకొంటియును ఏమి యెప్పుడగునో? ఆఫలము మోహభోగము. నీచుండును నీవై కలిపికొనెదగును ఘోరమనియి యాగలూర్పుకొనఁజి అట్టివియెము లభింప నున్నప్పుడు పతియుండెను జీరివాండే యగుదా? అని వైశ్యమున కింకొ నిచ్చెనెతియని నేననెద. అని యుండు నీతోఁగూడ నాని యున గుల కింతయు వియోగము పుట్టెనేముగలను నీ నగునలేనైతివే? ఈకర్షణి యెప్పుడగునా? గోరూరకొనిచి నీవై నేన్యమునకొనిచిన మాటపై యొక్కి యొక్కిములరయక తలెప్పించెదాని నీవైగన్యమున నీసమృతి యాడుగదచ్చి నప్పుడు వలదుటకలన గలిగెను గోష సమృద్ధిగనా? అయ్యో! భారతయ లేవే? అనుగ్రహించి మామునఁ జూకింపుము.

సంగీతము—కరుణీయణుణా! మనమొకమాట మీరే యోచించుకొనుండు. పాతివ్రత్య మట్లుండుగాక యామాటానిపై నెంతయో నీతిగాని యభిలాష లేదన్న మననాథుఁ డెట్టి ప్రమాణముఁ దేసియుండునా? నే సమృతి యొసంగని కారణమున నయ్యభిలాష తీజున్న నెలని మననెందు నొప్పునో? అతనికెట్టి యాపద గలుగనో? అని

కొంచెము విచారింపఁ జలుముఁగదా? నాథుని కట్లేమైన నాపదగలిగిన మన మెవ్వరు
గాని భరింపఁజూచు.

అనుబంధము 14.

కోమల—అక్కా! నీమానక తేనిభీతి తెచ్చిపెట్టకొనియెదవు. ఏమో సమయ
లో, మన మోహము బ్రష్టయుండ, నప్పటికి కేదో ప్రమాణ మొసంగెదగాని యో మో
హిని లభింపక పోయిన విధిని కెట్టి యాపదవైన రాజకారణములేమి? అని వెడలి
పోయినంతి నే మొక నగరక రెండు దినములు కొంచెము మనోవిచారము కలుగవచ్చు
నని యంచుకొన్న నా కగరకాలమున నే చుదిచుంజెలయ ముఱివిపోగలఁడు. ఇట్టివనికి
సాహసించి సామాన్య నీత్య లభింపకపోయి నది నే లోకము మునిగ నట్లయినా?

సంద్యా—అక్క-లారా! మోహించుక మోచించుకొనుఁడు. ఆమోహిని సామాన్య కీత్య
యంటిరి. ఎంతకన్నైన సాహసించుటది యంటిరి ఒకవేళ నాథుని మాటకు
నేసమ్మతింపకున్న నాకారత మనసుత్రిప్పి తన పాణిగ్రహణమునకు నా సమ్మతి
లేకున్నను నొప్పికొని విభువి జెట్టిపట్టుటకభ్యంతర మేమైన నున్నగా? అప్పుడు
నే నెట్టిదాన నగుదు? విభువిమాట తొలగి నీవేముటగాక విభుని చూచును నం
జనించు కార్య మొనర్చిన దగుటగాక యింకెన్నఁడును విభుని ప్రేమవడ చూట కన్నె
లేని దాననగును ఆమోహిని నామనసరయఁగోరి నాసమ్మతియును నెఱుఁగి యిది
యండైనను గన్నించి ముండవచ్చుఁగదా? గానికే నేనై దమలినము దెచ్చుకొనినా?
మన నాథుఁ డొక వేళ నేకారణము లేకయే చుచ్చుకొన్నెల్లి చూడక నిగ్రాహణ
మొనర్చిన మన మే మెవ్వరగలవారము? నే సమ్మతి యీకున్ను గానఁబడిన
నిరాదర్శణ మనకుఁ గారణముకటి కల్పించి యిచ్చినట్లు. సమ్మతి యిచ్చిన పేనప
నెప్పడైన నామోహినికే యనుగ్రహము గలిగి మఱు మనవిభుడు బుచ్చువరించును
నాస్వదము కలుగవచ్చును. కాని సమ్మతి యివ్వకున్న నామోహిని కనుగొనినను
విభుని యనుగ్రహము వడయుట దుష్టరము. తరుణిమణులారా! మోహించుకొనియె
యూరక సమ్మతించుటకు నేనియో కారణములు కనపడుచున్నవి. చూచితిరా?
నాథుఁ డిచ్చటికవచ్చి రెండుదినములయ్యండియు నాసమ్మతి వడయుటకైన, నను
జూడరాకున్నాడు. ఆమాట దుగుటకుఁ గొంకి కత్తవ్యములేక మోచించునట్లున్నది.
నాథునికిట్టి తొందఱపాటు కలిగించుట నాకుఁబాడియా? కాగితములేర్పనియు
నిండు (అని యక్కడనున్న కాగితమును లేఖనియు గ్రహించి జూబు వ్రాయును).

కోమల—అక్కా! ఏమి జూబువ్రాసితివి?

సంద్యా—(జూబు చదువును).

“సీ. అనఘశౌరుక్మాంగదావశ్యశ్యరులకుఁ
 దనుముఖ్యదాసిసంధ్యావసీసతి
 చరణంబులకుఁ మ్రొక్కి సలుపువిజ్ఞప్తులు
 ప్రాణేశమీరువింధ్యాద్రినీమ
 మోహినీకాంతను మోహించుటయు నామె
 వనితాంతరాసక్తి నదలుమనియు
 దీనికి నాసమ్మతినిబొందుమనియుఁ బ్ర
 మాణంబుగైకొన్నమాటవింటి

గీ సంభవంబునిండెఁ జాలగౌరవమయ్యె
 మీకుమదిగఁ బ్రీతిమీఱినిదియె
 లిఖితమూలమన్నలీలనాసమ్మతిఁ
 బంపియున్నదానఁబ్రాణనాథ.

నాథా! ఇట్టకామేశు సన్నిధి నప్పరస్తరుణియగు మో
 హినీ కాంతకును నీకును గలిగిన సమయ నియమమునెల్ల వింటిని.
 ఆకాంత నిన్నుఁ జీపట్టుటకు నాసమ్మతియొక్క నియమముగాఁ గోరి
 యున్నదని వింటి. ఈ యాచరణము నాకౌతయు గౌరవము గలిగించు
 నందులకు సంతసించుచు నీవడుగుటకు ముందే నాసమ్మతి యసంగ నా
 మోహినీ కాంతఁ దప్ప నీ యితరకాంతలవలె సంసర్గ మొనరించుకుం
 డుటకు నే నొప్పుకొందునను సమ్మతి నోటచెప్పుటకంటె వాఁత
 మూలమున వచించుటయే యొప్పునని యీకమ్మ వ్రాసియున్నదాన.

నితము నిన్ను దైవముగా భజించు,

సంధ్యావసీ.”

చంద్రకాంతా! ఈకమ్మ యీక్షణమున నెవ్వరితోడనైన మన నాథు నొద్దకుఁ
 బంపుము.

చంద్ర—అక్కా! కొంచెము యోచించుకొనుము.

సంగా—అటుపైన నేనెవ్వరితోడనైన బంపెదను.

చంద్ర—కోపగింపకుము. ఇట్టియ్లు (జాబితీసుకొని లోనికిఁబోవును).

కోపల—అక్కా! నీవొసంగినది యుక్తమనియే దీర్ఘబాసన మొనర్చిన నాకుఁ గోరుచున్నది. ఇంకే కాఁబయు కాకుండినను నీవు వచ్చించిన పున కారణము కలగు కదా యదియేచున్న మోహిని నిరువార నీసమృత్తి వలదని చెప్పెలల కాగము. అది మిక్కిలి సమర్థమైనదని నాకుఁ దోచుచున్నది.

సంద్యా—అంతకంటె ముఖ్యకారణము నాగునాభి జరుపుటయే. యెయ్యా! పాతి శత్రు భగ్నాచరణమున నెంత మేలు కలదు. సాఁబ్రదివి తన పాతిశత్రు ప్రభావమున మృతపతిని బ్రతికించుకొనియె. ఇంక నంతకంటె నెక్కుడగు కార్యముకలదా?

[పునః ప్రవేశము: చంద్రకాంత.]

సంద్యా—పంపితివా సఖియా! యాజాబును?

చంద్ర—అప్పుడే పంపితిని. నాగఁడెందువచ్చు నేమో యని నిరీక్షించుచు నింతవఱకు నున్నతి.

సంద్యా—శాధఁడెంతల వచ్చుననుకొంటిని?

చంద్ర—వింశతి పాతమునుండి నుఱుగివచ్చిపిదప నిన్నుఁ జూచుటకును, నీసమృత్తి వడయుటకును మొగములేక యింతవఱకు నిక్కలోఁబడి నుండియు నాటనికి నీవాజాబునంపుట తూగియాగు వానికిఁ బలుపు పేసియుచ్చివచ్చుచున్నాఁగా కాబట్టి ముగియించుచు ననుకొనుచుంటిని.

[ప్ర: మోహిని (శైలుపటికి దక్కన జూర వచ్చు).]

మోహిని—(స్వగతము) ఆహా! ఇదియేమి ఋణానుబంధము. నాకృత్రు మోహము తయు యధార్థ మోహమై పరిణమించె. రుక్మాంగను పట్టచుకొని సమృత్తిగోరయుండిరి గదా? అది యగుగుమనుటకే నాకు మోహయకుండెడి నేనడిగవచ్చునని యా రాశేంద్రుఁడు పలుమాలు చెప్పినను, నామె యొప్పుదనియు నప్పుడు శంకియ నన్ని ధానమున నొనర్చిన ప్రమాణమునకు భంగముకలిగిన నే నెక్కడ నతిని మానిపోవలసి వచ్చునోయను భీతిచే నామె మోహము మంగళాంగ దర్శనమైన నిరంతరము నొనర్చు చుండునని వలదని యాపుడు వచ్చితి. ఇప్పుడట్లుగుటకుముందే సంధ్యాకళీ నేని యాజాబు పంపవలయునన్న నెంత మహోదాకగుణము? ఎంత పారమార్థికము? ఎంత పరోపకార పరతి? ఎంత యాత్మతీరస్కారము? ఇట్టి మహోదాకతీలకను దర్శించుకొననే వలయుగదా?

(లోపలివైపుఁజూచి)

ఏముటిదాసీ! అక్కడనే కూర్చుండియున్నారా? ఈమువ్వలలో సుధావళి యెవరు? ఓహో! ఆమవ్యయున్న యామెయూ? మోముమాచిననే మహర్షులు తెలియుఁగదా? (సమీపించి) సుధావళిదే! !

సంద్యా—(స్వ) ఆహా! ఎవ్వో తగుణీమణి. మాడ్కికి మిలుమిట్లు గొలుపుతేజముఁ గలిగియున్నదే? ఈమె మానవవనితి యగునా? దేవనితయగునా?

మోహి—అత్తా! ఈజాబే నీరుహోగారగుణమంతయు నాకుఁజూటివెస్సి. నీనానాధులు నాయొక్కరుండిన కాలమున మీదాని తెచ్చియిచ్చె అతఁడు నాచేతికిచ్చె చదివెల్లి. నీవహోపకారసాగీత నెఱిగెతి. నిన్న దర్శించుకొను కుతూహలము వొడమి నా గుని యనుమటనడసి యేతెంచితి నే మోహిని యను నచ్చగ జేడియను.

సంద్యా—(శీఘ్రగతిలేచి) అత్తా! మోహినీదేవీ! నానాధునికి నంతనురాగము గలిగించిన నీవు నాకెంతయుఁ బూజనీయవు. అత్త! నీవీయెడకు రావలసియుండెనా? ఒక మాట చెప్పియంపియుండిన నే వచ్చియుందునే? నీయనుగ్రహ విశేషము మమ్ము మా నాగుని భాగ్యరాశిమంద దేవతలకైన భజనీయవైయున్న యపురస్తరుణివగు నీవు నాగునికెట్టపట్ట నలయునన్న, నతని భాగ్యవిశేషమేకాదా? ఇంక నీయట్టి యగ్గవ్యంఠామతో మాకెల్లగకు సపత్నీవ్యము చేకూలవలయునన్న మాభాగ్య మెంతవచ్చును! గూర్చుండుము.

మోహి—(గూర్చుండి) అత్తా! నిన్ను దర్శించుట నాకు భాగ్యోదయమే. నీవు వ్రాసినకల్ప మాచినమెటనే నీయెత నాకొంటివనినాని భిక్షిపాడమె. నాతపస్స లున్న శ్రమించుము. వింగ్య సాంఘముననున్న నిష్టకామేకు భవించువేళ నీనాగుని సంసర్గము నాకు లభించె. ఎనలేని మోహాన్ధి మునిగెని. ఊరక పెట్టవట్టక వని తొంతక ప్రసక్తి మానుటయే కాక యటుమానుటకు నీసన్మనీవడయుటయొక సమయమే గానభిలషించి ప్రహసయ్యుకొనినని. ఒకయడ మోహాంతి లేకమును మఱియొకయడ నీవు సన్మతింపకున్నచ ప్రహసనిగమును నిష్కాభంగమును నగునని భీతియు బాధింపఁ దొక్కులాడుకలయున నీవక్క బంధ ప్రయ్యము గట్టుకొంటివి. ఒక సన్మతియిచ్చితివి గదా? ఇంకొకసన్మతి ముత్తముయిన నను నేమిటకై నేనువచ్చితి. అదియేమన్న—

సంద్యా—అత్తా! సన్మతియని ననవలయు. నీయాశయేమైనను నెఱవేర్చెదను. నీ వడుగుటకుముందే యగ యట్టిదయినను నాయుంగీకారమున్నటె నమ్మును.

మోహి—అట్లయిన భగ్యవైలి. నాపాగ్ధన వలించెదను. స్వామి సన్నిధిఁ బ్రమాణ మొనర్చియున్నందున నీసన్మతివడయక నాగుని పాణివట్టుటకు శక్యముకాకుండఁ గాక యది నెఱవేర్చినపిదప నాకూర సమయము నే మానుటకు నాకుఁబూర్ణస్వా తంత్ర్యము గలిగె? కావున నే దండనుండువఱకు వీరిలాంతర ప్రసక్తి మృగ

వలయునన్న సమయము నేనై వదలకొనెన. నన్న మీలోఁ జేరినదానిఁ దలంచి
మన యందఱి యెడ నేకరీతిగా మనసాకుఁడు వర్తించుటకు నీసమృతి కావలయునని
పొంగిండుదాన.

కోమ } (మోహినికి నమస్కరించి) అత్తా! మోహినీదేవీ! నీవు మాతల్లివి మమ్ము
చంద్ర } నానంద పయోరాశి ముందితివి.

సంద్యా—కాంతాలలామా! నీకెంత మహోదారగుణము! మాయెడ నక్కటికము
కలిగి ప్రమాణమునైన మఱిలించి యింతన్మగహింతువే! ఎంతటి ధీరగుణము! మమ్ము నీ
చెల్లెండ్రుగా దాసులఁగా నేతిన నదియేమాకుఁ బరమాధము.

అనుబంధము 15.

(యవనిక దిగజారును.)

చతుర్థాశ్కము-తృతీయరంగము.

—:0:—

ఉద్యానవనము.

[ప్ర: మోహిని-రుక్మాంగదుడు.]

రుక్మా—అలివేణీ! చూడు మప్పుడే సాయంకాల మగుచున్నది. ఆచక్రవాక దంపతు లకు లభింపనన్న వియోగమునకై యవి యప్పుడే తపించునటులున్నది.

మోహి—నాథా! ఇప్పుడు వచ్చినట్టిన్నదే మనమీ యుద్యానవనమునకు! మధ్యాహ్నమున వచ్చితిమి. అప్పుడే సాయంకాలమయ్యెనా?

రుక్మా—మోహాశుబంధమున్నందునమనకు బ్రాద్దే తెలియదయ్యె. ఈప్రాప్తిచేత మన మోహము మమ్మెంతయు గ్రుడ్డివారిగా నొనర్చినది?

మోహి—అటుగాను. మన మొక్క-యాట యాడితిమిగదా? దానివలన బ్రాద్దే తోచకపోయినది.

(మౌన భేరి స్వని)

నాథా! ఏమి భేరి స్వని ముచ్చుది? ఇదేమి రణభేరియా?

రుక్మా—కాదునీ! ఇంక మూడు దినములు నన్ను విడువుము. ఈదినము వశమి. సాయంకాలపైననే గనుక యేకాదశీ వ్రత నియమమును జాఱించుచున్నారు. ఇప్పటినుండి విష్ణుధ్యాన మొనర్పవలయు. రాత్రి భోజనములేదు. తీక్షణతయు నుపవాసము రాత్రి భాగము. మూలనాడు మూల్యోదయమునకే పారణ. తగలంతయు నిద్ర లేకుండ నుండవలయు. హరిల గాత్రభోజనము వర్జింపవలయు. ఈ మూడు రాత్రులును నీవియ్యము నాకృత చిత్ర ఖటిల్లంజేసినను హరివాసర వ్రత నియమమని నాకు విధిలేదు. ఇప్పటికిగియే కడుముద్దుగా నుండుగాక (అని యాలింగనము చేసికొని ముద్దిడచుచు.)

మోహి—(హిరయసోయి) నాథా! ఇదియేమి పిడుగు పాటు తెచ్చితివి. ఇట్టివ్రత మొందెనెగలదా? నీవేమో సులభముగ మూడుదినములంటివి. అవి నాకు మూడు యుగము లాట విచారింపవలెనే? సర్వసుఖము లనుభవింప నాస్పదము గలిగింప నట్టి వయసున్న కాలమున నిదియే మేకాదశి? విడువుము. ముసలితనము వచ్చినప్పుడేకాదశి నియమము లన్నియు నింక రెండునాల్గైక్కువగా నుపవాసము నుండిమైన నడిపింతుమట? ఇప్పుడేటికి వదలుము. నాకొంగిటికిరమ్ము.

రుక్మా—మోహినీ! శేనెట్టి మాటకైనా దాకుదురాక, యీవ్రతమును మాత్రము నీవు చులుకనగ మాటలాడితివా నేనోర్వను.

మోహి—ఇదియో నీసరసము? సుఖరీతి దేవళాకమున మెలంగుచున్న నాకు లేని యాశలు గల్పించి, లెక్కలేని ప్రమాణములుచేసి యిటు కొనివచ్చినది నీవేకాదశీ వ్రతమొనర్చి నీ శరీరము శుష్కింపఁ జేసికొని నామోహము శుష్కింపఁ జేయుటకా? ఇది నేనుమాత్ర మెట్లోర్తును? నాథా! ఏల యీ భ్రాంతి? వదలుము. అలపూఁ తొన్నపై విమోహక్రీడల మెలంగుదము రమ్ము.

రుక్మా—మోహినీ! ఇంకొండనకుము. ఇది నాచేతఁ గానిపని.

మోహి—రాజేంద్రా! నామాట లించుకైన జవదాటునని నాచెట్టపట్టితివే? ప్రమాణమొనర్చితివే? పురుషులయొక్క మాటనిలుకడ నిష్ఠుఁడుగదా నాకుఁ జెలిసినది? ఘోరప్రమాణ మొనర్చి పదిదినము లైనఁ గా లేదే?

రుక్మా—మనోహరిణీ! నీచరణములపైఁబడి వేడికొందు నన్ను మసలింపకుమా? నీమాట యెట్టిదైన నొనర్తునని ప్రమాణ మొనర్చినది నిక్కమే. ఆ ప్రమాణమునకై నా ప్రాణమైన నాకంటె నెక్కువగు నేపదార్థమైన నొసంగెదఁగాని యీ యేకాదశీ వ్రతము మాత్ర ముజ్జగింపను. అనుగ్రహించి యీ యుద్దేశము మానుమా?

మోహి—నాథా! ఒక పనికిరాని యేకాదశినాఁ దుపవాసముచేసి సగము చచ్చుట మానుమని వేడి నందులకు నీప్రాణమే యొసంగెదనంటివి. ప్రమాణమైన దప్పెద నంటివి?

లయగ్రాహి.

అలయమునందుఁగలబౌలురు కుటుంబినియు

జాలిఁబడుచుండఁజనిశైలగుహలందుఁ

బేలవలెనుండియుఁ గపాలముగళాసమును

గేలనొకదండమునువ్రేలితుదదర్భల్

పోలధరియించి మృగజాలములఁగూడిఫల

మూలములుపర్ణములు గాలిభ్రజియింపఁ

జాలిచరియించు మునిలీల నుపవాసముల

నేలమదిఁగోరెదు సృపాలకులచంద్రా.

ఇంతస్థాయ మెందైనగలదా? విడువరాని ప్రాణమే విడుచుట కొప్పువాడ వింక నన్నవలీల గా విడువగలవుగదా? ఇంక నేనేల యిందుండవలయు.

రుక్మా—(కోపమున) తరుణీ! అప్పుడే చీకటివడియె. నేను హరిభజన మొనర్ప వలయు. ఇంకజాలు నీ మోహప్రసంగము, ఇంతజ్ఞానమా? భగవద్విషయమున భక్తిగలవారి నెట్లయిన నింకింత భక్తి వెలయునట్లు చేయుటమాని చెడుమార్గమునకుఁ బ్రిష్టఁ జూచుట పాడియా? ఇంతకారకుండుము. నీమాట జవదాటువాడఁ గానని నేనొనర్చిన ప్రతిజ్ఞ కర్థమిదికాదు.

మోహి—(స్వగతము) ఆహా! నేఁ గడుదూరము పోవనిచ్చితి. ఈవిభునెడ నాకుఁ గల మోహ మగ్గలముగదా? ఎట్లు మానిపోవఁజాలుదు? (లేవఁబోవ).

రుక్మా—ఏమి లేచెదవు? (చేయివట్టి నిలిపి) నీవును నాతోఁగూడ నేకాదశీ వ్రతము నాచరింపుమా? పోయి స్నాన మొనర్చిరమ్ము. భగవద్ధ్యాన మొనర్తము.

(యవనికపడును.)

—:చతుర్థాఞ్కము సమాప్తము:—

—————:O:—————

శ్రీ

మోహినీ రుక్మాంగద నాటకము.

—:0:—

పశ్చాత్తాపము-ప్రథమరంగము.

—0—

పర్వతసానుదేశము.

[ప్ర: రంభ-ఊర్వశి-మేనక-తిలొత్తమ.]

రంభ—చెలులారా! కొంచమైనను దాక్షిణ్యముచూపక మనము బుద్ధిచెప్పవలయు.
ఊర్వశి—రానిమ్ము. దానిబట్టిన దయ్యము నేడిపించెదను.

[ప్ర: మోహినిని బిలిచికొని వరూధిని.]

వరూ—అక్కలారా! ఇదిగో యీ మోహినిని బిలిచికొనివచ్చియున్నాను. రుక్మాంగదు
నిద్రపుచ్చి వచ్చియున్నది.

(మోహిని యందఱికిని నమస్కరించును).

ఊర్వశి—చాలును నిలుపుము నీనరుస్కాగముల. నీ విక్కడినుండిపోయి యెన్నిసినము
లైనది చెప్పుము? అట్లేల తిలవందుకొని యున్నావు? ఏలపొనికికున్నావు?

రంభ—ఏమీ మోహినీ! సిగ్గులేదా? చెప్పుము మాఁడు నెలలు కాలేదా?

మేనక—ఇంకనైన రుక్మాంగదుని పొందు తప్పిడెనా-లేదా?

తిలొ—అక్కడ నెవ్వరు విటులు దొంగక యిక్కడకుఁ బరుగెత్తివచ్చితివా? లేక నీ
ముద్దుమోము చూచి నీపనియంతయు నేనే చేయుచు నీకు సెలవిచ్చితివా?

రంభ—కాదే మోహినీ! నీతలదన్నిన వాండ్రెందఱోయిండఁ బదిదినముల లోపల
రుక్మాంగదు వ్రతము చెలుచు యుక్తిశాలిను లెండఱోయిండ నేనీ కార్యము చే
యుదునని ముందుబడి వచ్చితివే. ఇందులకా?

మేనక—దేవేంద్ర బోగముకంటె-సోమయాజుల బోగముకంటె-యొద్దహత వీరుల
బోగముకంటె రుక్మాంగదు బోగము నీకంత మెచ్చునకు వచ్చినదియా?

ఊర్వశి—దానితో నేమిమాటలే? మొద్దుముండ. పోదము రంభు. దీని బిలుచుకొని

పోయి దేవేంద్రునకుఁజెప్పి యిదియొనర్చిన యపరాధమునకుఁ గొన్ని నాళ్లు యను యాతనల కొప్పఁజెప్పదము.

మోహి—అక్కలారా! నను తుమింపుఁడు. నిక్కముగా నాకు బుద్ధిహింద్యము గలిగెను. ఇంక మనలకు. ఇదే యింక మూఁడుదినములలో నే యేకాదశి గాఁగలదు.

ఎట్లయినను కార్య సాధనము గలిగింపుకొని వచ్చెద. నన్ను మన్నించి విడిచిపొండు. ఊర్వశి—ఇంక నీమాటలపై మాకు నశ్రుకము గలుగఁగలదా? ఆ రుక్మాంగదుఁ జూచిన వెంటనే నీ కెదలేచి అంగలాగ్వు. గలవు నీకు దగినది యమలోకమే? నీ వొనరింప నున్న కార్యమునకు వేఱొకరిని నియమింతుమట లెమ్ము. కొన్ని నాళ్లు నీవు యను లోకముననుండి వచ్చిన నీబోగాపేక్ష శాంతమగును.

మోహి—మీకు ననుస్మరించి వేడికొందును. నామాటైనఁ జూడుఁడు ఇన్ని నాళ్లైనవై నే మనలిన నేర మొప్పకొందును. ఇంక మూఁడు నాళ్లకి దా! నే గడువు గోరుట? అనుగ్రహించి నాకొసంగుఁడు.

మేనక—ఊర్వశీ! ఏమో మిక్కిలి చెప్పకొనుచున్నది ఈమూఁడు దినములు గడువు నిర్తయు. మోహినీ! ఈ సారమాశ్రయ నీవు కార్య సాధనకు గావించక కామోన్మాదము చూపితివా నిన్ను యనుయాయితనలకు నప్పగించుట చూలుండఁగా మేమందఱుము గలసి నికొసంగఁగల యవమానమును బాధలును నీ పూహించుకొనఁ జాలవు.

రంధి—గంతునుండ. మేరుందితము శీవ వైకుంఠోత్సవమునఁ దనపని సహితము చేసి బాధపడుచు డఁగా సిగ్గులేక తానొక మానవునిప్రక్కనఁ బరుండి గూనందపడుచున్నది. దినికేటిగడుచే ఈ మూఁడు దినములు విడిచిన సాధింపఁగలదనుకొంటివా? చెప్పనఁగొట్టఁ బిలుచుకొని పొవుదము మావరూఢినిని రుక్మాంగద జయమునకై పంపుదము.

తిలో—(మోహినిఁ గాలదన్ని) అవును. దీనింగృహజూడరాదు గను వేయిగడువు? దాని పిండము. ఈ మూఁడు నెలలు పనిపాటలులేక సౌఖ్య మనుభవించినది యింక వచ్చునా? పోదము పిలుచుకొని దేవేంద్రు నొద్దను.

మోహి—(ననుస్మరించి) అక్కలారా! నామాటవైనఁ జూడుఁడు. మూఁడు మా సములు బాధపడితిరిగదా? ఇంక మూఁడు దినములకేల కక్కసించెదరు. తప్పక కార్యసాధన మొనరించి మీబాధలు మాన్పెద.

ఊర్వశి—చెలులారా! పోవనిండు. ఈ మూఁడు దినములలో నేమి చెడఁగలదు. మోహినీ! అందఱి పాదములు ముట్టి యింక రుక్మాంగదునిపై మరులునఁ గార్యహిని గావించనని ప్రమాణము చేయుము.

మోహి—(అందఱి చాదములుముట్టి నమస్కరించి).

అ. వే. కోపగింపవలదు మీపాదములయాన

మూఁడునాళ్లలోనముదముమీఱఁ

గార్యసాధనంబుఁగావెంతుమన్నింపుఁ

డరసితప్పులన్నియక్కలార.

(మండు యవయనికపడును.)

— : 0 : —

పశ్చాత్తాపము-ద్వితీయరంగము.

మోహిని పడకటిల్లు.

మోహిని పండుకొనియుండును.

[ప్ర: తిలోత్తమ.]

తిలో—(లేపి) మోహినీ! ఈనాఁడేకాదశి. గంభీరులగు మనవారు నిన్ను హెచ్చరించుటకై నన్న బంపియున్నారు. అప్పుడే సాయంకాలము కావచ్చె. ఈరాత్రి లోపల నీవొనరింపఁదగిన కార్యము నొనరింపక పోయితివా తత్ఫలమును గుఱించి చెప్పఁ బనియేలేదుగదా? మహాస్థితో మేమందఱము విమానములపైనుండి నీకార్యము నిరీక్షించు చుండుమని వచింపుమనిరి. తేవు సాయంకాలమునకు ముందే నీవేతెంచి మమ్ము గలిసికొనవలయునని చెప్పమనిరి. హెచ్చరిక!

(నిష్క్రమించును.)

[ప్ర: రుక్మాంగదఁడు.]

రుక్మా—(స్వగతము) ఏమికారణమో తెలియకున్నది. హరిభజన మొనర్చుచు జాగరము సేయుటకై వచ్చుచుండిన మోహిని యీనాఁడు రాదయ్యె. పోయి విచారింతుఁగాక (మోహిని యొద్దకువచ్చి) మోహినీ! అదేల శయనించియున్నావు. పద్మనాభ దేవాలయమునకుఁ బోవలసి యున్నదిగదా? ఏకాదశినాఁడు పడకపై శయనింతువే? నీకేమి బాధకలిగె?

మోహి—మ మోహరా! నాకుఁ గలిగియున్న బాధ యంతంతఁజాలుదునా. అదితీగ్న నీ చే నున్నది.

రుక్మా—అహా! మోహినీ! నేడేమి కొత్తమాటవింటిని? నీకుబాధగలిగి నేతీర్ప సాధ్యమున్న యోచింపవలయునా? నీవిత యాజ్ఞాపించినఁ జాలుఁగదా?

మోహి—నాథా! నీవనుటకేమి. ఉపచారముకిట్లాడెదవుగాక నిక్కముగా నీవొన రించుటకు సంశయింతువని బాధపడుచున్నాను.

రుక్మా—తరుణీరత్నమా! నీవిట్లన్న నేనేమన నేర్తును? నీయెడ నాకుఁగల పూర్ణ మోహము నెంత సంశయించినట్టులయ్యె. అది యటుండుఁగాక. ఇప్తకామేశు సన్ని ధానమున నీమాట యేదియున్నను జవదాటువాడఁ గానని ఘోరప్రమాణము నొన ర్చితినే? దానినెట్లు మణవసాధ్యము?

మోహి—మోహమునకేమి? ప్రశంసనీయుమగు నీదక్షిణ నాయకత్వము నినుజేపట్టిన యందఱి యెడను నేరీతిగా మోహ ప్రాచుర్యమే గావించు. ఇంకఁ బ్రమాణ మన్ననో పురుషులు రాజులును నగువారికి లక్ష్యముండఁగలదా? మీరెల్ల వారి జాతీయలగును వైవాహికములందును ప్రాణవిత్తమానములభంగమందును జకిత గోమలాగ్రజన్మగర్భముందును బొంకినను నఘము పొందడని కుగుర్చుకొని యు న్నారే? మీకు బొంకిఁగూడని విషయమే లేదు. అన్నియు నిందులోనే యణగి యున్నవి.

రుక్మా—దేవీ! ఇదియేమి యీనాడిట్లు పరీక్ష చేయసాగితివి. అప్పుడే పదిగడియల రాత్రి యయ్యె. ఏకాదశీ పుణ్యకథ నేళ విూజనయ్యె. చెప్పము నీయభీప్సమైన నేమి? నాకు సాధ్యమున్న నవశ్యము నెఱవేర్చెద. దేవాలయమునకుఁ బోవువేళయయ్యె.

మోహి—ఇప్పటికైన నీది ప్రమాణమేనా? నమ్మనచ్చునా?

రుక్మా—నమ్ముము నీయాన-నాయాన, యాయమేశునాన నెఱవేర్చెదను. ఎట్టి ఘన కార్యమైన నొనరింపఁ బ్రయత్నించెద.

మోహి—ఘనకార్య మొక్కటికాదు. అనుటన మేమియులేదు, నాథా! చెఱకు విజకాని బాధకు సహింపఁజాలక యన్యధా శరణముఁ గానక నిను వేడవలసి వచ్చియున్నది.

అనుబంధము 16.

రుక్మా—(చెవులు మాసికొని) హా! నారాయణ! నారాయణ! పాపము శాంతమగుఁ గాక. పాపముశాంతమగుఁగాక. మోహినీ! ఇదేమి మొఱకుదనము? ఈనాఁ

దేకాదశి యగుట మఱచితివా? దినదినము కాలముగలదే? నేడను తేట్ర ద్వాదశియు బోనిచ్చు. ఇష్టవిధానమున ననంగ క్షీడలఁ జేలుదముగాక. తిప్పాడితి ననుము. ఈమాట యుజ్జింపుము.

మోహిని—ఆహా! దేవమా! నేనెంత నమ్మియుంటి? ఇష్టకామేశు నాలయమున నాన యొనర్చినందున కిదిఫలమా? నిమిషమునకుముందు నాయభీష్టమెట్టిదైనను జల్లెంతునని వచించిన సత్యమున కిదిఫలమా? పనికిరాని యొక యేకాదశి వ్రతమునకే యింత యసత్య మాడవలయునన్న నింక నాయభీష్టము నీవెల్లు చెల్లింపఁగలవు? ఎట్టి ప్రమాణ మొనర్చినను సత్యభాషణము నిలుపఁజాలవని నిన్ను సంశయించినది నిర్దేశముకముకాదుకదా? అయ్యో! నేనెంత నమ్మితిని! ఆయ్యష్టకామేశుని దర్శించుకొను బుద్ధి నాకు నాఁడేల పాడమే? పాడమేగాక వచ్చినదాన నీరాజస్య నేల చాచితి? చాచితిఁగాక నాకీ పృథవీపత్నిపై మోహము జనింపనేల? జనించి నంత నే యాచుకొని నేనమ్మతింప నంటినే? ఆపట్టై పూర్ణముగాఁ గొననఱకు సాధింపక యతని పార్శ్వన నియ్యకొంటినేల? ఇయ్యకొన్నను నామాట వాటించునని నమ్మితి నేల? దగినరుల వృత్తాంతముంకయుఁ బూర్వముగా నెఱిగియుండియు నీ భూరిగాఁకుఁ డోసర్చిన ప్రమాణమును విశ్వసించితి నేల? అకటా! ఎంత బేనెతిని? ఎంత యాపదకు గుఱివైతిని. ఎంత క్రుంగిపోయితిని? సరివారిలో నెంత పలుచదనము దెచ్చుకొంటిని. ఎన్నియో యజ్ఞము లెన్నియో ఘనకార్యములు ప్రకటించిన మానవులకుఁ గాక చిక్కని నాయట్టి యప్పగన యొక్కగాజ మాత్రునికి సతగీర గుఱిమిక్వం దలపడి వచ్చినందునకు నాకుఁ దగిన శిక్షయేకదా? రాజేంద్రా! ఇంకాకాతిచ్చు. నీప్రమాణమునమ్మితి వివేక భూస్యతకు నాకుఁ దగినశిక్ష యొసంగితివి. నీపూర్వ జన్మమున నొనర్చిన తపఃఫలమున నీమాటలకు బేనుపోయి నీకిన్ని నాల్గు చిక్కియుంటి ఇంక నే వెడలిపోయద. నీమాట నీకోప్పఁ జిప్పెద. మాయప్పగస్త రుణుకెల్ల నీయ మోఘు సర్వనియమము వచించి నాయొక్కదాని చేటువలన వారి నందఱి నిట్లు మోసపోవకొండ నొనర్చెద. (లేమిను).

రుక్మా—తరుణీ జనవతంసమా! నీవిట్లాడుట పాడియా? నాల్గుమాసములకుండి నను బాలించుచువచ్చితివే? ఒక్కనాడైన నాయెడ నపరాధమునకుఁ గారణముండెనే? మీఱరాని యేకాదశి వ్రతముగాక, నీయభీష్టము చెల్లించకుండువే? నీకుఁ గన్నీరేల కలిగి? నన్ను మన్నింపుము. నాయపరాధముల తీమింపుము. ఇది నాకు సాధ్యము కానిపని. చాచితివా! నీకిట్టి ప్రణయకోపము కలిగినవేళ నిన్ను గొంగిలించుటకును, నీకన్నీరు ముగ్ధాడుటకును, నీచెక్కులంటి-చేతులంటి-చరణములంటి వేడుకొని యూతాత్పుటకును నీ యేకాదశి వ్రతమే యధ్యంతర పఱచుచున్నదిగదా?

సీ. ఘనవేణినీ చెక్కుఁగవనంటినామోహ

మొగిఁదెలుపంగ లేకున్న వాఁడ

వనజాయతాక్షినీప్రణయకోపముదీట

నిన్ను గాఁగిటఁజేర్చుకున్నవాఁడ

దరళాక్షినీమోహపరితాపమారనీ

కన్నీరుముద్దాడకున్న వాఁడ

మానినీమణినన్ను మన్నింపుమనికాల్

నొరఁగి వేడఁగజాలకున్న వాఁడ

సీ. వదలరానియే కాదశీవ్రతముగాక

కారణంబొందుగలుగదు సారసాక్షి

బౌసఁజేసెదనింతైనమోసమెఱుంగ

నన్ను మన్నింపవే మదనాగయాన.

మోహి—గుసీధవా! నీవును, నీయే కాదశీయు సౌఖ్యముగానుండుఁడు. నాకేల యింక
 నీగోదప? నీవే కాదశీ నే నెఱ్ఱి కూడితివిగాక, నాచెట్టపట్టితివా? ఎల్లను బోయెదఁ
 గగా? నాకేమియుఁ గోదవలయు కాని నిను జూచిన, సత్యంబును దుఃఖము గలి
 గెను. భూగమణా! మీపూర్వము సత్యరక్షణమునకై యెన్నియో కార్యము
 లొనర్చిరి. తమప్రాణముల నెత్తుచిచ్చిరి. జాకమున నెందఱు రాజులందలేదు?
 ఎందఱు చక్రవర్తులందలేదు? ఎంతపాటుపడి, యెన్ని దుఃఖములకోర్చి, వారు సత్యధర్మ
 మును గక్షించిరి. నీవు మూఁసుండవై, యరకాసుచేయని యే కాదశీవ్రతమునకని
 విడువరాని సత్యవ్రతము నని నేకినై విడిచెదవేయని పరితాప పడుచున్న దాన. ఇది
 శేఁగుఁబండ్లు కొనుటకు ముత్యముల పోసివట్లయ్యెఁగదా? నీకర్మమునకు నేనేమి చేయు
 దాన? అసత్యపాపము నొప్పుకొంటివా? ప్రమాణభిక్షునికియ్య కొంటివా? వచింపుము
 కడమాట. నేఁబోయెద.

యక్కా—ఇది నా దుష్ప్రాప్తి యనవలయునా? లేక నీగుళ్ళరిత వనవలయునా? నాప్రాణ
 ములైన దృఙ్ ప్రాణముగ మానుదుఁగాక, యసత్యపాపమునకు నేనియ్యకొందునా?
 మోహిని—మాటలాడితివిగాక, కార్యమున నేమిచూపితివి?

యక్కా—తరుణీ! ఇంకూరకుండుము. నాకుఁ గోపమువచ్చును. సభక్తిపౌశ్చ్యమున విష్ణు
 సేవయునర్చుమఁ దిరుగరాని మానసముతో నిశ్చలనిష్ఠ లేకదశీ వ్రతముజగుపునున్న

నాకు వ్రతభంగ మొనర్చురీతి నిట్టికోరిక కోరదవా? అదివలదనిన నాకు సత్యభంగమా? చాలునీచాతుర్యము. నేనసత్యవాదివైనా, వారివాసరమున నీతో రమింప సత్యవ్రతం దగు పతి నే కోరుకొనుము ఇంక నైన నేమి?

మోహిని—రాజేంద్రా! నీసాహసమును, నీవాచాలత్వమును నెంతనవలెను. అసత్యమాడి యు, నంతునకుఁ గుందుటమాని నాపైన నే తిరుగువడి ప్రమాణములు సరకుగొనక, యసత్యముకాదని వాదించెదవే? ఇంకనావై- నన్నేకోపించెదవే? ఇదిబాణతనము కాదా? పోనిమ్ము. ఇదిప్రమాణమైనదియు నప్రమాణమైనదియు, దీర్చివగదెంచు వారు లేకుందురా? అదితరువాత విచారింతుమట. ఇప్పుడైనవచ్చింపుము. నామాట యెట్టిదైనను, జపదాటనని స్వామికోవెలయందుఁ జేసినప్రమాణమును బట్టిసాధించెద. నేను నేఁ దేకాదశిమైనను, నేమైనను నిన్ను విడువను,

రుక్మా—మోహినీ! నావ్రత నైష్ఠికత నిన్నిదినములు చూచియు, నీవెఱుంగవైతివా. ఇది నాకు సాధ్యమగునా?

అనుబంధము 17.

వలసియున్న నారాజ్యమంతయు నీకొసంగి యడవుఁ జేరుమనుము. నాభార్యల నెల్ల నీకు దాసులుగానొనర్చి యూడిగము చేయింపుము నాకుత్తుకయైనను, నాకోమారు కుత్తుకయైనను, ఖండించి నీయెదుటఁ బెట్టుమనుము. ఏదైననొనర్చుఁగాక, యీ వ్రతోపసంహరము మాత్రము నాచేతఁ గాదు.

మోహిని—నిక్కమా? ఇదితప్ప నీవింకేమైననునడిగిన నీయ్యంగలవా? ఇప్పుడా? ఇదియైనఁ బ్రమాణవచనమేనా?

రుక్మా—నీవేప్రమాణము చేయుమన్నను జేసి తప్పక యొసంగుదును.

మోహిని—అట్లయినకానిమ్ము. నీవు నీకొడుకు తలకోసి యిచ్చెదనని వచించితివికదా? ఆకార్యమొనరింపుము.

రుక్మా—హా! దైవమా! (అనిమూర్ఛిల్లును)

మోహిని—(రుక్మాంగదునకు శిశికోపచారములు చేయుచు) రాజేంద్రా! రాజేంద్రా! అహా! ఎంతకార్యమాయెను. సేవకా!

[ప్ర: సేవకుఁడు.]

నీవీక్షణమునఁబోయి రాజుగారు మూర్ఛిల్లియున్నారనిచెప్పి తగినయాపదములు తీసుకొని రాజవైద్యుని రమ్మనుము. అహా! నేనెంత కూర్మకృత్యమొనర్చితి. నామనోనాథునకెంత యాపదగలుగునట్లొనర్చితి. అచ్చరలలో నెందఱోయొండిరి గదా! నేనేల యీవ్రతభంగ కార్యమునకుఁబూనితి.

[ప్ర: తిలోత్తమ (పైనుండివచ్చి)]

తిలో—మోహినీ! పైనుండి మీరుగలము వినుచున్నారము, మంచిహర్షముబట్టితివి, మనకార్య సాధనమునకు నిదియేసమయము. ఇదియేదారి. తిరిగితివా! పనితప్పదు. భద్రము. భద్రమునుమా? (నిష్క్రమించును.)

[ప్ర: (శ్రీఘృగమనమున) రాజవైద్యుడు సంధ్యావళి-కోమల చంద్రకాంత-ధర్మాంగదుడు.]

సంధ్యా—అమ్మా! మోహినీదేవీ! ఏల యీరాజున్నవన కీమార్పగలిగి?

మోహినీ—వైద్యచంద్రమా! ఏదేనిచికిత్సయొనర్చుము. తెలివిగలిగింపుము. అమ్మా సంధ్యావళీ! దాచునెలచెప్పెదను. నేనీరాజునకు నొకస్వల్పకార్యమపేక్షించితి. అదితన యేకాదశీవ్రతమునకు భంగముకలిగించునని యొసంగెడయ్యె. నామాటమీఱఁ డని యతఁడొనర్చిన ప్రమాణమును నిర్బంధించితి ఏమన్ననుమానక తనకొడుకు కుత్తుక. మైనఁగోసియిత్తుఁగాక యీకార్యమునే జేయనని మనస్విగా నను గోపగించుకొని మాటలాడె నేనును నీకొడుకు కుత్తుకయేకొని యిమ్ముంటి మూర్ఖిల్లియున్నాడు. కోమల { ఓసి! దురాత్మరా! ఓసిగయ్యలి ఇదెట్టికోరికయే? నుకుమారు కంత చంద్ర) { చ్చేదనమొనర్చుటకురాజేంద్రుఁడెక్కోర్వగలఁడు ఇంతదౌరాత్మ్యమెందైన వింటిమే?

(వైద్యుఁడువచ్చుచు చేయఁగా రాజునకుఁ దెలివిగలిగిరేచి కూర్చుండును).

రుక్మా—హే! మోహినీ! నాకెంతటిపిగుగుపాటు గలిగించితివి. సతీచణులారా! మీరువచ్చియెంత నేపైనది? మోహినీ! నీహరకృత్యము మానితిననుము. తప్పాడితి ననుము. నిష్పంధము మానుము. నాపైఁగరుణ రానిమ్మి.

సంధ్యా—మోహినీదేవీ! చేయరాని కార్యములు చేయుమనిపతిని నిష్పంధపెట్టాడి పాతివ్రత్యమునకే భంగము కలిగించునదికదా?

సీ. కామినీమణికి మంగళసూత్రమేచాలు

శృంగారములకెల్లఁ జెలుపుచూప

ధవళలోచనకు నైదువతనంబే చాలు

వైభవంబులకెల్ల వన్నెఁబెట్ట

నంబుజాననకుఁబుణ్యాంగనాత్వమే చాలు

రాజసంబులకెల్లఁ దేజమెసఁగ

సతికి నాథుఁడు దృఢస్థితినుండుటేచాలు

భాగ్యలక్ష్మీలకెల్లఁ బ్రభుదనర్ప

గీ. నెన్నిజన్మములందుఁ బడ్యేక్షణలకుఁ

బలిహితంబునకంటె శోభనముగలదె

యిహపరములిచ్చు హృదయేశుమహిమదలియ

కధిపుమదినో వ్యజేయుట యర్హమగునె

మోహిని—నీగొప్పనేతము నాకు ననవేక్షితము. పాత్రవత్సవంతయు నీవేయెఱిగిన దానవమకొంటివా? రాజేంద్రా! ఏదైననొకటి నీవొనర్పకున్నదీటదు. వ్రతము మానెదవా? కొడుకుంజంపెదవా?

కోమల—నాధా! దీనికేలయిట్టియున్నతి? దీనిమాటజరుపకున్న జగత్పశ్చయము కాగలదా? తొలగింపుము నీయింటినుండి? ఇట్టిక్రూరచింతయొనర్చుదాని నాదిరిప వచ్చునా?

చంద్రికా—ఇదికోరినకోరిక జరుపనేవలయుననునంత నిష్పంధమేమి? ఎవరెప్పుడును, కొడుకుంజంపుమని నిర్భంధపెట్టుదురాతి గలుగునే?

మోహిని—సవతులారా! మీకేమి కావనిము హెచ్చినదా? నోటికిడ్డలులేక మాటలాడుచున్నార? మిమ్మాన్యాయము తీర్పడనియెవ్వరైన బిలిచిరా? పిలువనిపేరింటుము గావచ్చి, కాటులువల్కు సాగితిరా? ఊరికనాలుక బిగబట్టి పడి యుండుడట్లు. మిమ్మెవ్వరునీతులడుగ లేదు.

కోమల—వేశ్యా! ఇది నీకులము తప్పితముకాని నీతప్పితముకాదు కన్నవారిగలపి మోహామన్నమాట మూలఁబెట్టి చునగలసామాన్యకు నకిట్టికముగలదా? సదసద్వివేకము గలవా?

మోహిని—ఛానే! సిగ్గులేక పతియెడుటనే వేశ్యతోసరిగ్బట్టికొని నాట్యమొనర్చునట్లు మాటలాడితివే? నీవుప్రచ్ఛన్న వేశ్యవుగావా?

సంధ్యా—అమ్మలారా! మీరేలవాదించు కొనియెదరు. నిలుపుఁడు.

మోహిని—రాజవంద్రా! నాకుఁ బ్రత్యుత్తరమిచ్చుటకుఁ జేరిఁగాక నాసవతులగ్రమ్మించినను దిట్టింపసాగితివా? నాకేమియువలదు. సత్యముజరుపలేక పోయితి ననుము. మాటయిచ్చి తప్పితి ననుము. ఆమాటాడుము. నాకింకేమియువలదు. ఇట్లేవెడలి పోయెద.

ధర్మాంగ—జనకా! నీవేలయోచించెదవు? వ్రతభంగమైన నాప్రాణమైనదా మాపిన్న తల్లిమోహినీదేవికోరికొనుట? ఎన్నిదినములనుండియో, యాచరించుచుండిన యీ వ్రతముమానుటకునా? చెప్పరానిదోషము సిద్ధించుగదా? ఇంకనాకొఱకా? నీవేలయోచింతువు. తుణభంగమైన యీప్రాణమును వ్రతమునిలుపుటకై త్యజించి పరమ పావనమగు హరివాసరమునాడు నారాయణచరణసన్నిధికిఁ బోవనెందుటకు, నాకు

జన్మజన్మాంతరతపఃఫలముకదా? అదియెట్లులభింపవలయు? నేనంతసమునమ్మనిఁ జేందెద. నీవిండుకయు యోచింపకుము. ఎత్తుమనీకావాలము! నన్ను ఖండించి నాకుఁబుగ్గగతియొసంగి, వ్రతముస్థాపింపుము మాతెల్లయును నీవును సుఖముననున్న నాయటిపుత్రులు నీకందఱోగిలుగవచ్చు. స శయింపకుము.

రుక్మా—హా! దైవమా!

మోహిని—కుమారా! ఆరకాసుచేయని వ్రతమునకై, నీప్రాణములంబోవఁగొట్టుకొన నుద్యమించితివా?

అనుబంధము 18.

ఇడెట్టి వివేకము?

సంధ్యా—రాజవంశ! ఈమోహినీదేవిమాట యెట్టిదైనను, జవదాటనని ప్రమాణమొ సంగియుంటివి. ఏమిదైత్రవేణమో యాయమనీవు వ్రతభంగ మొనర్పనభిలషించినది. దానితోఁగ్రవ నీకొడుకునైనఁ దలకోయునుననివనించితివి. అదియేపట్టుగా నాయమ నిర్బంధింపఁబడఁగ వినియిందు ధర్మనూత్న మేదియులేదు. నీవుసత్యముపరిపాలింప నేలయు.

చ. తమవ్రతులతోడ రాపుత్రుడఁ దామరసాకులశాశ్వతరంగరుల

ధనములు రాజ్యసౌఖ్యమువృధా సహజన్తులుబంధుమిత్రులై
దనయులునుధ్య యెంతయు ముదంబునఁజేసిన ధర్మమొక్కటే
మనుజువరేణ్య నిల్చునది మానవకోటికి నెల్లకాలమున్.

ఈకుమారుడును ధీరమానసమునఁ దానొప్పగించుకొనుచు వ్రతమును గాపాడుమని నిండుయోచనతోఁబలికె. కావున సత్యపాలనమునకై పుత్రమారణకృత్యమైనఁ జేయఁదగియేయున్నది. (ధర్మాంగదుని గొఱిలించి) తనూబా! నీవుగదాసత్పుత్రుడవు. పుణ్యదినమగు హరివాసరవ్రతము భంగములేకుండనిలిపి పుణ్యతోకగతి వడయుటకు నీవువ్యవించితివి. ఇంతకంటె భాగ్యముకలదా? చిటుతవాఁడవయ్య జ్ఞానాధికత గలిగి తలిదండ్రులకింత ప్రీతియొనరువే? నీయట్టిసుతుఁగనుటచే, నేవీరమాతనైతి. ధన్యనైతి. అయిన నీకుఁబెండ్లి మొదలగు కార్యములు గావించి, పెద్దవాఁడవై, కొడుకులఁగాంచి సుఖించుచుండునదిమాచి, యానందింపలేక పోయెనేయని యంతమాత్రము పొక్కుచున్నదాన. (కన్నీరునించి ముద్దాడును).

రుక్మా—హా! దైవమా! నాకెట్టిప్రాప్తిఁదెచ్చితివి.

ధర్మాంగ—జనకా! నీవుప్రాకృతునిభంగి నిట్లుయోచింతువేల? లోకమున నెల్లగర్హములు సత్యమునకంటె నెక్కుడుకాదు? ఎన్నికష్టము లనుభవించియైనను, నెన్నికష్టములు

పడియైనను సత్యముకాపాడకున్నఫలమేమి? నేనెన్నిదినములు బ్రతికినను హానిపీఠికాఁ బ్రాణము లొసంగునంతపుణ్యమునాకుఁ గలుగ నేర్పునే? జనకా! ఇంతైనయోచించు కుము. నిగ్రహముఁగలిగి సత్యము పాలించి, నన్నవధించి నాకును మాపినతిల్లకిని సంతసమునింపుము.

మోహిని—

క. కలిమికిరాజ్యవిభూతికి

నిలన్రతములునేయుటెల్ల నీగతిఁజూవక

వలనదు ప్రాణముగల్గిన

బలుసాకులుదినియు నైన బ్రదుకఁగవచ్చుకా.

చచ్చినపిదప నేటిసద్గతి? నీవుపసివాడవు. అరయనేరవు. మేఘములనన్ని చెఱువు నీటినిజల్లించుకొను వాయందురా?

ధర్మంగ—మూతా! దేవనతివై స్వస్వర్గములు నెఱిగిననీ వీమాట యాడవచ్చునా?

అనుబంధము 19.

జనకా! రమ్మ.

మోహిని—సంధ్యావరీదేవీ! నీవైననుజెప్పుము.

కం. అత్తసైకంబునుజేయని

హరివాసరమునకునై నిజాత్మదునుమక

గరవాలంబునుబూనెడు

కరణి యినుప మొలకు మేడఁగాల్చుటకాదే.

ఈ వ్రతము మిమ్ముద్ధరించునదేమి?

సంధ్యా—మమ్ముద్ధరించుటఁబడనిమ్ము. ఆవ్రతమునీకొనర్చినకీదైననేమి? ఇంతదానివైఁ బగఁబట్టితిని? ఈ వ్రతము భంగపఱచుటకే నీవు కంకణముకట్టి యిందువచ్చినట్లు తోచుచున్నది. నాథా! వ్రతమును, సత్యమును రెండునునిలుపుము.

రుక్మా—ఆహా! నాకిప్పుడుజ్ఞప్తికివచ్చె. ఈమోహిని వచ్చిన యెనిమిది పదిదినములకే, యేకాదశివచ్చె. ఆనాఁడునన్నెంతో నిర్బంధపెట్టె. అప్పటికొకరీతిఁ జాలించి యిపు డింతనిక్కచ్చియొనర్చుటకుఁ బ్రారంభించియున్నది. ఇందేమాయొన్నది. నాదుర్విధియేమామగ్గమున, నాకు వ్రతభంగము ఘటించి కీడెంచినట్లున్నది. కానిమ్ము మోహినినీ పూజింపము. నేనత్యవధివగుటయొక గాకుండుటయు నీవెఱుంగఁగలవు. కుమారా! రమ్మ.

ధర్మం—(చేతులు జోడించికొని తండ్రియొద్దకుఁజోయి నిలిచి) పరమేశా! నన్ను నీ సన్నిధికిఁగొమ్ము. మాతండ్రికట్టిపాపమును గలుగకుండ వ్రతస్థాపనము చేయింపుము. స్వామీ! ఇదేనయ్యునుచువాడ. (నమస్కరించి) అమ్మలారా! మీరెల్ల ధైర్యము వహింపుడు. మీపుత్రునికి సద్గతిగలుగనున్న దే యనియానందింపుడు.

అనుబంధము 20.

(బోరగిలఁబండుకొనును.)

రుక్మా—(ఖడ్గముచేపట్టి లేచి) రమారమణా! ఇదే నేఁబ్రతినచెల్లించువాడ. వ్రతభంగము నకు మనసొప్పుక యసత్యపాపమునకుఁగోసి, నాసుతునిఖండించువాడ. ఇదెంత క్రూరకృత్యమైనను, సత్యభంగమునకంటె మించినది కాదనినన్ని యీ కార్య మెనర్చు వాడ. పరమేశా! నాకు ధైర్యముఘటిల్లఁజేయుము. తిరుగుఁబాటు జనించునట్లొనర్చుము. నీపాదముల నే సభక్తి తాత్యావ్యమునఁ బూజించువాడనేని, నిశ్చలమాన సముననీకుఁ బ్రితిగా నీయేకాదశివృతము నే సలుపుదు నేని, యెల్ల వేళల నసత్యమన్నఁ గంటగించువాడనేని, మానసమున నెపుడును బరోపకారము చింతించువాడనేని, కృత్రిమవిధానము లేకనిక్కంపు ధైవభక్తి కలవాడనేని, యనవరతముభూతదయనాకుఁ గలదేని, వెలలేనినీయనుగ్రహము నేఁ బడసినవాడనేని, నాకేమియుఁబాపము గలుగ కుండ సత్యమునిలిపి వ్రతభంగములేకుండ ననుగాపాడుము (కత్తియెత్తి) ఆహా! హస్త మా! నీవు నాకెంత యుపయోగ కారవైయున్నావు. హరిపాదసరోజపూజ యొనర్చుటకు నీవేకదా నాకాధారయవు? ఆశ్రితత్వప్తిగా సర్వదానములొనర్చుటకు నీవేకదా మూలయవు? గోబాహిష్టానైర్దశసంతోషకై యరినిధన మొనర్చుటకు నీవేకదా నాకుఁ దోడు? అతిగుఱ దెద్దలశ్రామలొనర్చుటకు నీవేకదా నాకు సహాయయవు? శీతో నెన్నితపములూ, యెన్ని యజ్ఞములూ, యెన్ని దేవపూజలూ, యొనర్చి లేక లేక, పడసిన నాయేకపుత్రుని సంహార మొనరింపింతునని నే కలనైనఁదలంపవైతిఁగదా? ఇప్పుడా కార్య మొనర్చుచుంకించితిని ఇదియంతయు సత్యమున కై యొనర్చుటకావున నీవుశంకింప కుము. ఎన్ని దురవస్థలూ, యెన్ని మహాశోకములూ, యెన్ని శరీరకష్టములకైన నొర్చి సత్యముపరిపాలింపవలయుఁగదా? అసత్యపరిపాలనానంద మేకపుత్రముగనుఁగలుము నకంటెనూఁగుడుంగు లేక్కువయగుఁగదా? కానియు. నీపనియొనర్చుము. హృదయమా! నీవింతు కైనఁ గళవళింపకుము. పూర్ణభావమున సత్యస్థాపనమునకై కడఁగుము. భ్రాంతిమై దారాపుత్రులని సంబంధములేనివారియొడ మోహమునించి పవీర్ధింతు ముగాక ఇవియంతయుఁగలలూని నటనములని యెఱుఁగఁజాలక యున్నాము. పుత్రుఁడెక్కడ? జనకుఁడెవ్వఁడు? ఒకరు నిలుచువారు కారు. సత్య మొక్కటియే నిలుచునది. సత్య మొక్కటియే ప్రిజ్వలించి ప్రకాశించునది. ధర్మ మొక్కటియే పాడమౌచునది. కావున నీవింతైన వెనుదీయక నాచేత నీ కార్య మొనరింపఁజేయుము.

కన్నులారా! మీరు నీరు నింపకుండు. జలేంద్రియశ్చమున భక్తస్థాపన మొనర్చుటకై యెట్టిసంకటములు నించుకావ్యయమునఁ జేయఁగల సమయముకాని శోకమునకు సమయముకాదు, మనోహరైక పుత్రసంహార మొనర్చుకావ్యమే మేమెట్లు చూడఁగలమని మీ గాలొచింపకుండు. నశ్వగమైన యైహికఫలము లభింపవన్న మానెఁగాక యీ కావ్యమున ననశ్వగమైన యాయుష్మికఫలములేపుక లభింపవన్నది కావున మీరు జాగరూకశమై యశునిచ్చింపను లేక చూచి కావ్యమొనర్చుచు, ఇదే యింకఁ గార్చ మొనర్చెద. (ధ్యాన మొనర్చి భగవంతుని పేర్కొని) శ్రీహరీ! (అని యుచి ఖడ్గమెత్తును).

[వైనుండి ప్ర: విష్ణుప్ర-లక్ష్మి.]

విష్ణు—అహ! రుక్మాంగదా! మెచ్చితి. మెచ్చితి. నిలువును.

మ! అరలే మెచ్చితిమెచ్చితికదలఁపఁగా నత్యద్భుతంబయ్యెనీ చరితం బీగతినద్వితాచరణముకాసాధించువారందులే కరుణాబూనక దానికై నిజసుతుకాఖండింప నుంకించితే సరిమీతొంగదసాహసోద్యమమింకజాలింపురుక్మాంగదా.

(అందఱు సాష్టాంగ నమస్కృతు లొనర్చెదరు)

విష్ణు—రుక్మాంగదా! నీమహిమ మనమానము ఎవరును నీయట్టి ను మోహాన్త ముగలవారుండుటరది. వ్రతమునకై యిన్ని నియమములు జరిపివును; నైనఁ బరినోసంగ నద్యమిం చితివి మాయలే! నీయట్టి నతకిలుండున్నే? మీ యెల్లరయెడ నా కత్యంతానుగ్రహము గలిగె. కొన్ని దినములలో నిను నాలొకమునకుఁగొని యున్నత పదివి యొసంగెద. ఏడేనిమిదేఁగుల బాలుడయ్యె నీకుమారుఁడొనర్చిన యాత్మతీర స్మార మెంతయుఁ గొండాడఁదగియున్నది. డెబ్బది యేండ్లవారికైన నిట్టి తృప్తికృత జేహత్వము సిద్ధించునా? ఇతఁడును బహు సంవత్సరములు రాజ్యమేలి నాయెడ కలెంచి నీతో నుండఁగలవాఁడు. నీపట్టచుహిషి సంధ్యావధి యుదారగుణమును నా పరిభక్తియు వ్రతభక్తియు సత్సాధిలాలమును నింకను గొండాడఁదగియున్నది. కాకున్న తనయేక పుత్రుని-ముద్దుపట్టి నెనిమిదేఁగుల పాపనిదానికై పోకార్చుకొనుట కొప్పియుండునా? ఆమెకు సద్గతియే కలుగఁగలదు. ఈమోహినియు నొకకారణమున నీకు వ్రతభంగముకలిగించు నుద్దేశమున విట్టిపూనిక యాపినదిగాక హృదయ మానసము వహించినదికాదు. నీసంసర్గము కలిగియుండుటఁజేసి యీతనిన్నికే బుణ్యము లభింపవలసియే యున్నది. ఆమరవనితయై నందున నీచెలువకు నా లొకమునకు

సుఖరీరుముగా వచ్చుట కొక్కొక్కవేళ లభించుగాన నీసంసగమున నీపుణ్య ప్లాప్తి
నే నొసంగెద. ఏకాదశీవ్రతము సాంతముగా జరిపినవారు ద్వాదశి పగటివేళ
నిద్రించిన వారికిఁ దద్వ్రతఫలము లభింపకుండురాదా? ఆఫలమెల్ల నీ మోహినీ సతికి
లభింప ననుగ్రహించెద. తన్మూలమున నాలోమునకు నిరాటంకముగా వచ్చుటకును
నప్పుడప్పుడు నాదగ్గరము లభించుటకును స్వాతంత్ర్యము గలియుండుగాక.
రాక్షేంద్రా! నీకు శుభమగుగాక.

అందఱు—(సాష్టాంగనమస్కారమొనర్చిదరు.)

అక్షి—

అనుబంధము 21.

రుక్మా—దండకము:—జయజయజయలోకనాథా! బుధారాధ్యవేధీ
నిలింపాదినాథాదివంద్యా-పరబ్రహ్మవీవే - జగత్కర్తవీవే - పరేశుండ
వీవే-గిరిసుండవీవే-సురేశుండవీవే-దిగిసుండవీవే-జగత్సృష్టివీవే-త్రికా
లుండవీవే-త్రిలోకుండవీవే-త్రిరూపుండవీవే-త్రివాచ్యుండవీవే - త్రివం
ద్యుండవీవే-త్రిదూరుండవీవే-చరాత్ముండవీవే-స్థిరాత్ముండవీవే - సమ
స్తప్రపంచంబులందున్న జలతుప్రకాండంబులందున్న తేనోవిలాసూడ
వీవే-జగద్గర్భ విన్నున్ను తింపంగ నేనెంతవఁడ౯, గుణంబెన్నఁజాలక౯,
విలోకింపఁజాలక౯-నుతింపంగఁజాలక౯-

రుక్మా—మునీశాన సందోహ ప్రేమావలోకా,

మోహి—ఘనచూర్యచంచకామహాధైర్యరేఖా,

సంధ్యా—సునిడోద్భవాధీశ దివ్యత్తురంగా,

చంద్ర—అనాయాస నిర్భూతదైతేయసంఘా,

కోన—ధన్వాత్తంస కామ్యుషధ్యాతశాస్తా,

ధర్మ—మనోమూత్రసాస్త్రప్రకృప్రపంచా,

రుక్మా—మనోజ్ఞప్రకారాత్తమాయూరసింఘా,

మోహి—దినాధీశమిత్రాది దేవేశపూజా,

సంధ్యా—జనాలోకదుర్గమ్య మహాత్మ్యజంఘా,

చంద్ర—అనాధారలోకాధికాధారవిజ్ఞా,

కోమ—దినేశానతేజోతి గమ్యప్రభేటా,
 ధర్మ—అనూచానసేవావసన్నీలకంతా,
 రుక్మా—అనాధేయగర్భస్థబ్రహ్మాండభాండా,
 మోహి—క్షణగమ్యవృత్తిపకృష్టప్రగూఢా,
 సంధ్యా—అనార్ద్రప్రధారావిరాజత్కృపాణా,
 చంద్ర—సునిలా ధరత్రీ రమాసత్సమేతా,
 కోమ—ఖనీభూతకారుణ్యభంగీసనాథా,
 ధర్మ—అనాయత్తమాహాత్మ్య వేదాంతపాదా,
 రుక్మా—సునాభీసరోజాతసంభూతవేధా,
 మోహి—అనాఖ్యాతదుష్టేయలీలావిధానా,
 సంధ్యా—సునామప్రభాజాలనిర్భూతపాపా,
 చంద్ర—సునాశీరచేతస్సరోజద్విరేఖా,
 కోమ—సునాకద్విషత్కుంభిహర్యక్షశాపా,
 ధర్మ—వినాయత్నసీవృత్తసల్లొకగర్భా,
 రుక్మా—సనాథప్రభోపేతవైకుంఠధామా,
 మోహి—మనీషావిచారప్రనిర్గమాయా,
 సంధ్యా—వినీలాంచదుష్టుంగదీప్యచ్ఛరీరా,
 చంద్ర—అనాదిప్రకారస్వసంబోధలీలా,
 కోమ—సునారాయణాకేశవా వాసుదేనా,
 ధర్మ—దినాధీశమధ్యప్రకాంతప్రకాశా,
 రుక్మా—గుణాతీతవాఙ్మానసాతీతవేషా,
 మోహి—ఘనానంతసానందశశ్వద్విలాసా,
 సంధ్యా—మనోబుద్ధికర్మేంద్రియాతీతదేహా,
 చంద్ర—వినాశప్రభాపూరకల్పాంతవేళా,
 కోమ—సునీడాయతాకల్పచక్రపదతా,
 ధర్మ—సురారాతిశితా, సురేశానపతా,
 రుక్మా—మదేభేంద్రరతా, సదాదివ్యమోతా, నమస్తే నమస్తేనమః

(మంగళం. యవనికపడును).

—: మోహినీ రుక్మాంగదనాటకము సమాప్తము :—

ఉత్తరరంగము.

—:0:—

[ఒకానొక నటుడు ప్రవేశించి]

- ద్వి॥ అనఘాత్ములార రుక్మాంగదుచరితఁ
గనుఁగొన్న నాశ్చర్యకరమగుఁగాదె
ఘననిష్ఠసలిపి యేకాశీవ్రతము
వనజాక్షుసత్కృపఁబడసె నీఘనుఁడు 4
- నిత్యమహావ్రతనిష్ఠఁ జెన్నారి
సత్యవ్రతమునిల్పుసరణి కై యకట
జగతీజనంబులొక్కర్యంబు జెందఁ
దగఁగుమారుని నైనఁ దలగోయఁగడఁగె 8
- నెట్టిసత్యవ్రతంబిదిజనులార
పట్టెఁజంపుటకోర్పుభంగియద్భుతము
ఏనిష్ఠయైన మహీజనుల్ జరుప
మానకయడరించు మహితమాయశము 12
- ఎల్లనిష్ఠలలోన నిలసత్యనిష్ఠ
విల్లసిల్లెడుకీర్తివెలయించుసుండి
అదియుండుఁగాక మహాజనులార
మది నెంచియొక్కసూక్ష్మమునితకనుఁడు 16
- సత్యవ్రతంబుల సరిలేనిమహిమ
స్తుత్యుండై యున్న యీక్షోణీవిభునకుఁ
బట్టి నెనఁదెగించివధియింపఁగడఁగు
నిట్టిమహాపదకేమికారణమొ 20
- మతి నెంతచూచిన మఱివేఱులేదు
అతికృత్యమొక్కటేయగుఁగారణంబు
వడి “సతీసర్వత్రవర్జయేత్త” నెడి
నుడియింత తలఁప నెందునుదప్పునదియె 24

- అక్కటమంచికార్యంబైనఁగాని
మిక్కిలిచేయుటమేలుగాదరయఁ
జెలువార నేకాదశీవ్రతంబెంత
వెలలేనిదని తానువినియున్న నేమి 28
- తానావ్రతముసల్పఁదగు నిండుభక్తిఁ
గాని లోకముపట్టుగాబలవంత
పెట్టంగఁదగు నె యీన్పత్తంబటన్న
నట్టినిక్కంబుగా నెట్టిస్మృత్యుచయ్యె 32
- భావింపఁజనులకుఁఫలమయ్యెఁగాని
దేవవేశ్యలకు నెత్తినదుఃఖమయ్యె
నెంతమేలైననా నెవరికోకిడు
ఎంతకీడైననా నెరివకోమేలు 36
- బాడగానటుమేలొసంగనికీడు
కీడొసంగనిమేలు ఊతినుండఁజోదు
మితిమీఱఁగ్గీడైనమేలైనఁగాని
యతిమాత్రముగఁజేయుటదివిరోధంబు 40
- దాసనేకాదె యీధరణీవరునకుఁ
గాననియెడనుండిఘనదుఃఖమడరె
హితమారజనులార యెన్నఁడుగాని
యతికార్య మొనరించుటదికీమసుండి 44
- విరిబోలులార సాధ్వీమఃఘలార
యరయరే యిందుసంధ్యావళిచరిత్ర
మిట్టిపతివ్రతలెందైనఁగలరె
యట్టెవిచారింప హరిణాక్షులార 48
- తెలియంగనీనాధ్వీధీరగుణంబు
వెలయూలికిని నిడచె నెసనద్భుతంబు
తానింతవలదన్నఁదనఁపతిమోహి
నీనారిఁగల్గెయ్యటనిలుచుచునుండె 52

బాడిగాదంచునొప్పకుమమ్మయరిచుఁ
దోడియాండ్లెల్ల నెంతో వేడికొనిరి
యొప్పులాడి నిజేసుఁడొనరించువాంఛ
తప్పకతీర్చుటే తనధర్మమనుచు

59

ధీరమానసమునఁదీపారివిభుఁడు
కోరిననెలఁచూలిఁగొన్య చేయకట
యిదియెంతసతిధగ్ధ మిదియెంతసుగుణ
మిదియెంతయుపకార మిదియెంతభ్యాతి

60

యింతటిసూహ త్యమెవయుటఁకేసి
కాంతసంతసమారఁగొంచెత్తీధరుని
మగచిపల్లినతామసిమకు నెందు
నెంచిచూడఁగ సాటియిల లేదు సుగడి

46

బహుస్సుస్థియుతులార బాలకులార
మహితంబుగాదె ధర్మాంగదుమహిమ
తనతండ్రిసత్యంబు తగనినిల్పుకొఱకు
తనతలఁదెగఁగోయఁధానోపంబునె

68

యీపసిబాలునకెంతటిత్యాగ
మేష్టాక్షునే యెందునింతవైరాగ్య
మహాహనుగుణ మహేష్వాదారతయెంత
రహిమించునా త్తతిరస్కారమెంత

72

విలసిల్లునరిలేనిపితృభక్తియెంత
వెలదేనిపరమార్థవిజ్ఞానమెంత
యదుదారియున్నయాహరిభక్తియెంత
పరఁగివయుపకారఫలతయదెంత

76

శీలమెంత మహార్థసిద్ధియదెంత
 మేలెంత తస్మిన్నుతబుద్ధియెంత
 బాలకులకు నెల్లభక్తియటన్న
 వాలారు పితృభక్తివరరాజభక్తి 80

ఘనసత్యభక్తియుఁగఁచేవభక్తి
 దనరారనివియెకాదాభక్తులవని
 కర్తవ్యతాబాలకశ్రేష్ఠులార
 ధన్యాంగదుని మహిమాదారిసద్గుణము 84

లెల్లజేకూఱమికేదియసాధ్య
 మెల్లందుఁగీర్తియునేపారుముదము
 గలిగిభూజనులెల్లఁగనిమిమ్ముఁబొగడ
 నలఘుదేశక్షేమమలరారుసుండి 88

అనుబంధములు.

—:0:—

అనుబంధములు.

1 యమ—రాగము-బిలహరి తాళము.

మేలుగానాకు-సను-కూలమెంత

గల్గెనహా పోలంగమటి-చాలసుఖము

లీలనించేగాదే-సఖా

॥పల్లవి॥

పొందుగామిత్రతతి-నందమాటజూడగా

నిందుగనర-విందనయను-చందమెందుపాడగా॥

౧

2 ఆందలు—రాగము-మోహన రూపకతాళము.

పాలనసేయవేయొకరి-వరదాకరుణాలవాల

॥పల్లవి॥

ఎనలేని-కరుణజూడు-మనిషిమము-గాపాడు-మనుచువేడు

వారముశ్రీ-వనజభవా దినుతశ్రీ॥పాలన॥

సురజాలావనకరుణా-కరసుగుణామాధవనీ

చరణసారి సములపూజలె-మరునకచే-సెదముదేవా॥పాలన॥

3 మోహినీ—రాగము-హిందూస్తానీ బెహాగ్ ఏకతాళము.

వర-నీరెజనేత్రకరుణింపవే-నానేరములనుమనిమన్నింపవే

మనిమన్నింపవే-దయనింపవే

॥పల్లవి॥

నీమది నెంతోయాదరము-న్నిండగనీవతికుట్రబేమబెలంగగ

నాయేడక-బెంచితిమోహము॥వర-సామాజయానదయ

పోనాడక-నను-నీమాడ్కి-సరగంట-జూడగనేనెటు

కాముబారికిని-దాళుదునే-హాతామినీ

॥వర॥

చాలునునాపైగోపమునీ-సమ్మలిహాపగదే

బాలరొనాయపరాధము-వారకకావవె॥

అనుబంధములు.

వరజనాశ్రికముఖనే-నీదానుడనీ-కేలంటికాలంటి
వేడెడఁగానను-బాలించికోగిలియొగదవె నీలాలకా || ౨ ||

4 మోహిని—రాగము-బెహగ్ ఏకతాళము.

నా-మోహన-రారానాకు-మోదము-నింప
నామోహనరారా-నాప్రాణేశేరారా నాకు || పల్లవి ||
తాళగలనె కడుదయతో-తగదేనకగలసి
యేలరార-బాళిదీర-యిదెంత వింతచలమో
యెలానీ-కీలాగు-శ్రీలోల-తాళనురా
చాలఁగనె-బాలనురా-నామోహన || ౧ ||
చిన్నతనమున నెనియడ-జెలఁగినమాహమునఁ
జెన్నుమీటి-యున్న నారి-సిలుగుబెట్టఁదరమా
యున్నతి చెన్నారగ-నన్నీలక-యున్నాపుగా
యెన్నాళ్ళునా-విన్న పము|| నామోహన || || ౨ ||

5 అందలు—రాగము-పీలు ఆదితాళము.

వాణీనాయక-వైభవదాయక
వరజగత్స్పృష్టివిధాయకా || పల్లవి ||
తుంగవిలాస-మౌగళనేమో
సౌగతనజనపోషణా || ౧ ||
శ్రీమహానీయా-త్రైమామేయా
కామితఫలసంధాయకా || ౨ ||
పాపవిభంగా-తపససంగా
దీపతపాంసతురంగమా

6 బ్రహ్మ—రాగము-బిలహరి రూపకతాళము.

ఇందిరావిభుఁడు-నందనునెడ
నందంబగు-చందముదయ-చెందెనుగా || పల్లవి ||

అనుబంధములు.

పనరుహలోచనునకుఁ దెలి
యనియోచననాకున్నదె
ఘనమగుననురాగమునక
మనసారగ-ననుజ్ఞోచుట
కనికాదె-నినుపంపెను॥ఇంది॥

౧

7 అప్పసలు—రాగము-సురటి రూపకతాళము.

శారదామనోబ్ధ-భృంగవాళిజాసనా॥
దేవపాలనందనా-శ్రీవరనందనా
పావనమాసింద్రవినుత-పాదపంకజా॥

౧

8 అప్పసలు—రాగము మాఘాన్ రూపకతాళము.

ఆహాధాతమాకౌనె-కూర్పుండగా
మహాకష్టగతిగల్గె-నేమందుము॥
నిరంతరవైకుంఠ-గమనంబున
దురంతంబుగామాకు-దుఃఖంబగున్॥
పగల్ రాత్రియెడలేని-నాట్యంబునక
దిగంబారె-బల్లమెల్లనేట్రోర్తుము॥
గతుల్పొయెనిదియేమియేకాదశీ
వ్రతంబయ్యయో-యెంతవర్ణింతుము॥

౧

౨

9 అప్ప—రాగము-కాంభోజి రూపకతాళము.

ఇదినాకుదరమే-తరుణీ
ఇతటి-కార్యము-సాధ్యమెరమణీ॥
వింతగనను-నింతయడుగ-స్వాంతమునకు
చింతగదా-తలపగ-కాంతరొ-యింతటి
వంతల-జింతిలి-మెంతకాల మింతదాళసంతోషమా॥

అనుబంధములు.

10 అప్పరసలు—కామకల్యాణి. ఆదితాళము.

మాకు-వారనిముదమలరారెను

చేకొనిసరసము-లాడుదము||

||పల్లవి||

విలాస-ములాయె-బలామ-నలాగిది|

తరుణులకిదెయ్యి-పెరవునమదిలో

తెరసినముదమిం-పరయగగదిరే||

సురు-చిర-విధమున-గర-మరు-దగుగద||మాకు||

౨

విలసితగతిమా-కలరెనుదగ-నేడలవిగన

సాం-పలరెనుగదనే-భళి-భళి

విధమున-సలలిత-గతినిటు||మాకు||

3

11 రాగము-కేదార. ఆదితాళము.

తక్మా—నాగవేణిరమణీ-తరుణీనచదయగనవే-మచుపవెనుటు ||పల్లవి||

హాసి—భూమిపాలకలకా-తగునే-పురుషులమనుచుం-

బలుకగనిటు ||పల్లవి||

తక్మా—నీ-వీకరణిందయగనవే వేకరికోరిననునీ

నాకులపెట్టగదరుణీ-భీకరమదనుని-దాళనుసఖ||

౧

హాసి—భూ-మీవరచూడవలదేనే-దేవలతాంగినిగానా

నావిధమంతయుగనకే-యీవగనీమదిదలపోయవె||

౧

తక్మా—లేమనీవెల-లేనిరూపము-నామనంబున-నిల్చెగా

ప్రేమతో-విన్నపం-బెన్నుచు-కాముబారిదొలంగగా||

౨

హాసి—ధారుణీధవనీకు-జెల్లునే-తారతమ్యముచూడక

వారకీ-దారిదే-వాంగన-గోరుసరసతధర్మమె||

3

12 రాగము-హిందుస్తాని జంజాటి ఏకతాళము.

తక్మా—వరసరోజనయనా-మరాళసుందరగమనా

ఇదికరాళగతితలపగదే|

||పల్లవి||

అనుబంధములు.

మోహి—వర-ధరాధిరమణా-సరోజనిపుసమవదనా

నిను-వరింపగల-దడయగదె॥

॥పల్లవి॥

రుక్మా—కడు-గృపాపరతమన్నింపవే-వర-జపాకు

సుమసామ్యాధరా-నాపైన-గోపము-మానవేశాని॥

౧

మోహి—నామనోరమణయితడయక-గను-వినోదమని

మదిగనక-జానార-నీనారిగా-నెంచినిల్వవే॥

౧

12 శోమల—రాగము-చక్రవాకము త్రిపుటతాళము.

మనసునదయ లేక-వనజాక్షియిట్లుచేసెనేడు

మనుజేశుఁగొన్నదయ్యె-ఘనపాపకర్మమాయెగావె॥ పల్లవి॥

వెరతారనిట్టిరీతి-ధరలోన నెందునైన-విన్నూరిమె

తరళాక్షిపైననేడు-దయచూపనొనెనికుకాంతామణి ౧

14 సంధ్యా—రాగము-ధన్యాసి అదితాళము.

పరికింపరే-విరిబో-ఎలారా

ధరణీశవరుని-నిరసింపనానె

తరళాక్షులారా-తరమానె-విభుఁగలపగ॥

॥పల్లవి॥

మననాభుఁడింత-మదిన్చెప్పేనని

వనజాక్షులారా-తనవున్న నేమిఫలము॥

౧

15 రాగము-కాంబోజి ఏకతాళము.

సంధ్యా—మోహినీసతీ-మోదంబగునీచరితకు॥

॥పల్లవి॥

మోహి—మానినీమణి-నానేరము-కరుణింపవే॥

॥పల్లవి॥

సంధ్యా—నీకరుణా-లో-కమునకా-మా-కొదువల్

పోకార్చితగదకామిని॥మోహిని॥

౧

మోహి—భామినిరో-నీ-మహిమల్ నా-మదిలో

నేమంచునుగొనియాడుదు॥మానినీ॥

౧

అనుబంధములు.

సంధ్య—ఎంతో—దయగలుగక—కాంతో—మముమనుషక

వెంతో—ఘనగతిగా—సంతోషముమదిలో జెందితిమిటు|| ౨

మోహి—బాలా—నీమహిమన్—చాలా—ఘనములుగా

ఏలా—ననుభవగడక—మేలా—పలుకగనీవిధమున|| ౨

సంధ్య—సా—రసదళ సమనయనా—రజవికవదనా

బిసరుచానేత్రా—యసమముగాదే యసుప్రల—బెంపక

నీదయనిటు|| మోహిని|| 3

మోహి—కా—మినిననుదయగచుమా—మనవినివినుమా

ఘనమగునేరం—బానరెనునాకు—గొనకొనివేక—

వచ్చితినిటు|| 3

16 మోహి—రాగము—నీలు ఏకతాళము.

భూరమణా—రతిగోరుదాన||

||పల్లవి||

వాడిశరమ్ముల—వంచననేయుచున్నాడు

బ్రమకగా—నీమూర్తుడు||

౧

17 రాగము—కాంభోజి ఏకతాళము.

యక్కా—మానగజాలుదునే—నాగవేణీ

కానకవిమలై—కాదళివ్రతము||

||పల్లవి||

మోహి—తాళగజాలుదునే—ప్రాణనాథా

చాలునేకాదళి—యేలుమురమణా||

||పల్లవి||

యక్కా—కీడునుమేలును—జూడకయీలాగున

వేడగనీకును—బాడియెరమణీ

౧

మోహి—మంచియొచ్చెడయొ—మించెనుమోహము

ఎంచివదలగా—వంచనగాదె||

౧

18 రాగము—జంకాటి తాళము.

మోహి—కుమారా—యిదేలయూచరిత

చూడవే—చూడవే—ప్రమాదగుక

||పల్లవి||

అనుబంధములు.

ధర్మా—అసారం-బిడెంతయీతనువు-తల్లిరో
తల్లిరో-తల్లిరో-అసత్యమగున్-అసత్యమేసిలుగున్ ||పల్లవి||

మోహి—ప్రాణంబులని-పగిదిబాబాయ
నానందంబగునొకో-కుమారా||

బుక్క—ప్రేహరివాసర-స్థితలపదీ
దేహంబెక్కువయే-యసారం||కుమారా||

మోహి—ఏకాదశీయన-యెంతటిదయ్యో
పోకార్వగనసుపుల్-కుమారా||

19 ధర్మ—రాగము-కోకిలాపేరి ఆది తాళము.

ఈమాటడగదగునే-జననిరో
భూమిధర్మములువలదే-కడు-స్రమ
నించుచునుగనుమా|| ||పల్లవి||

ఈకాయంబదియెంత-జననిరో
హితస్పృహచికునుమా-నాకు
సీ-మృతియేభాగ్యము
ఘనమగుపుణ్యముగలుగున్
జనకుని-కన్యతమునింగగగనీయన్
తినువునుగణనముసేయన్||

20 ధర్మ—రాగము-ఆనందస్తైరవి ఏక తాళము.

హరినారాయణ-మాధవశౌరి
సురనాథాదర-చక్రమురాశీ|| ||పల్లవి||
గరుడచితబహురమ్యతురంగా
పరివాలిత-సారంగమురాశీ||

21 లక్ష్మి—రాగము-కూజా ఆది తాళము.

అశివలాలక-మెచ్చితీన్ ||పల్లవి||
భిభి-భిభియనరె-సంధ్యావధీధరణి ||అను||
సీమగని-నేమమును-ప్రేమగని-ఫీమతము
వేమారుమెచ్చితి-భామామణిరొ||
ధారుణిని-నీరమణ-ధీరమతి-నారయుచు
ప్రేమమునించితి-భామామణిరొ||

గ్రంథమునకు స్వీకృతముగా నుండు ప్రతిభాగమునకు నామకముల కట్టింప

పాదుకావట్టాభిషేకము

పాంచాలిన్యాయం వరం

విషాదసారంగధర

సావిత్రిచిత్రాశ్యము

ప్రణయచామరసీయము

చిత్రనలయము

చిత్రనలయము

ముక్తిపథము

నామవారి

నామవారి

విరకం

ప్రణయము

కావలసినవారు ఈ గ్రంథములను నేరుగా నుండు వారియందును.

కావలసినవారు ఈ గ్రంథములను నేరుగా నుండు వారియందును.

